

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA NÁRODOHOSPODÁŘSKÁ

Migrace pracovní síly v Polsku

The Labour Migration in Poland

Student:

Bc. Zuzana Kasperová

Vedoucí diplomové práce:

prof. Ing. Jaromír Gottvald, CSc.

Ostrava 2015

VŠB - Technická univerzita Ostrava
Ekonomická fakulta
Katedra národohospodářská

Zadání diplomové práce

Student: **Bc. Zuzana Kasperová**
Studijní program: N6202 Hospodářská politika a správa
Studijní obor: 6202T027 Národní hospodářství
Téma: **Migrace pracovní síly v Polsku**
The Labour Migration in Poland

Zásady pro vypracování:

1. Úvod
  2. Teoretická východiska migrace
  3. Charakteristika polské ekonomiky a trhu práce
  4. Pracovní migrace na příkladu polské ekonomiky
  5. Závěr
- Seznam použité literatury
Seznam zkratk
Prohlášení o využití výsledků diplomové práce
Seznam příloh
Přílohy

Seznam doporučené odborné literatury:

BARŠOVÁ, Andrea a Pavel BARŠA. *Přistěhovalectví a liberální stát. Imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. Brno: Mezinárodní politologický ústav, 2005. ISBN 80-210-3875-6.
BORJAS, George J. *Labor Economics*. 4th ed. New York: McGraw-Hill/Irwin, 2008. ISBN 978-0-07-340282-6.
KACZOR, Pavel. *Trh práce, pracovní migrace a politika zaměstnanosti ČR po roce 2011*. Praha: Oeconomica, 2013. ISBN 978-80-245-1930-2.

Formální náležitosti a rozsah diplomové práce stanoví pokyny pro vypracování zveřejněné na webových stránkách fakulty.

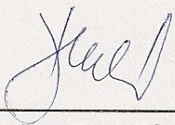
Vedoucí diplomové práce: **prof. Ing. Jaromír Gottvald, CSc.**

Datum zadání: 21.11.2014

Datum odevzdání: 25.04.2015

doc. Ing. Zuzana Kučerová, Ph.D.
vedoucí katedry

prof. Dr. Ing. Dana Dluhošová
děkanka fakulty

Prohlášení:

„Prohlašuji, že jsem celou práci, včetně všech příloh, vypracovala samostatně.“

V Ostravě dne 21. dubna 2015

.....*Zuzana Kasperová*.....

Bc. Zuzana Kasperová

Poděkování

Poděkování za skvělé vedení a připomínky, které mi pomohly vypracovat tuto práci, náleží vedoucímu diplomové práce – prof. Ing. Jaromíru Gottvaldovi, CSc.

Obsah

1. ÚVOD	5
2. TEORETICKÁ VÝCHODISKA MIGRACE	7
2.1 TEORETICKÉ PŘÍSTUPY K MIGRACI	7
2.1.1 Push – Pull teorie.....	7
2.1.2 Neoklasická ekonomie	8
2.1.3 Teorie lidského kapitálu	9
2.1.4 Nová ekonomie migrace neboli teorie rodinné migrace.....	10
2.1.5 Teorie dvojího trhu.....	11
2.1.6 Teorie světového systému	12
2.1.7 Teorie migračních systémů.....	13
2.1.8 Teorie sítí	14
2.1.9 Teorie kumulativní příčinnosti a teorie institucionalismu.....	15
2.1.10 Teorie klientelistické politiky a „antipopulistická norma“	16
2.2 STUDIE VLIVU MIGRACE	17
2.2.1 Dopady emigrace na zaměstnanost	18
2.2.2 Dopady emigrace na mzdy	18
2.2.3 Odliv mozků neboli brain drain.....	20
2.2.4 Remittance	23
3. CHARAKTERISTIKA POLSKÉHO HOSPODÁŘSTVÍ VE VZTAHU K TRHU PRÁCE.....	24
3.1 VÝVOJ EMIGRACE, IMIGRACE A SALDA MIGRACE	27
3.2 OBLÍBENÉ DESTINACE	31
3.3 MIGRAČNÍ TOKY PODLE POHLAVÍ.....	32
3.4 VZDĚLANOSTNÍ SLOŽENÍ MIGRANTŮ	33
3.5 DŮVODY K MIGRACI	36
4. PRACOVNÍ MIGRACE NA PŘÍKLADU POLSKÉ EKONOMIKY	40
4.1 EMIGRACE JAKO HROZBA	40
4.1.1 Zdravotnictví	40
4.1.2 Emigrace z dalších odvětví.....	51
4.2 ODVĚTVÍ IMIGRANTŮ.....	53
4.3 DŮSLEDKY MIGRACE	58
4.3.1 Pokles nezaměstnanosti.....	58
4.3.2 Zvýšení mezd	59
4.3.3 Nedostatek pracovní síly	61
4.3.4 Změna migrační politiky ve prospěch většího přijímání imigrantů	64
4.3.5 Odliv mozků.....	67

4.3.6	<i>Zvýšení lidského kapitálu .....</i>	68
4.3.7	<i>Změna demografické struktury obyvatel.....</i>	70
4.3.8	<i>Regionální rozdíly .....</i>	71
4.3.9	<i>Rozvoj podnikatelské činnosti .....</i>	73
4.3.10	<i>Remittance .....</i>	73
5.	ZÁVĚR	75
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	79
	SEZNAM ZKRATEK	95
	SEZNAM TABULEK	96
	SEZNAM OBRÁZKŮ	97
	PROHLÁŠENÍ O VYUŽITÍ VÝSLEDKŮ DIPLOMOVÉ PRÁCE	
	SEZNAM PŘÍLOH	
	PŘÍLOHY	

1. Úvod

Téma migrace pracovní síly v Polsku je vybráno nejen z důvodu vysokého zájmu odborné veřejnosti o tuto problematiku, ale také díky obrovské ztrátě lidí odcházející do zahraničí. Ačkoliv je nedostatečné množství údajů, téma je aktuální a zajímavé. Navíc Polsko není jedinou zemí zažívající problémy se ztrátou svých obyvatel. Navíc většina prací se dosud zaměřuje převážně na zkoumání dopadů imigrace na přijímající země, ovšem vliv emigrace na vysílající země je již méně diskutován. Proto tato diplomová práce může být určitým vodítkem, jak na tuto problematiku nahlížet a umožnit při dostupnosti chybějících údajů doplnit vyslovené závěry. Jelikož nelze ze zkoumání vypustit dopady imigrace, je zde v menším rozsahu také popsána. Největší pozornost ale připadá právě emigračním tokům.

Cílem práce je zjistit dopady emigrace a imigrace pracovní síly na polské hospodářství a to zejména v období po vstupu Polska do Evropské unie. Toto období je zvoleno z důvodu výrazného nárůstu počtu emigrantů v Polsku díky volnému pohybu osob.

K dosažení stanoveného cíle je v druhé části použita metoda rešerše, umožňující získat náhled jednotlivých migračních teorií na zkoumanou situaci, a empirický výzkum dopadů migračních toků. Třetí část je zpracována metodou popisné statistiky polského hospodářství na základě stanovených ukazatelů a jejich komparace v rámci zemí Evropské unie. Závěrečná část využívá taktéž metodu popisné statistiky daných veličin včetně regresní analýzy spolu s dedukcí.

Tato práce je strukturována do pěti částí včetně úvodu a závěru. Druhá část je tedy věnována teoretickým východiskům migrace. Je rozlišena do dvou velkých podkapitol, z nichž první uvádí teoretické přístupy k migraci. Těch je nespočet, neboť k základnímu členění teorií migrace se připojují jejich určitá rozšíření a to z důvodu lepšího pochopení kauzálních mechanismů. Nicméně pro danou práci postačí uvést pouze teorie vyzdvihující původní myšlenku. Druhá podkapitola je zaměřena na studie vlivu migrace. Ty mají ukázat možné dopady migrace na zaměstnanost, mzdy, odliv mozků či remitence. Z výsledků studií lze pak usuzovat možné dopady migrace právě na polskou ekonomiku.

Třetí kapitola se věnuje charakteristice polského hospodářství ve vztahu k trhu práce. Zachycení vybraných makroekonomických ukazatelů umožní lépe vystihnout emigraci velkého množství lidí, která není nahrazována dostatečnými imigračními toky.

Z těch vyplývá, že Polsko zažívalo příznivý ekonomický vývoj již od roku 2000. Udrží si kladný ekonomický růst, který řadí Polsko ve sledovaném období dokonce mezi země s nejvyšší mírou růstu reálného HDP. Postupně klesá nezaměstnanost spolu s inflací, která dosahuje historicky nejnižších hodnot apod. Následně přichází na řadu rozlišení vývoje migračních toků v Polsku, neboť je důležité poznat obecné trendy ve vývoji migrace, které poté umožní tvůrcům hospodářské politiky zacílit svá opatření na snížení migrace např. v dané věkové skupině, pro určité pohlaví či u jedinců s daným dosaženým vzděláním apod. Kromě toho lze v této kapitole také zjistit, kam nejčastěji směřují emigranti, nebo odkud imigranti přichází a co je souhrnně označováno za příčinu migrace.

Následuje kapitola čtvrtá s názvem pracovní migrace na příkladu polské ekonomiky. Náplň této části spočívá v zachycení emigrace pracovní síly především ze zdravotnictví, neboť právě na údajích z tohoto odvětví lze zjistit značný úbytek pracovní síly po roce 2004 způsobený emigrací. Dochází tak k zhoršení již tak velmi vypjaté situace ve zdravotnictví s nedostatkem personálu. Údaje se netýkají pouze lékařů a zubářů, ale také zdravotních sester či porodních asistentek. Co se týče jiných odvětví, tak dokázat na datech souvislost mezi úbytkem pracovní síly a emigrací jde jen velmi těžko. Obecně je velmi obtížné získat údaje o emigraci, neboť jednotlivé země zachycují podrobněji spíše imigrační toky. Tato kapitola je doplněna rovněž o údaje týkající se imigrantů na polském trhu práce a rozlišena na vracející se migranty a cizince. Kapitulu uzavírají důsledky migrace na polské hospodářství, které lze konkrétně rozlišit na vliv migrace na pokles nezaměstnanosti, zvýšení mezd, nedostatek pracovní síly, změnu migrační politiky, odliv mozků, zvýšení lidského kapitálu, změnu demografické struktury obyvatel, regionální rozdíly, rozvoj podnikatelské činnosti a nakonec remitence.

Celou práci uzavírá kapitola závěru, kde jsou shrnuty veškeré poznatky, kterých je v rámci diplomové práce dosaženo.

2. Teoretická východiska migrace

Pojem migrace je původně z latinského výrazu *migratio*, což znamená stěhování či přestěhování (se). V sociálně vědním diskursu se pod pojmem migrace chápe studium pohybu, stěhování nebo přesídlování lidí, ať už se jedná o pohyb permanentní či dočasný, dobrovolný či nedobrovolný (Henig, 2007). Kapitola je rozlišena na teoretické přístupy k migraci a empirické studie vlivu emigrace.

2.1 Teoretické přístupy k migraci

Tato podkapitola je zaměřena na výčet jednotlivých migračních teorií. K těmto teoriím se sice vztahují různá rozšíření a další teorie na ně navazují, ale v rámci této diplomové práce je vyzdvihnuta pouze jejich původní myšlenka. Důvodem vzniku dalších a dalších teorií vysvětlující migraci je fakt, že pokud mají politiky účinně působit na migraci a řídit ji, musí její tvůrci pochopit podstatu kauzálních mechanismů, jež ji způsobují (Baršová, Barša, 2005).

2.1.1 Push – Pull teorie

První teorie migrace, která je zde zachycena, je teorie Push a Pull. Některými autory není od neoklasické teorie rozlišována, např. Baršová a Barša (2005). Tato teorie se dostává do popředí v 60. letech 20. století, kdy je poprvé představena autory D. J. Bogue, C. Jansen a E. S. Lee. Podle nich je rozhodování o migraci ovlivněno existencí několika faktorů. *Push faktory* působí na jedince negativně, neboť jej vypuzují, vytlačují. Jedná se například o nedostatek pracovních příležitostí, špatnou životní úroveň aj. (Henig, 2007). Rovněž Engbersen a Jansen (2013) uvádí, že klesající ekonomické příležitosti a zhoršující se sociálně-ekonomické podmínky úzce souvisí s emigrací pracovní síly. Ovšem samotné push faktory nejsou dostatečným důvodem k migraci. Musí nejdříve existovat pozitivní faktory, které budou jedince lákat, přitahovat – *pull faktory* (Henig, 2007). Veškeré vnitřní faktory v zemi či v regionu, ovlivňující celkovou poptávku po práci, představují pull faktory a všechny vnitřní včetně vnějších faktorů, působící na celkovou nabídku práce, se jeví jako push faktory (Kaczor, 2013). Bogue je toho názoru, že push a pull faktory působí na populaci odlišným způsobem. Rozlišuje se také intenzita těchto faktorů, kdy push faktory jsou extrémně silné v případě živelných pohrom, jako jsou hladomory, katastrofální sucha, záplavy apod. (Drbohlav, Uherek, 2007).

Kromě výše zmíněných autorů se zabýval push a pull faktory také Zimmermann, který vytvořil dva modely migrace. První model z 50. a 60. let 20. století tvrdí, že vzrostla poptávka po práci, roste výstup (tj. zaměstnanost) zároveň s cenou (tj. mzdami) na trhu práce. Když rostou mzdy, jsou imigranti pro zemi přínosem, nedochází k inflaci, roste výstup a také nabídka práce. V případě, že neroste poptávka po práci, způsobí příliv imigrantů růst nabídky práce a sníží tak cenu práce za současného zvýšení výstupu. Ovšem v 70. letech 20. století jsou mzdy prostřednictvím odborů zafixovány nad bodem vyrovnaní poptávky a nabídky po práci, čímž je přistoupeno k druhému modelu. Ten již nezachycuje vztah mezi cenou a výstupem, ale vztah mezi reálnými mzdami a zaměstnaností. Příliv imigrantů tudíž způsobí růst nezaměstnanosti, ale výši reálných mezd neovlivňuje (Kaczor, 2013).

Tento druhý model zachycuje situaci bez migrantů a s migranty. Pokud nejsou přítomni migranti a odbory stanoví mzdy na dané úrovni, přesahující úroveň vyrovnaní nabídky a poptávky po práci, vede stanovená úroveň mezd k nezaměstnanosti. Pokud ale migranti plynou do země, zvýší se nabídka práce a zafixování mezd nad úroveň vyčišťující trh způsobí ještě větší růst nezaměstnanosti, než v situaci bez migrantů a dojde rovněž k deficitu státního rozpočtu vlivem nárůstu počtu nezaměstnaných pobírající dávky v nezaměstnanosti (Kaczor, 2013).

Docquier, Lowell a Marfouk (2009) uvádí, že je důležité rozlišovat push a pull faktory podle pohlaví, neboť ženy a muži nereagují na tyto faktory se stejnou intenzitou. Pull faktor v podobě sociálních sítí je obvykle považován za důležitější právě pro ženy, které silněji spoléhají na pomoc příbuzných a přátel, na informace či ochranu v cílové zemi. To také odpovídá teorii migračních sítí.

2.1.2 Neoklasická ekonomie

Výchozím předpokladem této teorie je maximalizace užitku jedince v rámci jeho rozpočtového omezení. Příčina migrace je spatřována v geografických rozdílech mezi nabídkou a poptávkou po práci. Země nebo regiony s vysokou ekonomickou výkonností, vysokou akumulací kapitálu, ovšem s nízkou nabídkou práce (tzn. s relativním nedostatkem pracovní síly), disponují v průměru vyššími tržními mzdami než země či regiony mající nízkou ekonomickou výkonnost, nízkou akumulaci kapitálu a přebytek nabídky práce. Dané rozdíly ve mzdách vedou pracovníky k migraci do regionů s vyššími tržními mzdami. Proto v zemi či regionu s nižší tržní mzdou klesá nabídka práce, klesá

zaměstnanost a rostou mzdy. V zemi či regionu s vyšší tržní mzdou je tomu naopak. Tento proces pokračuje do okamžiku nastolení rovnováhy v příjmech u obou zemí či regionů, která je navýšena o náklady související s migrací (Kaczor, 2013). Nutné je také rozlišení na legální a nelegální migraci. Legální migrant odečítá ze zisku pouze náklady na migraci, ale nelegální zohledňuje navíc pravděpodobnost chycení (Drbohlav, Uherek, 2007). Z toho plyne, že vyšší rozdíly ve mzdách podněcují k vyšším migračním tokům (Kaczor, 2013). Baršová a Barša (2005) uvádí další faktory podporující migraci jako je míra nezaměstnanosti a migrační politika v přijímající zemi (např. nábor dělníků nebo opatření na podporu sjednocování rodin).

Neoklasický model ovšem disponuje nereálnými předpoklady, např. existence dokonale mobilní pracovní síly, poskytování dokonalých informací o trhu práce v cílových zemích, nulový vliv odborů, dokonale konkurenční prostředí, neexistence jazykové bariéry, bariéry v uznávání kvalifikací apod. (Kaczor, 2013).

Podle Masseyho je daná teorie rozdělena na makro a mikro teorii. První zmíněná *makro teorie* chápe migraci jako výsledek nerovnováhy v příjmech a na pracovním trhu v jednotlivých státech. Odstranění nerovnováhy eliminuje migraci. *Mikro teorie* migrace vychází z řady individuálních aktů jedinců, kteří porovnávají náklady a výnosy migrace a jejich rozhodování ovlivňuje asymetrie pracovních trhů v jednotlivých zemích (Henig, 2007).

2.1.3 Teorie lidského kapitálu

Teorie lidského kapitálu je představil autor Sjaastad (1962), podle kterého migrant uvažuje o migraci jako o investici zvyšující produktivitu lidských zdrojů neboli lidský kapitál. Prakticky na základě všech moderních analýz, zkoumající rozhodnutí migrovat, je používána hypotéza o rozdílech v čistých ekonomických výhodách (zejména ve mzdách) jako hlavní příčina k migraci a migrace pracovníků se považuje za formu investic do lidského kapitálu. Oproti neoklasické teorii, která vysvětluje směr migračních toků, tato teorie uvádí, proč určité skupiny osob se na migraci podílejí méně než jiné, ačkoliv disponují zdánlivě stejnou motivací a předpoklady (Drbohlav, Uherek, 2007). Lidé migrují díky existenci lepší vyhlídky na zaměstnání a vyšší životní úrovni v hostitelské zemi. Proto největší počet migrantů pochází ze zemí s vysokou nezaměstnaností a relativně nízkými příjmy. Příkladem může být Litva s vysokou nezaměstnaností a nízkým HDP na hlavu, kde je největší pravděpodobnost k emigraci (Coats, 2008). Ovšem u nejchudších vrstev

obyvatel s nízkým vzděláním je zaznamenána mnohem nižší migrace z ekonomických důvodů, neboť si ji nemohou kvůli nedostatku prostředků a schopností dovolit (Schroth, Stojanov, 2011).

Jedinec na základě teorie lidského kapitálu srovnává současnou diskontovanou hodnotu přínosů z lidského kapitálu, jež by obdržel v domovské zemi, se současnou diskontovanou hodnotou přínosů z lidského kapitálu, kterou by získal v cílové zemi. Racionálně uvažující migrant tak bere v úvahu nejen dlouhodobé *přínosy z migrace* (tj. budoucí vyšší příjmy v cílové zemi, lepší pracovní podmínky, zdokonalení se v cizím jazyce atd.), ale rovněž *náklady na migraci* (peněžní – na dopravu do cílové země, přímé náklady na bydlení, nepřímé náklady v podobě ušlého příjmu v průběhu migrace a psychické náklady – složitější přizpůsobení se novým zvykům a nové kultuře, opuštění rodiny i přátel, stesk po domově aj.). Daná teorie tak vyzdvihuje nejen mzdy či nezaměstnanost, ale dává do popředí také osobnostní rozmanitost potenciálních migrantů. Tzn., že migranti jsou ovlivněni věkem, nejvyšším dosaženým vzděláním, podobností domácí a cílové země apod. (Kaczor, 2013).

2.1.4 Nová ekonomie migrace neboli teorie rodinné migrace

Nová ekonomie migrace je postavena na neoklasické teorii, ale nechápe migraci pouze jako čistě individuální akt racionálně uvažujícího a kalkulujícího jedince. Podle této teorie je migrace proces rozhodování v rámci větších sociálních jednotek, jako jsou rodiny či domácnosti (Henig, 2007). Mincer (1978) jakožto zakladatel teorie rodinné migrace zjistil, že rodina se rozhodne migrovat, jestliže zisk jednoho člena rodiny vyplývající z migrace vynahradí ztrátu ostatních členů rodiny, jež je s migrací spojena. Kdežto jednotlivec bude migrovat, pokud čistý diskontovaný reálný přínos migrace bude kladný (Kaczor, 2013). Borjas (2008) uvádí příklad, kdy se svobodná žena rozhodne migrovat, neboť její čistý příjem z migrace převyšuje náklady na migraci. Ovšem v situaci, kdy se provdá a manželova ztráta převyší její zisk (čili celkový zisk za manžele je záporný), tak obětuje lepší pracovní příležitosti, jež jsou jinde k dispozici, neboť její manžel vydělává více v místě současného bydliště. K migraci celého páru dochází tehdy, pokud je přínos z migrace ženy větší, než manželova ztráta. Pro migraci tedy není zapotřebí, aby každý člen disponoval kladnými příjmy.

Z toho důvodu se již neporovnává pouze zisk se ztrátou, náklady s výnosy mezi žitím „tady a tam“, nýbrž jsou brány v úvahu také potenciální rizika a jejich minimalizace.

Tudíž ekonomické faktory pracovních trhů jsou zastíněny minimalizací rizik, chudoby a dalšími faktory, které nejvíce ovlivňují rozhodování migrovat (Henig, 2007). Proto není migrace pouze východiskem k maximalizaci příjmů domácností, ale také strategií minimalizace rizik. Mohou tak migrovat v případě neexistence mzdových rozdílů. Důvodem k migraci mohou být také poruchy fungování ostatních trhů zdrojové ekonomiky, např. trhu kapitálu, který není schopný plně chránit úspory (Kaczor, 2013). Na tuto myšlenku navazuje Baršová a Barša (2005) a dodávají, že migrace slouží domácnostem k přizpůsobení se požadavkům kapitalistické ekonomiky, v níž neuspokojivě fungují pojišťovací a úvěrové trhy. Dalším rozdílem oproti neoklasické teorii je chápání migrace jako důsledku relativní chudoby namísto chudoby absolutní. Motivací k migraci jsou výhody druhých, které získali právě migrací (Stark, 1991). Tím lze vysvětlit, proč míra migrace z venkova do měst nepatří k nejvyšším u nejchudších oblastí a vesnic, nýbrž nastává tam, kde se vyskytuje nerovné rozdělení příjmu mezi obyvatele (Baršová, Barša, 2005).

Ovšem jako každá teorie i tato disponuje určitými nedostatky. Např. je jí vytýkáno, že pozornost je věnována pouze nabídkové straně migrace neboli jejím důvodům ve vysílajících zemích, aniž by brala v potaz poptávku po ní v přijímajících zemích (Baršová, Barša, 2005).

2.1.5 Teorie dvojího trhu

Teorie dvojího trhu od M. J. Pioreho rozlišuje trh práce na primární a sekundární sektor. Pro první zmíněný sektor je typická kvalifikovaná pracovní síla, vysoké mzdy, relativně stabilní poptávka po práci a mzda převyšující mzdu tržní (tj. mzda vyšší než mezní produktivita jejich práce). Naopak sekundární sektor je popisován jako sektor s nízkými příjmy, nestabilními pracovními podmínkami, často pracovními kontrakty na dobu určitou, sezónními pracemi a s tržní mzdou rovnající se mezní produktivitě jejich práce (Kaczor, 2013). Patří zde pracovní místa s nízkým sociálním statutem, bez možnosti vzestupné sociální mobility (tzv. dead-end-jobs). Tato místa nelákají domácí pracovní sílu ani v situaci vysoké míry nezaměstnanosti u prestižnějších míst (Baršová, Barša, 2005). Lidé tak migrují ze sekundárního sektoru do primárního a imigrantům ponechávají sektor sekundární. Toto dvojí rozlišení je možné použít jak na jednu ekonomiku, tak i na jednu firmu, jež nabírá část zaměstnanců pouze na sezónní práce (Kaczor, 2013). Rozlišení na

dva sektory je typické pro moderní kapitalistickou společnost a samotný způsob produkce v industriální společnosti je tedy příčinou migrace (Piore, 1979).

Baršová a Barša (2005) dále dodávají, že nedojde ke zvýšení mezd při snížené nabídce domácí práce z důvodu jejich udržování nízkou statusovým a institucionálním znehodnocením určité práce. A dojde-li ke zvýšení nabídky přistěhovalecké práce, může dojít dokonce k poklesu mezd (Massey et al., 1993).

Jak tvrdí Henig (2007) nebo Baršová a Barša (2005), tato teorie vychází rovněž z neoklasické ekonomie, není ovšem zaměřena na racionální volbu jednotlivců ochotných migrovat, ale na poptávku v cílových zemích migrace a na nábor pracovní síly z rozvojových zemí. Migrace vzniká na základě strukturálních potřeb ekonomiky. Neřeší tudíž nerovnost mezd, nýbrž nedostatek pracovní síly v daných sektorech v cílových zemích migrace. Tento proces představuje vyústění proměn ekonomik a pracovních trhů v postindustriálních ekonomikách (Henig, 2007).

2.1.6 Teorie světového systému

Na základě teorie světového systému (neboli teorie světosystému) je pracovní migrace chápána jako součást procesu kapitalistické akumulace. Ta je v poslední čtvrtině 20. století podporována a zintenzivňována zvýšením mobility kapitálu a zboží, zrychlením dopravy a přenosu informací, rozvojem elektronických médií a prostředků komunikace, umožňující okamžité propojení různých koutů světa. Postupně se rozšiřuje do dalších oblastí a vytváří z jejich obyvatel novou a levnou pracovní sílu (Baršová, Barša, 2005).

K migraci tedy dochází v případě, kdy kapitalistické země hledají půdu, přírodní zdroje, pracovní sílu a nové spotřebitelské trhy v periferních oblastech. Moderní technologie se dostávají do farmářství v periferiích a mění strukturu pěstovaných plodin (základní plodiny jako obiloviny, rýže apod. jsou nahrazovány hospodářskými plodinami) a snižují potřebu lidské práce. Při dobývání surovin, které se poté prodávají na světových trzích, se využívá domácí pracovní síly (z farmářů se stávají dělníci). Vznikají montážní dílny produkující levnější zboží (Rabušic, Burjanek, 2003). To vše vede k narušení jejich agrární ekonomiky, domácnosti na venkově jsou postupně připraveny o tradiční soběstačnost, což vytváří vykořeněné a k pohybu připravené námezdní pracovní síly - lidé směřují za prací do měst, jiných regionů, jiných zemí (Massey, 1990a). Současně utváří ekonomické, kulturní a politické vazby k vyspělým zemím jádra. Tím lze vysvětlit, proč

příliv kapitálu a zboží do nekapitalistické periferie je doprovázen přílivem pracovních migrantů z periferie do centra (Baršová, Barša, 2005).

Hranice utvořené mezi národními státy a mezi Evropou a neevropskými společnostmi rozlišuje pracující na insidery a outsiders a odvracejí nenávist vzniklou třídním konfliktem do konfliktů mezi národy a rasami (Wallerstein, Balibar, 1991). Dané hranice vytváří z ostatních lidí cizince, aby jim vzápětí umožnily vstup a utvořily skupinu pracovníků v nepřiměřeně horší vyjednávací pozici, než jakou oplývá domácí dělnická třída (Sassen, 1988). To vede k zvýšenému vykořisťování cizí pracující síly a snížení vyjednávací pozice domácích pracujících, jež jsou nuceni čelit dumpingové nabídce cizích pracujících (Baršová, Barša, 2005).

Dále se teorie opírá o podmínku fungování zákona nekonečné akumulace kapitálu, která žene celý systém. Volby migrantů a migrační politiky zemí jsou jen povrchovým vyjádřením daného zákona. Není schopna postihnout konkrétní kauzální mechanismy migrace, dokáže pouze vykreslit pozadí, v němž tyto mechanismy lze zkoumat s pomocí dalších a specifitějších teoretických nástrojů (Baršová, Barša, 2005).

V praxi je možné tuto situaci spatřit v migračních proudech mezi bývalými koloniemi a evropskými státy, což je důkazem dobře rozvinuté infrastruktury a pokračováním světového systému (Henig, 2007).

2.1.7 Teorie migračních systémů

Právě teorie migračních systémů může sloužit jako doplněk k teorii světového systému, byla ovšem vyvinuta nezávisle na ní. Migrační systémy jsou složeny z poměrně stálého spojení skupin přijímajících a vysílajících zemí (Baršová, Barša, 2005), neboť vychází z konkrétních historických událostí, při nichž docházelo ke vzniku migračních mostů mezi jednotlivými státy (Drbohlav, Uherek, 2007). Toto spojení se opírá o kulturní a politické vazby, geografickou přílehlost, ekonomickou závislost nebo kombinaci vybraných či všech těchto faktorů (Baršová, Barša, 2005).

V systému migrace stojí proti sobě regionální jádro a periferie. Periferní země jsou v podstatě zaměřeny na vývoz pracovníků určitého oboru do daných zemí. Země, označované jako regionální jádro, zaměstnávají buď nekvalifikované imigranty z periferií v sektoru služeb, nebo vysoce kvalifikované profesionály a experty z vyspělých zemí. Daná dělba práce mezi imigranty nevychází pouze z čistě ekonomických souvislostí, ale

souvisí s etnickou či rasovou konotací a je spjata s propastí ve statusu, životních stylech a příležitostech. Migrace prohlubuje příjmové nerovnosti skrze nábor jistých národností a etnik k domácím nebo jiným službám (Baršová, Barša, 2005). Výsledným efektem je vysoce strukturovaná a diferencovaná regionální dělba přistěhovalecké pracovní síly navázána na požadavky globálních měst a jejich rychle expandujících přilehlých oblastí (Jordan, Düvell, 2003).

Jako příklad daného systému lze uvést dlouhodobé multidimenzionální spojení Francie a Maroka, v širším pojetí napojení i dalších zemí Maghrebu na jihoevropské země (Drbohlav, Uherek, 2007). Vojtková (2005) uvádí, že v rámci teorie světového systému se analyzují regionální migrační systémy jako je třeba západní Evropa, severní Amerika, jižní Pacifik či západní Afrika. Jednotlivé regiony jsou svázány různými vzájemnými vazbami a může se jednat také o geograficky vzdálenější oblasti.

2.1.8 Teorie sítí

Další z teorií je teorie sítí vysvětlující podmínky, které podněcují k migraci mezi jednotlivými zeměmi nebo regiony. Tvrdí, že první pracovní imigranti nemají úplné informace o trhu práce v cílové zemi (regionu) ani zatím nevytvořili sociální vazby, což vede k vysokým nákladům a rizikům migrace. Přicházejí-li ale další pracovníci ze stejné země, zvyšují sociální a informační vazby, čímž snižují finanční i psychické náklady a rizika související s migrací pro další imigranty z dané země. Roste tak očekávaný čistý zisk z migrace a pravděpodobnost další imigrace z totožné země do země cílové stoupá (Kaczor, 2013). Právě sociální vazby v podobě příbuzenských, kamarádkých, národnostních či jiných sociálních vazeb stojí v popředí při rozhodování o migraci, neboť minimalizují rizika a potíže a zajišťují tzv. záchrannou síť před případným rizikem (Henig, 2007). Kromě toho se snižují také náklady psychologické, kdy imigrant nalézá na novém místě zázemí své etnické a kulturní skupiny a ulevuje tak pocitům odcizení či vykořenění (Baršová, Barša, 2005). Drbohlav a Uherek (2007) uvádí existenci specifických sítí, které vysvětlují za pomoci tzv. risk-diverzification modelu chování rodin. V rámci tohoto modelu rodina vyšle své členy do jednotlivých destinací a snižuje tak riziko současného ekonomického propadu všech jejích členů (Massey, 1990b). Na základě této teorie lze vysvětlit, proč převážná část Poláků odchází především do zemí, v nichž se po několik generací vytváří rozsáhlé polské čtvrti (např. do Velké Británie či Irska).

Kromě pozitivních efektů týkajících se navázání sociálních vazeb je nutné zmínit také efekty negativní. Ty souvisí s rostoucím počtem imigrantů s totožnou kvalifikací, znalostmi i dovednostmi v zemi či regionu s vyšší mzdou, což zvyšuje konkurenci na trhu práce a snižuje mzdy. Může tak nastat situace, kdy s poklesem mezd v cílové zemi (případně regionu) rostou současně mzdy v domovské zemi (regionu) z důvodu klesající nabídky práce a snižují se pozitivní efekty z migrace. Tudíž pozitivní efekty migrace jsou následně vystřídány negativními a imigrace ustává díky vyrovnaní mezd v obou zemích či regionech (Kaczor, 2013). Migrační sítě, jak uvádějí Light, Bhachu a Karageorgis (1989), mohou tedy časem odumírat nebo se přesouvat jinam.

Teorie migračních sítí vysvětluje soustředění etnických přistěhovaleckých společenství v daných regionech nebo městských čtvrtích a jejich ekonomickou a sociální koncentraci v určitých typech zaměstnání s určitým (zpravidla nižším) statusem. Díky dostupnějším technologiím dopravy a snazší komunikaci dochází ke zkracování vzdáleností v rámci globalizace a tedy i k zvýšení příležitostí pro cirkulární migraci a posílení udržování vazeb mezi vysílající komunitou a jejími emigranty. Globalizace umožňuje vytvářet permanentní transnacionální prostory, čímž emigranti neztrácí kontakty ve své rodné zemi, ale udržují a pěstují je. Transmigranti jsou chápáni jako imigranti, jejichž život se odvíjí od mnoha stálých vazeb přes mezinárodní hranice a jejichž veřejné identity kombinují vztah k více národním státům. Nadále udržují vazby, vytváří instituce, vstupují do transakcí a působí na lokální a národní dění ve svých domovinách (Baršová, Barša, 2005). Migrační sítě ovlivňují destinaci migrujících, jejich počet i složení a kromě přitahování potenciálních migrantů je mohou také odpuzovat (Drbohlav, Uherek, 2007).

2.1.9 Teorie kumulativní příčinnosti a teorie institucionalismu

Na základě teorie kumulativní příčinnosti je migrace důsledkem změn v prostředí, jež zpětně udržují nebo posilují tento proces. Příkladem je třeba utváření migračních sítí, změny ve struktuře trhu s pracovními místy nebo změny institucí přijímající společnosti. Dále je zde možné zařadit změny v sociálním statusu určitých pracovních míst a vznik segmentovaného pracovního trhu. Jedná se také např. o znehodnocení jistých pracovních míst jako „přistěhovaleckých“ a „pro barevné“ (Baršová, Barša, 2005). V tomto případě je obtížné najímat na tyto pozice domácí pracovní sílu i v období vysoké domácí nezaměstnanosti (Massey et al., 1993). To vše nakonec vede k rostoucí poptávce po imigrantech (Vojtková, 2005). Drbohlav a Uherek (2007) tvrdí, že migrace působí na

změnu samotného migranta i prostředí a strukturální kontexty, ve kterých operuje. Institucionální teorie využívá koncept kumulativní kauzality k analýze institucí, jež byly vytvořeny jako důsledek migrace a zpětně ji podporují (Baršová, Barša, 2005).

Jejím cílem není vysvětlit příčiny migrace, ale zaměřit pozornost na procesy související s migrací (Henig, 2007). Rostoucí počet imigrantů v dané zemi vede obvykle k vytvoření humanitárních organizací (ať už vládních či nevládních), které dosti ulehčují pozici migranta a obecně migraci. Tyto organizace se pokouší zejména ve vyspělých ekonomikách o zlepšení základních životních podmínek legálních a nelegálních imigrantů. S větší podporou a ochranou migrantů se jejich mezinárodní pohyb stává institucionalizovanější a nezávislejší na faktorech, jež migraci nejčastěji způsobují (Kaczor, 2013). Kromě humanitárních organizací vytváří poptávka po službách ze strany potenciálních imigrantů rovněž černý trh s nelegálním převáděním přes hranice, se zprostředkováním formálních sňatků (Baršová, Barša, 2005), vystavováním falešných dokladů či zprostředkování práce (Rabušic, Burjanek, 2003).

2.1.10 Teorie klientelistické politiky a „antipopulistická norma“

Poslední teorie, která uzavírá tuto podkapitolu, je teorie klientelistické politiky. Imigrace vzniká jako efekt klientelistického vztahu mezi zaměstnaneckou lobby a vysokými úředníky státu včetně přijetí „antipopulistické normy“ liberálními elitami. Klientelistická politika může vysvětlit nesoulad mezi zájmem národního státu ochraňovat své hranice před přílivem přistěhovalců a jeho liberálními imigračními politikami. Prostřednictvím tohoto typu imigrační politiky malé a dobře organizované skupiny s intenzivním zájmem na určité politiky rozvíjejí úzký pracovní vztah s úředníky zodpovědnými za danou politiku (Baršová, Barša, 2005).

Ze základní teze dané teorie vyplývá, že náklady přistěhovalců jako nezaměstnanost nebo přelidněnost jsou velmi rozptýlené, kdežto zisky z něj v podobě levné pracovní síly či sjednocování rodin jsou dosti koncentrované. Organizovaní příjemci těchto koncentrovaných výnosů oplývají větší vahou než neorganizovaní nositelé rozptýlených nákladů (Baršová, Barša, 2005). Proto zájmy organizovaných zaměstnavatelů a etnických skupin převyšují restriktivní sklony pasivní a špatně informované veřejnosti (Joppke, 1999).

Tuto politiku lze doplnit „antipopulistickou normou“ (Freeman, 1995), kterou má velká část zemí ukotvenu ve svých liberálních ústavách. V souvislosti s universalistickými

principy daných ústav utvářejí soudní systém a lidskoprávní nevládní organizace meze populistického tlaku většinového mínění. Příkladem zásahu aliance lidskoprávních aktivistů kladoucí důraz na morální principy a zaměstnavatelských lobbistů snažící se dosáhnout svých materiálních zisků bylo např. bránění nelegálních imigrantů v USA v 70. a 80. letech (Baršová, Barša, 2005).

2.2 Studie vlivu migrace

Tato část se zaměřuje na vliv emigrace pracovní síly na trh práce. Jak uvádí Borjas (2008), mobilita pracovní síly představuje mechanismus, který je na trzích práce používán ke zlepšení alokace pracovníků k firmám. Zaměření na emigraci je z důvodu vysoké převahy emigrace nad imigrací, a jak je uvedeno ve čtvrté části diplomové práce, jsou tedy zkoumány vlivy emigrace na polský trh práce. Nejdříve je ovšem nutné zjistit, k jakým závěrům došly některé studie zaměřující se právě na vliv emigrace na odesílající zemi a jaké tedy lze předpokládat v případě Polska. Nicméně množství studií zabývajících se emigrací je velmi málo, proto výsledky studií nejsou vyčerpávající.

Na základě Fihela (2011) lze rozlišit následující tři typy účinků v závislosti na časovém horizontu.

a) V krátkodobém horizontu jsou hlavní účinky migrace spojeny se změnou nabídky práce, a proto se vztahují zejména ke změně v zaměstnanosti, nezaměstnanosti a k počtu těch, kteří odchází jako pracovní síla¹.

b) Ve střednědobém horizontu se v rámci prvních úprav k dosažení rovnováhy na trhu práce projeví tlaky na mzdy. Následně je migrace spojena se strukturálními či kvalitativními znaky odchodu neboli s brain drain.

c) V dlouhodobém horizontu se očekávají např. změny ve struktuře ekonomiky (poměr kapitálu a práce, modifikace na straně poptávky), v pracovní a sociální mobilitě původních pracovníků a imigrace zahraniční pracovní síly.

---

¹Příkladem je rumunský trh práce, kde nárůst emigrace přispívá, jako jeden z faktorů, k zvýšenému nedostatku pracovních sil (Boboc et al., 2014).

2.2.1 Dopady emigrace na zaměstnanost

Co se týče zaměstnanosti, tak dopady emigrace na zaměstnanost jsou velmi malé na pracovníky s nižším vzděláním, stejně jako na pracovníky s průměrným vzděláním. Vysoce vzdělaní nemigrující mají obvykle prospěch z emigrace. Je to proto, že konkurence se sníží a vysoce vzdělaní jsou v pracovním procesu vzácnější. Rovněž jejich mzdy se zvyšují (Docquier, Özden, Peri, 2014). Ovšem Engbersen a Jansen (2013) zjistili, že rozsáhlá emigrace z Litvy snižuje nezaměstnanost. Ta by byla daleko vyšší, nebýt tak velkého počtu vystěhovalých. Stejně výsledky jsou zaznamenány také na příkladu Moldavska (Cantarji, Mincu, 2013). Borjas (2008) uvádí opačnou kauzalitu, tedy zvýší-li se míra růstu zaměstnanosti o 10 procentních bodů mezi zemí původu a cílovou zemí, sníží se pravděpodobnost migrace přibližně o 2 %.

2.2.2 Dopady emigrace na mzdy

Docquier, Özden a Peri (2011) posuzovali dopad nedávné globální pracovní migrace na platy těch, kteří nemigrovali. Imigrace v letech 1990 až 2000 měla nulový až malý pozitivní dlouhodobý efekt na průměrné mzdy nemigrujících domorodců v bohatých zemích OECD (v západní Evropě, USA, Kanadě a Austrálii). Tento pozitivní efekt se pohybuje od nuly v Itálii k 1,7 % v Austrálii. Za to emigrace ve stejném období měla *mírný až výrazně negativní dlouhodobý efekt na průměrné mzdy* nemigrujících v rozmezí od nuly v USA do -0,8 % ve Velké Británii. Rovněž výsledkem jejich práce je zjištění, že imigrace v Evropě je poněkud výhodnější pro méně vzdělané domácí pracovníky, neboť snižuje mzdové rozdíly mezi méně a vysoce vzdělanými, zatímco u emigrace je tomu opačně. Docquier a Schiff (2009) tuto hypotézu potvrzují. Migrace nemusí snížit rozdíl ve mzdách mezi zdrojovou a hostitelskou zemí. Naopak externality lidského kapitálu spojené s migrací kvalifikovaných pracovních sil mohou dokonce zvýšit mzdový rozdíl u kvalifikovaných pracovníků mezi zdrojovou a hostitelskou zemí.

Docquier, Özden a Peri (2014) ve své pozdější práci upřesňují své závěry. Zatímco imigrace pozitivně ovlivňuje mzdy méně vzdělaných domorodců a zvýšila nebo ponechala beze změny průměrné přirozené mzdy, emigrace má místo toho *negativní dopad na mzdy méně vzdělaných domácích pracovníků* v rozmezí od 0-7 % a zvyšuje nerovnosti v zemi. Čistá emigrace zahrnuje větší procentuální pokles u vysokoškolsky vzdělaných pracovníků, a tudíž má negativní vliv na méně vzdělané rodilé pracovníky. V zemích, jako je Kypr, Irsko či Nový Zéland, méně vzdělaní pracovníci utrpěli pokles mezd mezi 3 až

6 % v důsledku emigrace vysoce kvalifikovaných pracovníků. Nicméně uvádí se také, že pro některé malé země s velkým odlivem mozků (brain drain) jako je Kypr či Irsko, mohla emigrace pozitivně ovlivňovat v 90. letech mzdy vysoce vzdělaných okolo 15 až 20 %. Také v Portugalsku, Velké Británii, Jižní Koreji, Lotyšsku a Slovinsku méně vzdělání utrpěli ztráty mezi 1 až 2 % z důvodu emigrace.

Marjit a Kar (2009) dodávají, že emigrace kvalifikovaných pracovníků *zvyšuje* *mzdovou sazbu kvalifikovaných pracovníků* ve zdrojové zemi. Podle autorů Oda a Stapp (2009) současný příliv kvalifikované a nekvalifikované pracovní síly a kapitálu může vést ke mzdové nerovnosti právě ve prospěch kvalifikovaných.

Elsner (2011) při zjišťování dopadů emigrace naopak nezjistil mezi vysoce kvalifikovanými a s nízkou kvalifikací žádný rozdíl ve mzdách. Za to našel *vliv emigrace na rozložení mezd* vysílající země *mezi mladými a staršími pracovníky*. Emigrace zvýšila mzdy mladých pracovníků až o 6 %. Důvodem je nízký stupeň nahraditelnosti mezi staršími a mladými pracovníky v transformujících se zemích. Starší pracovníci ve východní Evropě byli vzděláváni za socialismu, zatímco mladí pracovníci získali své vzdělání v tržním hospodářství. Proto mohou mladí pracovníci snadno nahradit starší, což má za následek silnější reakce mezd na emigraci. Dodává, že mladí pracovníci získávají z možné emigrace zvýšení vyjednávací síly. V roce 2004 byla pracovníkům ve střední a východní Evropě poskytnuta možnost emigrovat za velmi malou cenu. Pro nemigrující to znamená, že by měli být schopni vyjednat vyšší mzdy pod hrozbou odchodu do zahraničí. U starších tomu tak není, kvůli vyšším nákladům na emigraci a nižší šanci na nalezení práce. Borjas (2008) doplňuje tvrzení a uvádí to na příkladu migrace jakožto investice do lidského kapitálu. Starší pracovníci mají nižší pravděpodobnost migrace z důvodu kratšího období, po které pobírají zisky z migrace. Tyto nižší zisky snižují celkový čistý zisk (po odečtení nákladů na migraci) a tudíž pravděpodobnost odchodu.

Kromě *dlouhodobého pozitivního vlivu emigrace na mzdy*, který byl zjištěn v případě Mexika v letech 1970 až 2000 (Mishra, 2007; Aydemir, Borjas, 2007), byl potvrzen rovněž *krátkodobý vliv emigrace na zvýšení mezd*, ovšem pouze v případě mladých pracovníků. Ačkoliv tyto výsledky prezentuje na Litvě, uvádí, že Polsko, Slovensko a Lotyšsko mají stejnou historii transformace, tudíž dopady na strukturu mezd jsou obdobné (Elsner, 2011). Dalším zjištěním je, že *emigrace má významný pozitivní vliv na mzdy nemigrujících mužů*, ale tento efekt nelze prokázat u žen. Zvýšení míry emigrace o jeden procentní bod zvýší reálnou mzdu mužů v průměru o 1 %. Daný efekt je vyšší

u svobodných (okolo 1,4 %) než ženatých mužů (hodnoty se blíží k nule). Svobodní muži jsou totiž pružnější než ženatí, což zvyšuje jejich pravděpodobnost k emigraci a to se promítá do vyšší vyjednávací síly. Obecně emigruje-li vysoký počet pracovníků ze země, mělo by to vést ke zvýšení mezd pro ty pracovníky, kteří zůstávají (Elsner, 2010). To potvrzuje také studie Batista (2007) prokazující mírné zvýšení reálných mezd v Portugalsku na průměr Evropské unie vlivem emigrace (Elsner, 2010).

2.2.3 Odliv mozků neboli brain drain

Velkým problémem emigrace se stává ztráta talentů, odliv mozků a zanechání nízko-kvalifikované pracovní síly (Docquier, Özden, Peri, 2014). Borjas (2008) dodává, že nejčastěji migrují právě mladí a vzdělanější pracovníci, přičemž pravděpodobnost migrace se snižuje s rostoucím věkem. Podíl vysokoškolsky vzdělaných mezi nedávnými přistěhovalci převýšil podíl mezi domácím obyvatelstvem téměř ve všech zemích OECD. V některých případech podíl vysokoškolsky vzdělaných mezi nedávnými přistěhovalci byl čtyřikrát až pětikrát větší než jejich podíl mezi nemigrujícími domácími obyvateli. V roce 2000 míra emigrace mezi vysokoškolsky vzdělanými překročila míru mezi méně vzdělanými téměř ve všech zemích OECD. Několik evropských východních zemí (jako Polsko, Rumunsko, Slovinsko a Slovensko) a některé země západní Evropy (Portugalsko, Řecko) zaznamenaly významné emigrační toky vysokoškolsky vzdělaných, které nebyly kompenzovány podobným imigračním přílivem. U těchto zemí emigrace byla významným zdrojem *snížení relativní nabídky vysoce vzdělaných pracovníků* (Docquier, Özden, Peri, 2014).

V chudých zemích sklon k migraci mezi vysoce kvalifikovanými pracovníky je podle Docquiera, Lowella a Marfouka (2009) 10 až 20 krát větší než u osob s nízkou kvalifikací. Největší míra emigrace vysoce kvalifikovaných v roce 2000 byla v Karibiku (43,0 %) a u tichomořských ostrovů (52,3 %).

Ztráta vysoce kvalifikovaných pracovníků zbavuje domovskou zemi od vědců, podnikatelů, pedagogů a dalších odborníků, kteří směřují do ekonomik s vyšší úrovní efektivnosti a produktivity. Přistěhovalci často nemohou plně nahradit chybějící dovednosti způsobené emigrací pracovní síly. Velikost mzdových ztrát z důvodu emigrace je zhruba stejná nebo větší než zisky z imigrace (Docquier, Özden, Peri, 2011).

Emigrace vysoce kvalifikovaných navíc mění pobídky nemigrujících, aby investovali do vzdělávání, což může mít negativní efekt odlivu mozků, nebo pozitivní zisk

mozků (brain gain) a jeho *vliv na hospodářský růst* (Gibson, McKenzie, 2011; Docquier, Rapoport, 2011). Cantarji a Mincu (2013) zjistili, že mezinárodní migrace může kromě přispívání k hospodářskému růstu pomoci také snížit chudobu v zemích původu migrantů. Podle studie Světové banky průměrný nárůst emigrantů o 10 % v celkové populaci rozvojových zemí je spojen se snížením chudoby o 1,6 %.

Docqueier a Schiff (2009) zkoumali *vztah mezi mírou migrace kvalifikovaných pracovníků a velikostí země* v letech 1990 až 2000. Zjistili, že odliv mozků neboli brain drain je vysoce ovlivněn velikostí země. Rovněž je důležité rozlišení vyspělosti země. Například v roce 1990 byl odliv mozků u malých rozvojových zemí ve výši 50 % a celkově pro malé země ve výši 7,8 %. Ovšem v zemích s vysokými příjmy byl odliv mozků v roce 1990 jen 3,8 %, přičemž světový průměr emigrace vysoce kvalifikovaných lidí je 5,2 %. Nicméně odliv mozků u malých států postupně klesá z 50 % na 43,2 % v roce 2000 a představuje snížení o 13,6 % za posledních deset let. Odliv mozků malých ostrovních rozvojových států byl podobný malým státům.

Beine, Docquier a Rapoport (2008) uvádí, že čistá změna zásoby lidského kapitálu neboli čistý brain gain, který je rozdílem mezi brain gain a brain drain, je negativní pro většinu rozvojových zemí. Je ale pravděpodobné, že bude pozitivní ve velkých zemích, kde odliv mozků je malý (i když počet kvalifikovaných migrantů může být oproti malým zemím velký), jako je Brazílie, Čína, Indie apod. Důsledkem brain drain je také *snížení růstu celkové produktivity výrobních faktorů* zejména u malých států.

Engbersen a Jansen (2013) zjistili *závislost mezi ekonomickou situací země a emigrací*. Zhoršující se ekonomická situace vedla (téměř přímo) ke zvýšení emigrace. Navíc stejně jako v případě Estonska většina emigrantů z Litvy jsou mladí pracovníci.

Mereuta (2013) zkoumal *ekonomické důsledky pracovní migrace* v Rumunsku a rozlišil důsledky na *pozitivní a negativní*. Mezi pozitivní patří nižší míra nezaměstnanosti, snížený tlak na rozpočty v oblasti sociální ochrany, převody finančních prostředků podporující zvyšování životní úrovně a nakonec pracovníci v zahraničí usnadňují přenos dovedností a růst. Naopak migrace negativně působí na ekonomiku země, neboť dochází k negativnímu demografickému vývoji (stárnutí, nedostatek územní soudržnosti), nevyváženému rozdělování disponibilních pracovních sil podle odvětví a zeměpisné oblasti, obchodním ztrátám v důsledku mzdových tlaků (zejména do roku 2008) a snížení produkce, odlivu mozků (ztráta investic do vzdělávání a odborné přípravy,

nižší konkurenceschopnost) a k ohrožení udržitelnosti systémů sociální ochrany (penzijní a zdravotní péče).

Docquier, Lowell a Marfouk (2009) se dívali na emigraci z jiného úhlu pohledu. Zabývali se *emigrací vysoce vzdělané ženské populace* v rámci zemí OECD v letech 1990 až 2000. Země může zaznamenat příznivý odliv mozků (brain drain) nebo příliv mozků (brain gain) v rámci nízké míry emigrace, jestliže dojde k jejich návratu do země. Pokud rychlost emigrace překročí práh, který autoři odhadují na 20 %, země původu zažije čistou ztrátu lidského kapitálu. Jelikož ženy stále čelí nerovnému přístupu k vysokoškolskému vzdělávání a vysoce kvalifikovaným pracovním místům v méně rozvinutých zemích, způsobí emigrace vzdělaných žen vyšší relativní ztrátu než emigrace kvalifikovaných mužů. Navíc mnohé studie uvádějí, že lidský kapitál u žen je dokonce vzácnější než mužský.

Vazby mezi migrací žen a akumulací lidského kapitálu jsou důležité zejména pro rozvojové země, neboť úroveň vzdělávání u žen je obvykle považována za základní složku pro růst (Docquier, Lowell, Marfouk, 2009). Docqueier a Schiff (2009) obecně uvádí, že lidský kapitál je obvykle považován za důležitý prvek růstu a není-li kvalifikovaná emigrace kompenzována kvalifikovanými imigranty, zdrojové země mohou postupně ztrácet schopnost se rozvíjet. Mnoho studií prokázalo, že vzdělávání žen je pozitivně spojeno s investicemi do vzdělání dětí a má tak důležitý vliv na lidský kapitál budoucích generací (World Bank, 2007a). Vzdělanější matky jsou vynikajícími domácími učiteli, o čemž svědčí Behrman et al. (1999) na příkladu Indie. Společnosti, které ztratí vysoký podíl vzdělaných žen prostřednictvím emigrace, mohou mít nižší růst spojený se snížením příjmů. Tempo růstu emigrace vysoce kvalifikovaných žen bylo vyšší než tempo růstu žen s nízkou kvalifikací nebo vysoce kvalifikovaných mužů. Vývoj byl zvláště pozoruhodný v nejméně rozvinutých zemích. Čím je nižší rozvinutost zdrojové země, tím vyšší je emigrace vysoce kvalifikovaných žen. Navíc kvalifikované migrující ženy ochuzují již tak malou populaci vysoce vzdělaných žen. Míra emigrace vysoce kvalifikovaných žen je o 17 % vyšší než u mužů (Docquier, Lowell, Marfouk, 2009).

Cantarji a Mincu (2013) uvádí další důsledek ztráty vzdělané populace. V případě odchodu nejlepších a nejchytřejších dochází ke *snížení potenciální reformní energie* a země se může vyznačovat špatnou vládou.

2.2.4 Remittance

Pojem remittance je vymezován Mezinárodním měnovým fondem (2009) jako příjmy získané pracovníky v ekonomikách, kde nemají (trvalé) bydliště nebo od zaměstnavatelů se sídlem v jiné zemi než je původ pracovníka.

Sipavičienė a Stankūnienė (2013) označují remittance migrantů za důležité, neboť tlumí důsledky hospodářské krize a kompenzují finanční problémy v důsledku výrazného snížení příjmů. Podle De Haase (2007) emigrace může mít za následek ekonomický a sociální rozvoj v zemích původu, částečně díky remitencím emigrantů. Převody finančních prostředků mohou zvýšit celkový příjem a zlepšit životní úroveň (např. lepší vzdělání či zdravotní péče). To potvrzuje také studie Cantarji a Mincu (2013), podle které migrace a remittance navíc vede k rozvoji bankovníctví, zvýšení zdravotní péče či snížení chudoby. Zvýšení podílu remitencí na hrubém domácím produktu o 10 % je spojeno se snížením chudoby o 1,2 %. Tento hospodářský a sociální rozvoj může nakonec vést k poklesu odlivu populace (Engbersen, Jansen, 2013). Na základě zjištění OECD (2012) remittance skutečně přerostly v podstatný zdroj hrubého domácího důchodu v posledním desetiletí. V Litvě např. toky remitencí nyní tvoří více než 3 miliardy USD (což je téměř 5 %) z litevského hrubého domácího produktu.

Morrison, Schiff, a Sjöblom (2008) uvádějí, že účast žen v mezinárodní migraci ovlivňuje budoucí částky remitencí. Ženy posílají remittance delší dobu a posílají vyšší částky vzdáleným rodinným příslušníkům (Docquier, Lowell, Marfouk, 2009).

Kromě výše zmíněných dopadů se uvádí rovněž negativní vliv na *veřejný rozpočet státního sociálního pojištění*. Například v Moldavsku je systém do budoucna významně ohrožen, neboť je příliš velká pravděpodobnost, že vzroste počet důchodců vracejících se do vlasti, kteří budou nárokovat minimální důchod, aniž by přispívali do důchodového systému, jak je tomu dosud. U velké části aktivní populace pracující v zahraničí nebyly zaznamenány příspěvky do systému sociálního pojištění (Cantarji, Mincu, 2013).

3. Charakteristika polského hospodářství ve vztahu k trhu práce

Ačkoliv tato diplomová práce je zaměřena na migraci pracovní síly, je důležité popsat vývoj některých makroekonomických ukazatelů. Umožní to lépe pochopit, proč zrovna z Polska emigruje tak obrovská masa lidí, která není vykompenzována dostatečnou imigrací. Jelikož v rámci migrace je zaměřena pozornost především na období těsně před vstupem a po vstupu do Evropské unie z důvodu zachycení změn v migračních tocích po roce 2004, je vývoj těchto ukazatelů rovněž zkoumán především v tomto časovém horizontu. Navíc mnohé ukazatele jsou vydávány až k novému tisíciletí.

Tabulka 3.1 – Vývoj makroekonomických ukazatelů Polska, 2000 – 2013

Ukazatel	2000	2002	2004	2006	2008	2010	2012	2013
Míra růstu reálného HDP v %	4,6	2,0	5,1	6,2	3,9	3,7	1,8	1,7
HDP na ob. v PPS (EU28 = 100)	47,0	47,0	49,0	50,0	55,0	62,0	66,0	67,0
CPI	110,1	101,9	103,5	101,0	104,2	102,6	103,7	100,9
HICP (2005 = 100)	87,4	93,8	97,9	101,3	108,3	115,6	124,5	125,5
Počet zam. v tis. os.	14 526,0	13 782,0	13 795,0	14 594,0	15 800,0	15 473,0	15 591,0	15 568,0
Míra zam. v %	61,0	57,4	57,3	60,1	65,0	64,3	64,7	64,9
Podíl eko aktivních v %	55,9	54,8	53,5	52,8	52,7	52,4	53,0	53,1
Počet nezam. v tis. os.	2 785,0	3 431,0	3 230,0	2 344,0	1 211,0	1 650,0	1 749,0	1 793,0
Míra nezam. v %	16,1	19,9	19,0	13,8	7,1	9,6	10,1	10,3
z toho u osob s VŠ v %	5,1	7,2	7,2	5,9	3,8	5,0	5,6	5,7
Volná prac. místa	x	x	x	70 529,0	171 922,0	69 684,0	51 800,0	44 400,0
Podíl nezam. na 1 volné místo	x	x	x	33,2	7,0	23,7	33,8	40,4
Prům. hrubá měs. mzda za I-IV čtvrtletí v zlotých	1 820,7	2 068,0	2 273,4	2 477,2	2 943,9	3 225,0	3 521,7	3 650,1
Reálná roční min. mzda v USD (PPP)	6 042,0	6 305,0	6 595,0	6 950,0	8 149,0	8 960,0	9 449,0	9 986,0

Pozn.: U CPI je předchozí rok brán jako základní, tedy roven 100. V roce 2013 je zjištěna průměrná hrubá měsíční mzda pouze za první až třetí čtvrtletí.

Zdroj: BDL (2014j, 2014k, 2014l), Eurostat (2015a, 2015b, 2015c, 2015d); GUS (2005b-2014c, 2005c-2014d, 2015b), OECD (2015d).

Míra růstu reálného HDP klesá od roku 2004 až na hodnotu 1,7 % v roce 2013. Ve sledovaném období se dokonce řadí mezi země EU s nejvyšší mírou růstu (Eurostat, 2015a). Ačkoliv HDP na obyvatele vyjádřený v standardu kupní síly se od roku 2000 zvyšuje (a tedy postupně přibližuje úrovni zemí EU-28), jeho hodnota je velmi nízká (Eurostat, 2015b). Při zkoumání inflace v podobě indexu spotřebitelských cen zboží a služeb na roční bázi je vidět, že po roce 2000 klesá cenová hladina až do roku 2004, kdy

opět narůstá na hodnotu 103,5. Právě po roce 2004 dochází k poměrně kolísavému vývoji a od roku 2012 se růst cenové hladiny snižuje až na 100,9 v roce 2013, což patří mezi historicky nejnižší hodnoty (GUS, 2015b). Cenový vývoj je možné posoudit také na základě použití harmonizovaného indexu spotřebitelských cen (HICP), kdy rok 2005 je výchozí, tedy roven 100. Tento index vypovídá nejen o výraznějším nárůstu v letech 2008 a 2011, ale také o tom, že Polsko se řadí mezi země EU-28 s nejvyšším nárůstem v roce 2013 oproti roku 2005 (Eurostat, 2015c; GUS, 2015b).

Následující ukazatele se vztahují k trhu práce. Právě v souvislosti s emigrací pracovní síly je důležité znát, jak se vyvíjí trh práce. Tak jak roste od roku 2004 počet zaměstnaných ve věkové skupině 20 – 64 let, tak také dochází k růstu míry zaměstnanosti v Polsku. Ta je v porovnání se zeměmi EU-28 velmi nízká, což je pochopitelné vzhledem k vysoké míře nezaměstnanosti, která po téměř celou sledovanou dobu dosahovala dvouciferných hodnot. Míra zaměstnanosti se sice zvyšuje v roce 2013 na hodnotu 64,9 %, ale toto zvýšení pomohlo Polsku postoupit jen o několik příček v žebříčku zemí EU-28 (Eurostat, 2015f). Naopak podíl ekonomicky aktivních na celkové populaci od roku 2000 až do roku 2010 klesá, poté mírně narůstá až do výše 53,1 % v roce 2013 (BDL, 2014l). Rozlišení zaměstnanosti jde také pomocí rozdělení do sektoru primárního, sekundárního a terciárního. Obecně ve vyspělých zemích světa je typické snižování podílu zaměstnanosti v primárním sektoru. Nicméně Polsko je jednou z mála zemí, kde zemědělství stále hraje významnou úlohu. Údaje z BDL (2014i) uvádějí, že zaměstnanost v Polsku v sektoru zemědělství je pro rok 2013 více než 1,8 mil. obyvatel (cca 12 %). Při mezinárodním porovnání v roce 2012 zaujímá v Polsku sektor zemědělství téměř 13 % zaměstnaných osob, zatímco ve většině vyspělých zemí EU se pohybuje na úrovni 2 až 4 % (OECD, 2015c).

Jak již bylo zmíněno, polská nezaměstnanost je dosti vysoká. V porovnání se zeměmi EU-25 patří Polsko v roce 2013 mezi osm zemí s nejvyšší mírou nezaměstnanosti (OECD, 2015b). V lednu 2015 je ve výši 12 % (BDL, 2015). Zarážející je rovněž vysoká nezaměstnanost osob s vysokoškolským vzděláním, která je v roce 2002 až 7,2 % (BDL, 2014k). Podle údajů z Eurostatu (2015d) je Polsko třetí zemí s nejvyšší mírou nezaměstnanosti vysokoškolsky vzdělaných ve věku 20 až 64 let v rámci zemí EU-28. Nezaměstnanost je taktéž v letech 1995 až 2011 výraznější ve městech oproti vesnicím, které začínají dominovat od roku 2012 (BDL, 2014j). Rozdílná míra nezaměstnanosti je také v závislosti na územním členění. Od roku 2004 do 2010 je nejvyšší ve Varmíňsko-

Mazurském kraji. O post kraje s nejnižší mírou nezaměstnanosti do roku 2010 bojuje Malopolský a Mazurský kraj a od roku 2010 dosahuje nejnižších hodnot Velkopolský kraj (GUS, 2005c-2014d).

Údaje o počtu volných pracovních míst na polském statistickém úřadě jsou dostupné až od roku 2005. I tak krátký časový horizont ovšem umožní posoudit dynamiku na trhu práce v Polsku. Největší množství míst se přitom nachází v sektoru průmyslové výroby (23 %) či obchodu a oprav (15 %). Sektor zdravotní a sociální péče se podílí na celkovém počtu volných míst pouhými 3 %. Zatímco v sektoru průmyslové výroby dominuje počet volných míst v soukromém sektoru po celou sledovanou dobu (tedy od roku 2005 do 2014), v sektoru zdravotní a sociální péče je dominance v sektoru veřejném (GUS, 2005b-2014c). Ovšem pouhá informace o počtu volných míst není příliš vypovídající. Důležitější je zjištění počtu nezaměstnaných, kteří připadají na jedno volné místo. V roce 2008 dochází k snížení tohoto podílu, což svědčí o tom, že se zatím krize na tomto ukazateli neprojevila, poté výrazně narůstá (GUS, 2005b-2014c; BDL, 2014l).

Posledním uvedeným ukazatelem je průměrná hrubá měsíční mzda. Z důvodu nedostatku údajů nemohla být použita reálná mzda. Ta je vhodnější pro srovnání v čase, neboť je očištěna o inflaci a má tak lepší vypovídací schopnost. Tento ukazatel je důležitý, neboť spolu s dalšími faktory ovlivňuje rozsah migrace. Do roku 2006 dochází k mírnému nárůstu mezd, ale v letech 2006 – 2009 je toto zvýšení výraznější (GUS, 2005c-2014d). Je pochopitelné, že existují určité mzdové rozdíly podle jednotlivých profesí. Nejvyšší průměrná měsíční mzda je v sektorech finančního zprostředkování, těžby a dobývání a informační a komunikační činnost. V roce 2012 je odvětví těžby a dobývání dokonce lépe odměňováno než informační a komunikační činnost (GUS, 2005c-2014d). Výše mezd je rozdílná také v závislosti na kraji. V letech 2004 až 2010 jsou nejvyšší mzdy vypláceny v Mazovském kraji, zatímco nejnižší v kraji Podkarpatském. Od roku 2011 se střídá kraj Varmínsko-Mazurský s Podkarpatským v nejnižších vyplácených mzdách (GUS, 2005c-2014d). Při porovnání průměrných výdělků v euru i dle parity kupní síly mezi zeměmi EU-28 je zjištěno, že Polsko v letech 2002, 2006 a 2010 patří k zemím s nejnižšími výdělky, ačkoliv je zaznamenán v těchto letech jejich nárůst (Eurostat, 2014a). Také co se týče reálné roční minimální mzdy tak Polsko dosti zaostává. Tento ukazatel je vyjádřen ve stálých cenách roku 2013, přičemž hodnoty jsou zaznamenány v dolarech přepočtených paritou kupní síly za rok 2013. V průběhu sledovaného období narůstá až na hodnotu 9 986 dolarů v roce 2013 (OECD, 2015d).

Po zachycení vývoje jednotlivých ukazatelů přichází na řadu vývoj migračních toků. Je nutné se nejdříve seznámit s velikostí migračních toků polského obyvatelstva a jejím členěním dle různých charakteristik, než je přistoupeno k posouzení pracovní migrace v Polsku a jejích dopadů. V této podkapitole je zachycena migrace před a po vstupu Polska do Evropské unie včetně změn, které nastaly právě po roce 2004.

3.1 Vývoj emigrace, imigrace a salda migrace

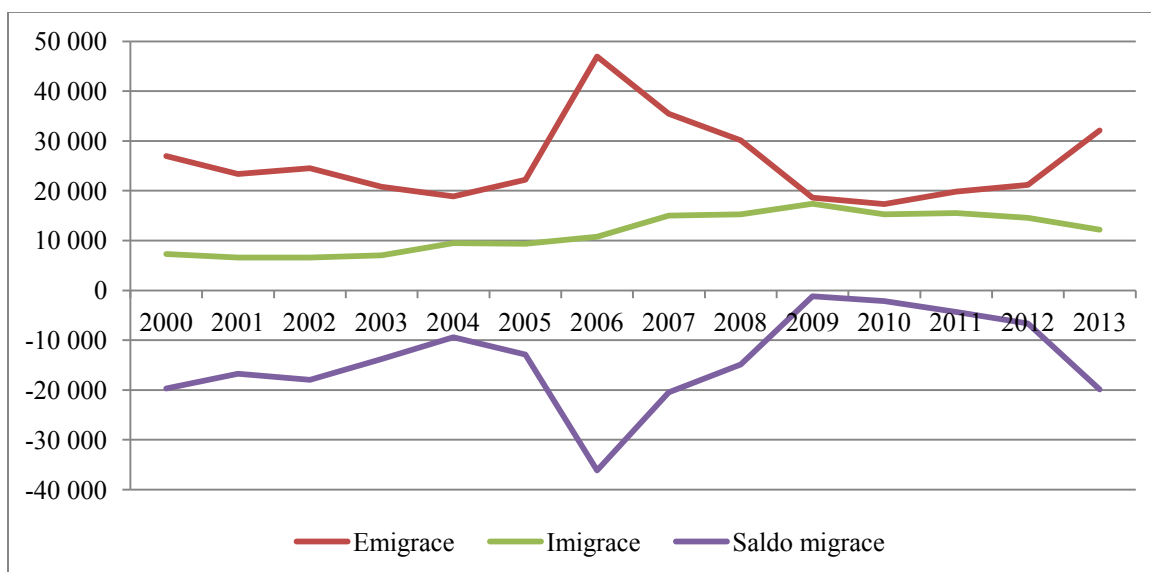
Polsko patří k zemím, kde emigrace výrazným způsobem převyšuje imigrační toky a tudíž migrační saldo je od roku 1966 v záporných hodnotách. Tento vývoj je zachycen v Příloze 1. Každoročně ze země odchází desítky tisíc lidí a jen malé množství zde přichází. Ve 20. století je Polsko emigrační zemí s malým výskytem zpětné migrace a přistěhovalectví obecně. Během komunistického období (1945 - 1989) jsou hranice uzavřeny; je omezen vstup do země a výstup ze země. Nicméně existuje zde emigrace nelegální z politických a ekonomických důvodů nebo emigrace pod záminkou turistických cest, která čítá okolo 3 milionů emigrantů, nejvíce v roce 1980 (Klagge, Klein-Hitpaß, 2007).

Nicméně následující údaje jsou pouze ilustrační, neboť v současnosti v rámci Evropské unie je umožněn volný pohyb osob bez nutnosti registrací či vyplňování formulářů. Hodnoty tak mohou být daleko vyšší.

Migrační toky v letech 2000 až 2013 zachycuje obrázek 3.1. Od roku 2000 se emigrace postupně snižuje, ovšem po roce 2004 se začíná opět zvyšovat. To souvisí právě se vstupem Polska do Evropské unie a doložkou volného pohybu osob. Výrazný nárůst lze spatřit v roce 2006, kdy oproti roku 2005 vzrostla emigrace z 22 242 osob na 46 936 osob. Imigrace rovněž roste, nejvýraznější po vstupu do EU je v roce 2009 (17 424 osob).

Kaczmarczyk a Okólski (2008b) uvádí, že ke dni 1. ledna 2007 dosahuje počet polských obyvatel, kteří pobývají v zahraničí více než dva měsíce, výše 1 950 000 osob. Z toho okolo 1 100 000 lidí opustilo Polsko po 1. květnu 2004 a 1 030 000 migrantů je řazeno mezi dlouhodobé migranty (emigrace déle než 1 rok).

Obrázek 3.1 – Trvalé migrační toky v letech 2000 - 2013

Zdroj: GUS (2015a); BDL (2014a).

Tabulka 3.2 obsahuje údaje o počtu emigrantů či imigrantů, kteří přijeli do Polska a zůstávají v Polsku po dobu delší než 12 měsíců nebo vyjeli z Polska a žijí v zahraničí více než rok. Ačkoliv byla snaha polských úřadů podchytit údaje o dlouhodobých migrantech v daném roce, většina z nich neuvedla rok příjezdu či výjezdu. Na základě zjištěných údajů je po roce 2004 vidět narůstající počet emigrantů, který se zpomaluje v roce 2006.

Tabulka 3.2 - Migranti po dobu 12 měsíců a více

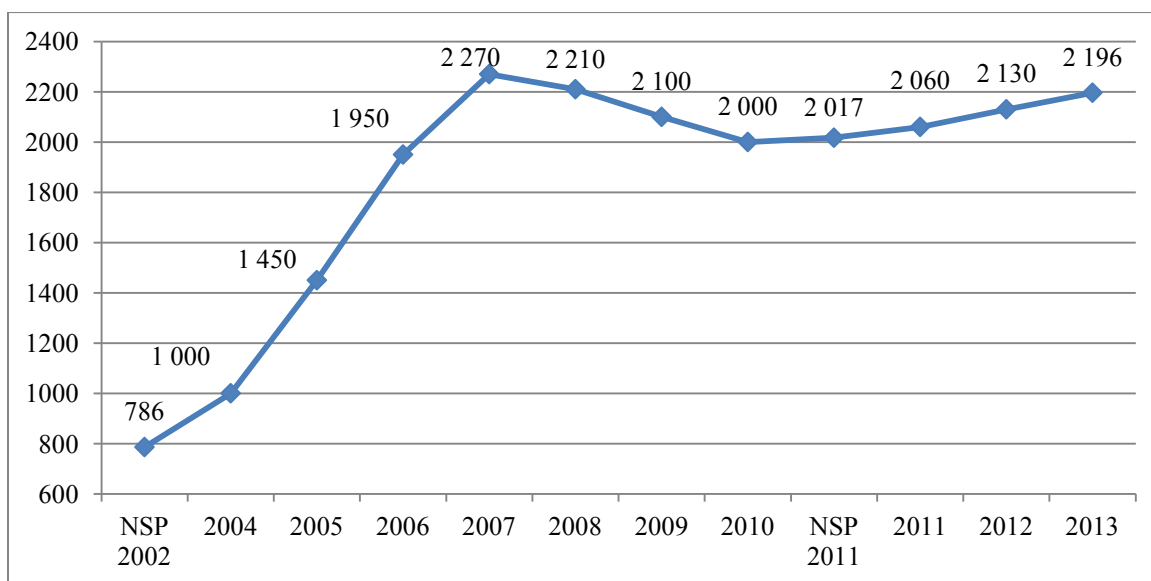
Rok příjezdu / Rok výjezdu	Emigranti	Imigranti
2001 a dříve	47 551	3 478
2002	6 351	565
2003	8 317	651
2004	13 973	724
2005	27 646	1 234
2006	35 861	1 615
2007	34 332	1 826
2008	35 741	2 725
2009	39 951	4 500
2010	16 576	2 749
Neuváděn rok příjezdu / výjezdu	1 298 282	7 149
Celkem	1 564 580	27 215

Zdroj: GUS (2013a).

Obrázek 3.2 naopak ukazuje, jaký je stav na konci daného roku v počtu emigrovaných osob na dočasný pobyt. Pro roky 2002 a 2011 jsou uvedeny údaje ze sčítání lidu a pro rok 2011 je uveden ještě údaj z jiné statistiky, který je mírně vyšší. Údaje se

vztahují k počtu osob s dočasným bydlištěm v zahraničí: v letech 2002 až 2006 - více než dva měsíce, v letech 2007 až 2013 - více než tři měsíce. Je vidět, že po roce 2004 opravdu dochází k výraznému nárůstu počtu emigrantů a tento trend se zpomalil až v roce 2007. Zajímavé je, že Grabowska-Lusińska (2008b) uvádí ve třetím čtvrtletí roku 2006 přibližně 438 000 Poláků, kteří zůstali v zahraničí na dobu delší než dva měsíce, což je o 128 000 více než v roce 2005.

Obrázek 3.2 - Počet emigrantů z Polska na dočasný pobyt v letech 2002 – 2013 v tis. (stav ke konci roku)

Pozn.: V letech 2002 - 2006 emigrace nad dva měsíce, v letech 2007 - 2013 nad tři měsíce. Zdroj: GUS (2014a).

Zajímavé je rozlišení *migrace podle národnosti*. U emigrace rozlišení podle národnosti není až tak podstatné, neboť přílivy imigrantů nedosahují takových čísel jako emigrace, tudíž nelze očekávat vyšší emigraci cizinců než polských občanů. Nicméně je dobré vědět, jak velké množství imigrantů se rozhodne opustit Polsko. Jestliže tento počet se blíží počtu imigrantů přicházejících do Polska, může to značit buď nespokojenost imigrantů, nebo nevhodnou imigrační politiku, která by zajistila trvalý pobyt cizinců v zemi. Tabulka 3.3 ovšem neupozorňuje na výrazný odliv cizinců. Oproti emigraci Poláků je toto číslo nicotné. Ačkoliv nezachycuje rozlišení emigrantů podle délky emigrace, dominuje a to dosti výrazně emigrace dlouhodobá, tedy delší než 1 rok.

Tabulka 3.3 - Emigranti podle národnosti

	Celkem za r. 2002			Celkem za r. 2011		
	Celkem	Muži	Ženy	Celkem	Muži	Ženy
Polské ob.	627 640	288 482	339 158	2 010 329	982 820	1 027 509
Nepolské ob.	9 045	4 607	4 438	6 519	3 621	2 898
Osoby bez státní příslušnosti	22	18	4	84	54	30
Nedefinováno	149 378	69 866	79 512	569	186	383
Celkem	786 085	362 973	423 112	2 017 501	986 681	1 030 820

Pozn.: Za rok 2002 se jedná o emigraci nad 2 měsíce, za rok 2011 o emigraci nad 3 měsíce.

Zdroj: GUS (2003; 2013a).

U imigrace je zase důležité vědět, jak velké množství Poláků se vrací zpátky do rodné země. Zde je trend opačný, větší příliv mezi imigranty představují cizinci, ale vracející se Poláci mají také velké zastoupení. V roce 2002 se jednalo o 7 669 polských občanů (23 % z celkového počtu imigrantů) a v roce 2011 dokonce o 9 425 občanů (24 %). U vracejících se Poláků dominuje návrat na dobu delší než 1 rok, ovšem počet těch, kteří zůstávají v Polsku v roce 2011 do 1 roku, je skoro stejně velký. Ačkoliv je těžké určit přesný rozsah zpětné migrace Kaczmarczyk (2014) uvádí, že od ledna 2004 do června 2008 se vrátilo zpátky do Polska přibližně 580 000 Poláků, z toho 213 000 jen v roce 2007. V roce 2011 počet lidí s migrační zkušeností převyšuje 1 mil. osob a výše těch, kteří byli v zahraničí po dobu nejméně jednoho roku, dosahuje 730 000 lidí.

Tabulka 3.4 - Imigranti podle národnosti

	Celkem za r. 2002			Celkem za r. 2011		
	Celkem	Muži	Ženy	Celkem	Muži	Ženy
Polské ob.	7 669	3 859	3 810	9 425	4 913	4 513
Nepolské ob.	23 916	12 141	11 775	30 492	16 894	13 598
Osoby bez státní příslušnosti	162	89	73	128	86	41
Osoby bez stálého občanství	2 325	1 309	1 016	53	43	10
Celkem	34 072	17 398	16 674	40 097	21 936	18 161

Pozn.: Za rok 2002 se jedná o imigraci nad 2 měsíce, za rok 2011 o imigraci nad 3 měsíce.

Zdroj: GUS (2003; 2013a).

Eurostat (2015e) uvádí jinou statistiku o počtu cizinců na území Polska. Jedná se přitom o státní příslušníky členských i nečlenských států EU obvykle bydlící v příslušné zemi. Po velmi nízkém nárůstu cizinců v letech 2001 až 2005 dochází v roce 2006 ke skokovému nárůstu, který se zastavuje v roce 2008. Následuje výraznější propad až o 9 675 osob, který je vystřídán opětovným nárůstem. Dne 1. ledna 2013 tak dosahuje počet cizinců v Polsku výše 93 265 osob, ovšem v porovnání s celkovým počtem obyvatel v Polsku představuje velmi malé procentní zastoupení (0,2 %).

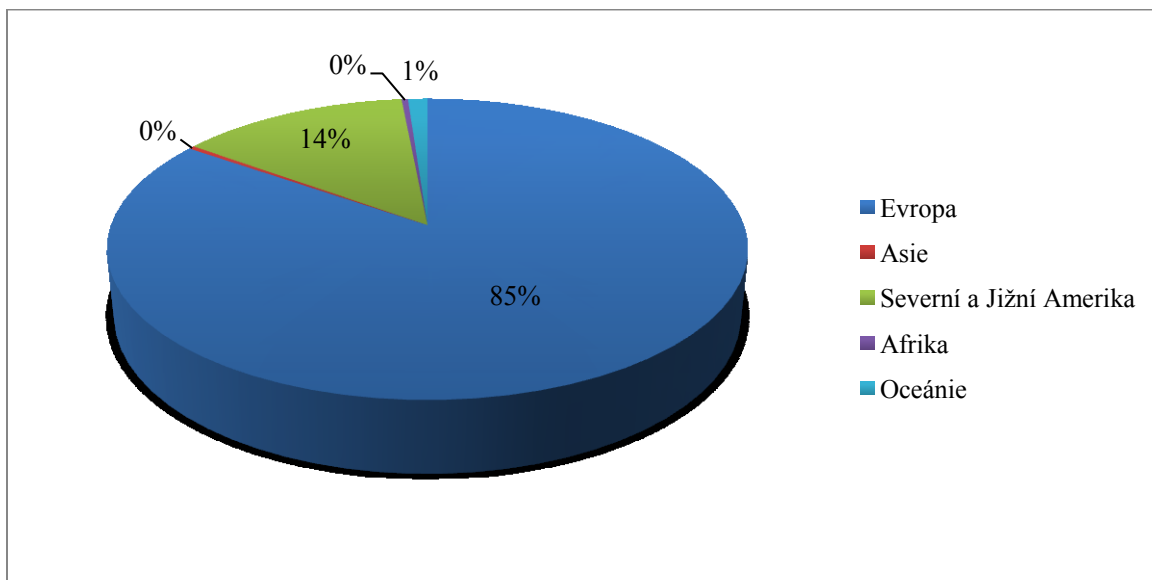
V současnosti se počet emigrujících osob postupně snižuje a to vlivem zlepšení ekonomické situace v Polsku, zvýšení počtu pracovních míst, růstu úrovně mezd (zejména u osob s vysokou odbornou kvalifikací) nebo díky vyšší úrovni veřejného povědomí o požadavcích zahraničních zaměstnavatelů a možných negativních dopadech mobility, např. zaměstnanost pod jejich kvalifikaci, nedostatek kariérních vyhlídek či rozpad rodiny (MPIPS, 2011).

3.2 Oblíbené destinace

Otázkou je, kam emigrují Poláci. Jak vyplývá z šetření polského statistického úřadu GUS (2015a), 85 % polských občanů emigruje v letech 1973 až 2008 do jiných evropských zemí, přičemž nejvíce z nich se stěhuje právě do Německa a Velké Británie. Celkově za tyto dvě země to činí až 96 % ze všech evropských zemí. Je to pochopitelné zejména z důvodu nižších dopravních nákladů při stěhování do sousedícího Německa, kulturní podobnosti aj.

Dalším významným kontinentem je Amerika. Do Severní a Jižní Ameriky směřuje v tomto období až 14 % Poláků. Zbylé kontinenty nemají takové zastoupení a třeba Asijský a Africký kontinent nedosahuje ani procentního zastoupení.

Obrázek 3.3 - Emigrace z Polska na trvalý pobyt podle kontinentu v letech 1973 – 2008

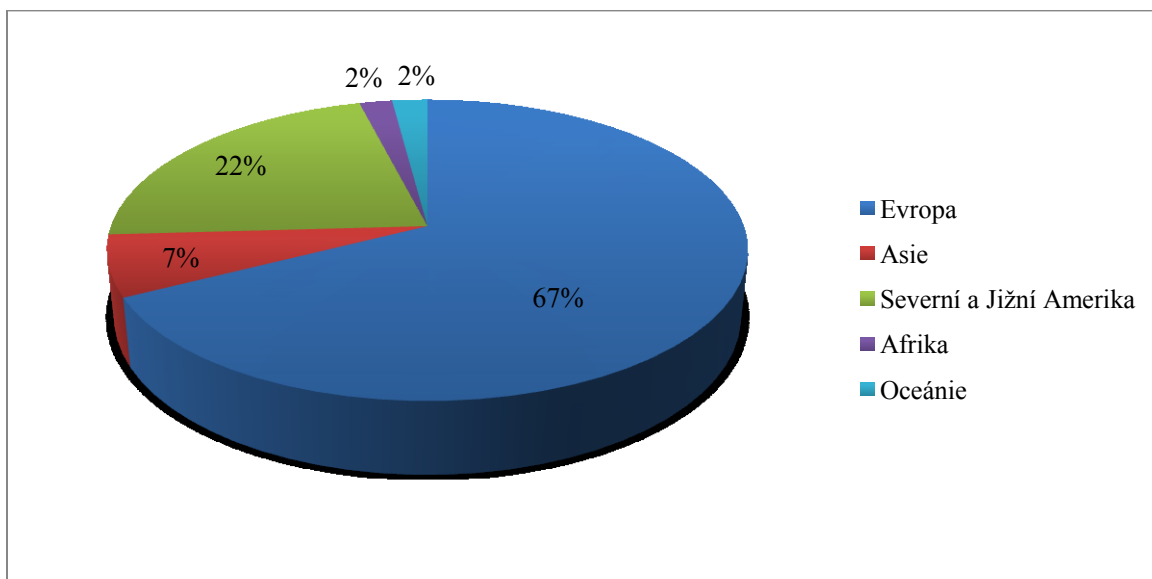

Zdroj: GUS (2015a).

Imigrace dosahuje obdobných výsledků. Největší příliv imigrantů je rovněž z jiných evropských zemí (67 %), následuje Severní a Jižní Amerika (22 %) a menší zastoupení z jiných kontinentů. Při zkoumání imigrace z jednotlivých zemí je zjištěno, že

největší podíl imigrantů je také z Německa, dále SSSR (do r. 1992) a Ukrajiny od roku 1992 (GUS, 2015a).

Obrázek 3.4 - Imigrace z Polska na trvalý pobyt podle kontinentu v letech 1973 - 2008

Zdroj: GUS (2015a).

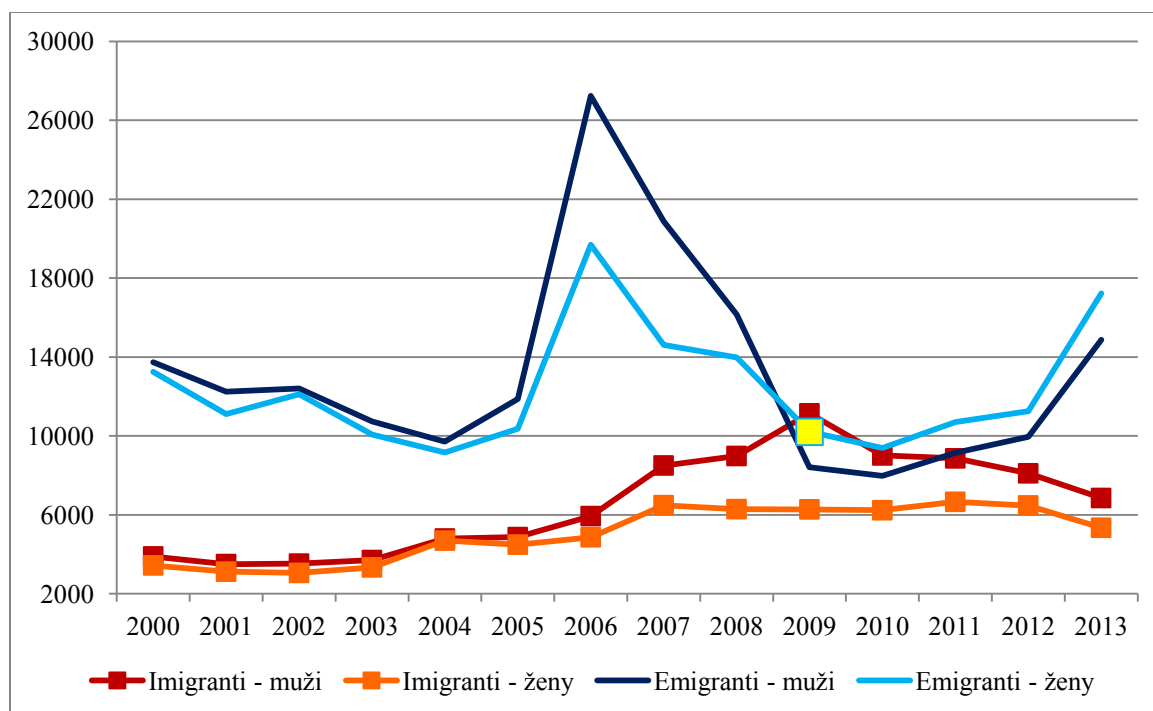
Přistoupení Polska k EU v roce 2004 mělo významný dopad na změnu ve složení národností přicházející do Polska, protože občané EU již nepotřebovali pracovní povolení. Ovšem omezil se přístup občanů z východních zemí, což ovlivnilo především Ukrajince, Rusy a Bělorusy. Tento trend lze vypožorovat i na údajích polského statistického úřadu GUS. Největší pokles dynamiky však přinesly nové Schengenské postupy (Lesińska, Matejko, Wasilewska, 2012).

Při bližším zkoumání imigrantů je možné vyčlenit skupinu vracejících se polských občanů. U této skupiny Klagge a Klein-Hitpaß (2007) zjistili, že hlavní země předchozího pobytu vysoce kvalifikovaných vracejících se migrantů jsou: USA (17,6 %), Německo (15,9 %), Velká Británie (7,5 %), Francie (5,7 %) a Kanada (4,9 %).

3.3 Migrační toky podle pohlaví

Při rozlišení toků emigrace a imigrace podle pohlaví je zjištěno, že stěhování mužské populace z Polska převyšuje emigraci ženskou. Tento trend se ale postupně mění v případě emigrace. Na obrázku 3.5 lze vidět, že od roku 2009 převažuje emigrace žen. Tento rozdíl navíc není nikterak malý, např. v roce 2013 emigruje o 2 355 žen více než mužů.

Obrázek 3.5 - Emigrace a imigrace na trvalý pobyt dle pohlaví

Zdroj: BDL (2014a).

V případě imigrace převyšuje po celou sledovanou dobu imigrace mužské populace. Podíl mužské a ženské imigrace se vyvíjel konstantně a nebyl patrný nikterak výrazný rozdíl mezi nimi. Ovšem podíl mužů mezi imigranty od roku 2004 výrazně převyšuje imigraci žen. K největšímu rozdílu dochází v roce 2009. Poté se opět přibližuje k imigraci žen.

3.4 Vzdělanostní složení migrantů

Jiné rozlišení emigrantů a imigrantů je již velmi obtížné z důvodu nedostatečného množství údajů. Například nalézt delší časovou řadu zachycující rozlišení migrantů podle vzdělání je dosud poměrně nereálné. Proto je k posouzení využito sčítání polského lidu, které je ovšem nestandardně prováděno oproti vyspělým zemím od května do června 2002 a od května do června 2011. Je zde srovnáváno vzdělanostní složení migrantů pouze v roce 2002 a 2011, aby se posoudila změna v úrovni vzdělání před a po vstupu do EU. Do roku 2002 je rozlišována emigrace nad 2 měsíce a poté nad 3 měsíce.

Na základě sčítání lidu z roku 2002 se uvádí, že nejvíce emigrují lidé ve věku 13 a více let se středoškolským vzděláním následováni migranty se základním odborným a vysokoškolským vzděláním. Zajímavé je, že tato statistika oproti předešlé uvádí vyšší počet emigrujících žen než mužů, ale je to z důvodu použití dat o dočasných migrantech

oproti předchozím trvalým. U středoškolského a vysokoškolského vzdělání výrazně dominují ženy, zatímco u základního odborného muži. Je nutné podotknout, že téměř 20 % emigrantů neuvedlo své vzdělání.

Tabulka 3.5 - Emigranti ve věku 13 a více let podle pohlaví a stupně vzdělání

Rok 2002				Rok 2011			
Dosažené vzdělání	Celkem	Muži	Ženy	Dosažené vzdělání	Celkem	Muži	Ženy
Vysokoškolské	81 847	34 515	47 332	Vysokoškolské	78 620	29 232	49 388
Post-středoškolské	27 994	5 995	21 999	Post-středoškolské	12 984	4 198	8 786
Středoškolské	217 580	85 185	132 395	Středoškolské	139 737	70 812	68 925
Odborné	139 753	66 454	73 299	Odborné	74 006	44 980	29 026
Všeobecné	77 827	18 731	59 096	Všeobecné	65 731	25 832	39 899
Základní odborné	166 240	101 166	65 074	Základní odborné	83 248	61 455	21 793
Ukončené základní	93 229	42 163	51 066	Gymnázium	7 833	4 570	3 263
Neukončené základní a bez vzdělání	5 978	2 791	3 187	Ukončené základní	21 865	12 833	9 031
Nedefinováno	146 873	67 579	79 294	Neukončené základní a bez vzdělání	965	449	516
Celkem	739 741	339 394	400 347	Celkem	345 252	183 550	161 702

Pozn.: Jedná se o emigranty dočasně pobývajících v zahraničí, v roce 2002 nad 2 měsíce a v roce 2011 nad 3 měsíce.

Zdroj: GUS (2003; 2013a).

Docquier, Özden a Peri (2014) uvádí emigraci vysokoškolsky vzdělaných lidí, která dosahuje v letech 1990 až 2000 výše 8,32 % a Polsko tak zaujímá 12. místo v rámci zemí OECD s nejvyšším počtem vysokoškolsky vzdělaných emigrantů. Nejvyšší úroveň na základě jejich výzkumu má Kypr – 29,31 %. Jak vyplývá z tabulky 3.5, podíl vysoce vzdělaných emigrantů v roce 2002 dosahuje hodnoty 11,06 %. V roce 2011 se tento podíl dvojnásobně zvýšil na hodnotu 22,77 %. Emigrace je tak významným zdrojem snížení relativní nabídky vysoce vzdělaných pracovníků. Také Grabowska-Lusińska a Okólski (2008) uvádějí narůstající počet emigrantů vysokoškolského vzdělání po vstupu Polska do EU, než před vstupem. Naopak počet emigrantů se všeobecným základním vzděláním klesá. Kaczmarczyk a Okólski (2008b) doplňují údaje o významné toky emigrantů mezi absolventy odborných škol, kterých je v také Polsku nedostatek.

Rovněž výsledky pro rok 2011 uvádí největší počet emigrujících se středoškolským vzděláním, přičemž muži dominují jak v kategorii středoškolského tak i základního odborného vzdělání. Celkově převyšuje emigrace mužů nad ženami. Oproti roku 2002 je

ovšem malá změna ve vykazování údajů. Již se celkově neuvádí emigrace nad 2 měsíce, ale nad 3 měsíce.

Ačkoliv toky imigrantů nejsou tak obrovské jako emigrantů, tak jedno mají společné, a to největší zastoupení imigrantů středoškolského vzdělání. Danou hypotézu potvrzuje tabulka 3.6, zachycující údaje ze sčítání lidu. Zatímco u emigrantů je možné spatřit výrazný počet odcházejících se středoškolským vzděláním oproti jiným stupňům vzdělání, tak u imigrantů už nejsou rozdíly tak markantní. Je to zřejmě z toho důvodu, že podíl imigrantů je daleko menší.

Tabulka 3.6 - Imigranti ve věku 13 a více let podle pohlaví a stupně vzdělání

Rok 2002				Rok 2011			
Dosažené vzdělání	Celkem	Muži	Ženy	Dosažené vzdělání	Celkem	Muži	Ženy
Vysokoškolské	9 309	5 255	4 054	Vysokoškolské	9 994	5 446	4 548
Post-středoškolské	1 056	392	664	Post-středoškolské	844	415	429
Středoškolské	11 656	5 435	6 221	Středoškolské	11 592	6 642	4 950
Odborné	6 234	2 736	3 498	Odborné	4 299	2 527	1 772
Všeobecné	5 422	2 699	2 723	Všeobecné	7 293	4 115	3 178
Základní odborné	2 340	1 342	998	Základní odborné	2 600	1 751	849
Gymnázium	x	x	x	Gymnázium	931	473	458
Ukončené základní	2 842	1 281	1 561	Ukončené základní	2 735	1 444	1 290
Neukončené základní a bez vzdělání	378	180	198	Neukončené základní a bez vzdělání	265	179	87
Nedefinováno	2 731	1 551	1 180	Nedefinováno	7 884	4 033	3 851
Celkem	30 312	15 436	14 876	Celkem	36 844	20 383	16 461

Pozn.: Jedná se o imigranty dočasně pobývajících v zahraničí, v roce 2002 nad 2 měsíce a v roce 2011 nad 3 měsíce.

Zdroj: GUS (2003; 2013a).

Podobně jako u emigrace tak i v případě imigrace v roce 2002 odchází více žen se středoškolským vzděláním než mužů, zatímco v roce 2011 se situace obrací a dominují v této kategorii muži. Opět se jedná o dočasné imigranty. Co se týče další skupiny tak podstatné zastoupení má vysokoškolské vzdělání mezi imigranty a zde je jak v roce 2002 tak v roce 2011 dominance mužů.

Nicméně na základě údajů zachycujících pouze období dvou let nelze vyvozovat jednoznačné závěry. Je možné, že v průběhu desetiletí se mohla situace výrazně měnit. Ovšem pouze údaje ze sčítání lidu jsou natolik podrobné. Jiné statistiky tyto údaje vůbec nepodchycují.

Zajímavý je výzkum Marty Anacka (2010), která tvrdí, že relativně největší skupina polských navrátilců disponovala nejnižší kvalifikací (dosažené základní odborné vzdělání) a relativně málo lidí, kteří absolvovali jakékoliv post-středoškolské vzdělání nebo vysokou školu. Více než polovina vracejících se (v případě absolventů gymnázií téměř 70 %) přitom nepracuje v Polsku (Okólski, 2011).

3.5 Důvody k migraci

Pro rozlišení emigrantů dle důvodů k odchodu jsou rovněž využity údaje ze sčítání lidu z let 2002 a 2011. Jak je vidět v tabulce 3.7, hlavní důvod k odchodu z Polska souvisí s prací a to jak u mužů tak žen. Tento jev lze vysledovat i v letech 1988 až 2001. Nicméně na poměrně stejné úrovni jako pracovní důvody stojí u mužů i rodinné záležitosti, což může souviset s rolí mužů jakožto živitelů rodin (GUS, 2013a).

Tabulka 3.7 - Emigrace dle příčiny a pohlaví

Příčiny emigrace	Celkem	Rok 2002					
		věda, studium	práce	rodinné záležitosti	léčení, rehabilitace	podmínky k bydlení	ostatní a nezjištěno
Muži	362 973	13 880	188 635	84 291	1 513	4 362	70 292
Ženy	423 112	27 553	156 969	151 126	2 056	5 122	80 286
Celkem	786 085	41 433	345 604	235 417	3 569	9 484	150 578
Příčiny emigrace	Celkem	Rok 2011					
		vzdělávání	práce	rodinné záležitosti	ostatní	nezjištěno	nedostatek informací o příčině
Muži	986 680	6 617	161 492	19 217	9 004	87	790 263
Ženy	1 030 820	14 574	108 179	38 997	12 134	78	856 857
Celkem	2 017 500	21 192	269 671	58 214	21 138	165	1 647 120

Pozn.: Jedná se o emigranty nad 2 měsíce v roce 2002 a nad 3 měsíce v roce 2011.

Zdroj: GUS (2003; 2013a).

Jak je uvedeno na začátku této části, tak ve třetím čtvrtletí roku 2006 přibližně 438 000 Poláků emigrovalo na dobu delší než 2 měsíce, přičemž 92 % z nich se stěhovalo kvůli práci a jsou oproti předvstupním migrantům mladší a vzdělanější (Grabowska-Lusińska, 2008b).

Rovněž údaje k roku 2011 udávají jako nejdůležitější příčinu podněcující k emigraci práci. Nicméně role rodinných záležitostí u mužů klesla a nehraje tak podstatnou úlohu jako tomu je v roce 2002. Kaczmarczyk (2008) přichází s údaji potvrzující emigraci Poláků nejčastěji z důvodu získání peněz. Také Zamojska (2011) uvádí jako jeden z důvodů k emigraci právě lékařského personálu mnohonásobně vyšší

výdělky v ostatních zemích EU a lepší pracovní podmínky. Rovněž Schulz (2013) potvrzuje obrovský rozdíl mezi průměrnými hrubými měsíčními mzdami v Polsku a Německu v roce 2011 u zdravotních sester v nemocnicích. Zatímco v Polsku si vydělá zdravotní sestra okolo 1,4 až 2,4 tis. zlotých, tak v Německu to je 7,6 – 10 tis. zlotých za předpokladu, že 1 euro se rovná 4 zlotým. V procentním vyjádření si vydělá v Německu až o 443 % více při porovnání nejnižší úrovně. Výrazné mzdové rozdíly mezi Německem a Polskem jsou také v případě programátorů, IT služeb, zámečnictví, ve stavebnictví apod., což může podněcovat k emigraci.

Jak je později popsáno, dochází k velké *emigraci zdravotního personálu*. Příčiny jejich emigrace se dle Zamojska (2011) dělí na externí (nezáleží na situaci ve zdravotnictví v zemi) a interní (vycházejí z výkonu zdravotnictví v zemi). Do externích neboli vnějších příčin se řadí demografické změny obyvatelstva, narůstající potřeby na zdravotní péči, zatížení země nemocemi a epidemiemi a rozvoj technologií v medicíně. Do vnitřních naopak spadají podmínky pracovního prostředí, nízké mzdy, obtíže při získání specializace, nutnost neustálého vzdělávání se a s tím spojené vlastní náklady. Ovšem nízké mzdy u zdravotních sester souvisí také s jejich nižší samostatností (Kautsch, Czabanowska, 2011). Leśniowska (2005) doplňuje, že lékaři s tituly mají tendenci opustit Polsko kvůli obtížnému přístupu k odborným znalostem. Více než polovina absolventů lékařské praxe (asi tisíc lékařů ročně) je totiž zbavena možnosti získat specializaci. Je to díky fenoménu zvyhodňování, který je zvláště akutní v případě specializace na vnitřní lékařství, chirurgii a gynekologii.

V Polsku aby lékaři vydělali peníze na zaopatření rodiny, musí často pracovat více než 70 hodin týdně. Výsledkem je naprostý nedostatek času na rodinu. Mladý lékař na plný úvazek si vydělá tolik co uklízečka (750 zlotých čistého bez nočních služeb). Přitom mzdy v zemích západní Evropy jsou nesrovnatelně vyšší (Leśniowska, 2005).

Kromě výše zmíněných tzv. push faktorů je důležité vzít v úvahu také existenci tzv. pull faktorů, kterými jsou v případě Poláků např. vytvořené sociální sítě v zahraničí. Tyto sítě (v podobě mezilidských vztahů včetně rodiny, přátel, kolegů, sousedů či jiných formálních a institucionalizovaných sítí v zahraničí) jsou vnímány jako důležitý mechanismus formování migračních vzorců. Nedávný výzkum polské komunity v Londýně ukazuje, že migrační sociální sítě jsou jedním z hlavních faktorů vedoucích ke stěhování do Londýna. Stejně tak dříve vytvořené sociální sítě mezi polskými migranty

v Glasgow byly jedním z hlavních důvodů, proč emigranti zvolili za svůj cíl pobytu právě Glasgow (Pietka, 2009).

Vytvořené polské komunity v USA ale ztrácí v současnosti na významu. Například historická centra polské migrace na předměstí Chicaga a New Yorku se stále více stávají místem dočasného pobytu (Leven, Szwabe, 2013). Rovněž mnoho z těch, kteří žijí v již zavedených komunitách, se stěhují do jiných oblastí (Briggs, 1993).

Na základě uvedených makroekonomických údajů je důležité taktéž zmínit, že celkově pull faktory (ať už se jedná o sociální sítě či lákavé pracovní podmínky s vidinou vyšší mzdy) lákající migranty v zahraničí musí být dosti silné, neboť ekonomika Polska se vyvíjí velice dobře. Udržuje si kladný ekonomický růst, klesá nezaměstnanost spolu s inflací apod. Polská ekonomická situace se vyvíjí velmi dobře, a přesto dochází k vysoké emigraci pracovní síly.

Výrazný rozdíl u imigrantů oproti emigrantům je v tom, že *imigranti* přicházejí do Polska za účelem, který je ve statistice uváděn jako rodinné záležitosti (GUS, 2003). Stejný důvod dominuje také u vracejících se polských občanů. Až v letech 2008 – 2011 se u vracejících se migrantů dostává silně do popředí čistě ekonomický důvod vyplývající ze zhoršení ekonomické situace v zemi emigrace, např. ztráta zaměstnání a problémy s jejím hledáním (Kaczmarczyk, 2014). Ovšem celkově dominance rodinných záležitostí u imigrantů není jednoznačná. Při bližším rozboru podle pohlaví se zjistí, že v roce 2002 sice celkově imigrují kvůli rodinným záležitostem, ovšem u mužů dominuje práce jako hlavní důvod odchodu z rodné země. Stejného výsledku je dosaženo i v roce 2011. Důvodem proč jedna třetina imigrantů přichází do Polska za účelem rodinných záležitostí je to, že mnoho z nich má polské kořeny, nebo mnoho cizinců vstupuje do manželství s polskými občany. Tento trend je typický spíše u dlouhodobých imigrantů (GUS, 2003).

Tabulka 3.8 - Imigrace dle příčiny a pohlaví

Příčiny imigrace	Celkem	Rok 2002						
		věda, studium	práce	rodinné záležitosti	léčení, rehabilitace	podmínky k bydlení	vyhnanství	ostatní a nezjištěno
Muži	17 398	2 997	5 212	4 915	144	431	659	3 040
Ženy	16 674	2 991	3 182	6 464	105	415	609	2 908
Celkem	34 072	5 988	8 394	11 379	249	846	1 268	5 948
Příčiny imigrace	Celkem	Rok 2011						
		vzdělávání	práce	rodinné záležitosti	léčení, rehabilitace	žádost o mezinárodní či vnitrostátní ochranu	ostatní a nezjištěno	
Muži	21 936	2 090	6 619	6 331	97	202	6 597	
Ženy	18 161	1 994	3 856	6 282	127	181	5 721	
Celkem	40 097	4 084	10 475	12 613	225	383	12 318	

Pozn.: Jedná se o imigranty nad 2 měsíce v roce 2002 a nad 3 měsíce v roce 2011.

Zdroj: GUS (2003; 2013a).

Jak je vidět v tabulce 3.8, tak metodika zjišťování důvodů k imigraci se trochu odlišuje, nicméně to nic nemění na kvalitě výsledků. Pouze se jedná o jiné rozdělení příčin. Příliv cizinců do Polska a jejich vstup na trh práce a do společnosti byl ovlivněn průběhem ekonomické a politické transformace země. Zhroucení Sovětského svazu v roce 1991 mělo významný dopad na dynamiku přílivu migrantů do Polska ze sousedních zemí - Ruska, Běloruska a Ukrajiny (Lesińska, Matejko, Wasilewska, 2012).

Lesińska, Matejko a Wasilewska (2012) uvádí, že podíl zdokumentovaných pracovních migrantů se odhaduje mezi 0,07 až 0,55 % pracující populace a zdá se být poněkud bezvýznamný, ale jen proto, že velikost přílivu migrantů je sezónně velmi rozdílná a ne vždy je zachycena ve statistikách. Vezme-li se v úvahu sezónní migrace až na šest měsíců, lze přidat až přibližně 180 000 zahraničních pracovníků. Gońda (2012) doplňuje, že mezi příchozími do Polska tvoří velkou skupinu lidé polského původu, včetně mladých lidí přijíždějící za studiem. V nedávné době lze pozorovat rostoucí zájem cizinců o studium na polských univerzitách. I když je počet zahraničních studentů na polských univerzitách mnohem nižší než v západních zemích, jejich počet se neustále zvyšuje. Např. v rámci programu Erasmus v EU v letech 1998 - 2007 studovalo v Polsku více než 13 500 cizinců. V akademickém roce 2008/2009 představují cizinci na polských univerzitách téměř 16 000 studentů (0,8 % všech studentů). Více než pětina z nich byli Poláci nebo polského původu (Kolanowska, 2008; Gońda, 2012). Největší skupina lidí je z bývalého Sovětského svazu (Gońda, 2012).

4. Pracovní migrace na příkladu polské ekonomiky

Na základě údajů z předešlé kapitoly je možné přistoupit k posouzení dopadů emigrace a imigrace. Ačkoliv je zkoumána emigrace zároveň s imigrací, je kladen větší důraz právě na emigraci. Sledování obou těchto toků v podrobnějším rozlišení by bylo příliš zdoluhavé a náročné. Navíc v souvislosti právě s Polskem je od přistoupení k Evropské unii velmi vyzdvihovaným tématem právě emigrace, neboť jak je uvedeno v předešlé kapitole, v Polsku dochází od roku 2004 k výrazným emigračním tokům, a tudíž vyvstává otázka hrozby emigrace na polskou ekonomiku. Imigrace je zde pouze doplňující.

4.1 Emigrace jako hrozba

Vlivem vysoké emigrace může v Polsku docházet k situaci, že v některých odvětvích chybí dostatečně kvalifikovaná pracovní síla. Jelikož ale údaje o emigraci nejsou k dispozici, je velmi obtížné určit, kterých profesí se to týká.

4.1.1 Zdravotnictví

Z důvodu nedostatku informací o emigraci je blíže zkoumán vliv emigrace právě na zdravotnictví. Je to z toho důvodu, že lidé pracující ve zdravotnictví musí zažádat o vydání *profesního kvalifikačního certifikátu* dokládající jejich odbornost, pokud chtějí nadále pracovat v daném oboru ale v jiné zemi Evropské unie. Tyto kvalifikační certifikáty jsou vydávány profesními komorami a sdruženími, např. Polskou komorou lékařů a zubařů a Polskou komorou zdravotních sester a porodních asistentek (Kautsch, Czabanowska, 2011). Existují ovšem případy, kdy zejména zdravotní sestry odchází do zahraničí bez požádání o vydání certifikátu, neboť mají v úmyslu pracovat jako pečovatelky v centrech soukromé péče (Kupiszewski, 2007). Také mnoho lékařů opouští Polsko bez certifikátu nebo upustí od emigrace (Kautsch, Czabanowska, 2011). Rovněž ne všichni lékaři, kteří zažádají o vydání certifikátu, odcestují do zahraničí. To také dokládá tabulka 4.3, která rozlišuje počet vydaných certifikátů i dle toho, jestli se jedná o vydání první nebo opakované. Proto je nutné počítat s určitým zkreslením.

V tabulce 4.1 je zachycen *počet lékařů* v letech 2000 až 2013. Lze zde spatřit výrazný pokles lékařského personálu v letech 2004 a 2005, přičemž až do roku 2003 jejich počet postupně narůstal. Od roku 2006 dochází k opětovnému, ale pouze mírnému nárůstu. Vliv na tento nárůst může mít vlna stávek, která se konala v Polsku v letech 2006 až 2007

a donutila tak vyplácet mnohem vyšší platy klinickému personálu, zejména lékařům (Kautsch, Czabanowska, 2011). V roce 2008 byl taktéž zaznamenán mírný pokles lékařů. Nejvíce se na tom podílí pokles zdravotního personálu u žen, který převyšuje pokles mužů mezi lékaři. Nicméně jak je vidět, od roku 2000 dominuje počet žen v lékařském personálu. V některých letech je to dosti výrazné, např. v roce 2005.

Nutno dodat, že údaje v následujících tabulkách o počtu lékařů a zubařů neuvádějí lékařský personál pracující pro Ministerstvo obrany, Ministerstvo vnitra a od roku 2005 také nezahrnují pracovníky, jejichž hlavní místo výkonu práce je Státní zdravotnický fond, univerzita či místní samospráva. Tato změna ve vykazování se může podílet na tak razantním poklesu v letech 2004 až 2005.

Tabulka 4.1 - Počet lékařů podle pohlaví v letech 2000 – 2013

Rok	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Počet lékařů	85 031	86 608	88 070	89 317	83 372	76 046	77 479
Muži	38 960	39 871	40 492	41 072	37 941	33 899	34 044
Ženy	46 071	46 737	47 578	48 245	45 431	42 147	43 435
Rok	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Počet lékařů	78 229	78 086	79 015	79 337	80 358	85 025	85 246
Muži	33 923	33 891	33 780	34 169	34 434	37 677	37 089
Ženy	44 306	44 195	45 235	45 168	45 924	47 348	48 157

Pozn.: Počet lékařů podle hlavního místa výkonu práce.

Zdroj: BDL (2014c; 2014d).

Co se týče počtu zubařů v Polsku tak u nich je možné vypořádat pokles již od roku 2000. Nicméně výraznější snížení zaměstnanosti zubařů je právě v roce 2004. Pokles lze spatřit také v letech 2008 a 2009, což je znázorněno v tabulce 4.2.

Tabulka 4.2 - Počet zubařů podle pohlaví v letech 2000 – 2013

Rok	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Počet zubařů	11 758	10 124	10 775	14 017	10 081	11 881	12 187
Muži	2 859	2 507	2 644	3 481	2 620	2 770	2 967
Ženy	8 899	7 617	8 131	10 536	7 461	9 111	9 220
Rok	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Počet zubařů	12 930	12 765	11 855	12 326	12 797	12 491	12 322
Muži	2 977	2 962	2 646	2 746	2 890	2 924	2 906
Ženy	9 953	9 803	9 209	9 580	9 907	9 567	9 416

Pozn.: Počet zubařů podle hlavního místa výkonu práce.

Zdroj: BDL (2014c; 2014d).

Polský statistický úřad ovšem uvádí ještě jinou statistiku označovanou jako *Pracující personál*, kdy jedna osoba může být vykazována vícekrát z důvodu vykonávání činnosti na více pracovištích. Nicméně tato statistika je uváděna pouze v letech 2006 až 2013 a neumožňuje porovnat stav před a po vstupu do Evropské unie. Zatímco uvedené

tabulky uvádí lékaře a zubaře pouze jednou, neboť každý z nich je počítán podle hlavního místa výkonu práce, které sám uvádí bez ohledu na délku pracovní doby (BDL, 2014a).

Další údaje týkající se vývoje počtu lékařského personálu jsou uvedeny v Příloze 2 z důvodu jejich velkého počtu. Na těchto datech lze spatřit vývoj počtu lékařů a zubařů, kteří se *specializují na daný obor medicíny* v letech 1999 až 2012. Právě emigrace pracovníků ve zdravotnictví byla viditelnější u daných specializací, kdy odliv pracovníků způsobil v některých lékařských oborech značné obtíže s nedostatkem personálu (UKIE, 2009).

Od roku 2005 jsou přijata Ministerstvem zdravotnictví nová pravidla o jednostupňové specializaci. Rovněž je nutné zmínit, že od roku 2008 nejsou k dispozici údaje o počtu lékařů s I. stupněm specializace (GUS, 2012a). Stojí za zmínku, že v systému zdravotní péče je v roce 2012 zaměstnáno přibližně 11 000 lékařů a 4 800 zubařů s I. stupněm specializace, kteří v současné době nejsou řazeni mezi lékaře se specializací. Tato skupina se stále snižuje, neboť starší ročníky odcházejí, zatímco někteří lékaři s prvním stupněm specializace zvyšují kvalifikaci a získávají titul specialisty (GUS, 2013a).

Ve vývoji je možné vypořádat od roku 2003 pokles jak specializovaných lékařů, tak i zubařů. V roce 2004 je celkový počet specializovaných lékařů 70 562, což je oproti roku 2003 o 1 797 osob méně a tento pokles nadále pokračuje. V roce 2006 je to téměř o 9 000 osob méně. Celkově rok 2004 znamenal pokles v počtu pracovníků téměř u všech specializací, v roce 2005 roste počet lékařů pouze v oddělení specializující se na rodinné lékařství a onkologii. Při srovnání počtu lékařů a zubařů se stupněm specializace II se dojde k obdobným výsledkům značící pokles, i když se pokles nevyskytuje u tolika specializací. Krizovým rokem v poklesu zdravotního personálu je podle těchto údajů právě rok 2005.

Jak je uvedeno výše, emigrace způsobila obtíže s počtem personálu zejména u některých specializací, např. *anesteziologie a stomatologie* (UKIE, 2009). Tento pokles je jasně viditelný v Příloze 2. Obrovský pokles dokládá také počet vydaných osvědčení v anesteziologii k roku 2007, který činí 18,37 %. Počet lékařů se specializací na anesteziologii a intenzivní terapii začal po roce 2003 klesat poměrně výrazně, ovšem tento pokles se nemůže rovnat rozsáhlému snížení počtu zubařů, který je v roce 2006 oproti roku 2003 ve výši 1 100 osob. V roce 2003 se počet zubařů se specializací podílel na celkovém

počtu zubařů v Polsku 83,9 %, zatímco v roce 2006 už jen 61,9 %. Dalším specializovaným oborem, ve kterém je zachycen výrazný úbytek lékařského personálu, je např. *chirurgie*. Zde dochází k poklesu již po roce 2002 a v roce 2006 je pokles ve výši 3 313 osob oproti údajům z roku 2002. V případě *pediatrie* je pokles od roku 2002 a v roce 2007 tento pokles dosahuje výše 2 146 osob.

Aby bylo možné tyto poklesy zdravotního personálu alespoň částečně spojit s jejich emigrací, je využito údajů o počtu vydaných certifikátů lékařům a zubařům.

Tabulka 4.3 - Počet vydaných certifikátů lékařům a zubařům, 2005 - 2014

Rok	2005	2006	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Počet vydaných certifikátů lékařům	2 086	2 059	802	706	608	660	666	820
Počet vydaných certifikátů lékařům poprvé	1 711	1 569	487	412	363	425	431	513
Počet vydaných certifikátů zubařům	775	508	179	205	199	179	205	261
Počet vydaných certifikátů zubařům poprvé	633	367	110	141	131	116	138	185

Pozn.: Nejsou k dispozici údaje v letech 2007 a 2008.

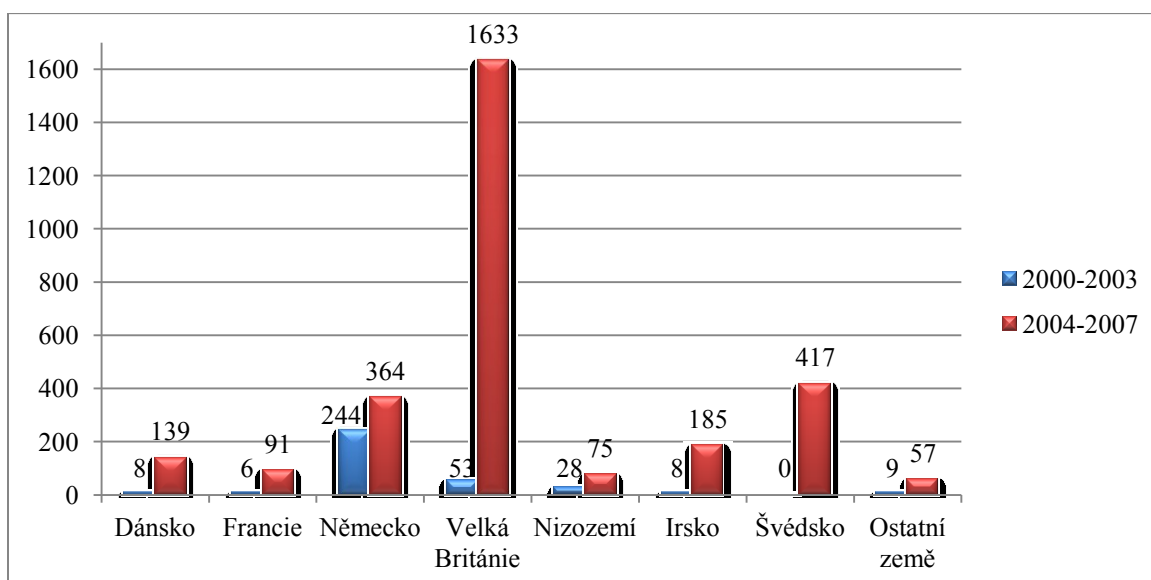
Zdroj: NIL (2015b).

Na základě písemné domluvy s Ministerstvem zdravotnictví v Polsku jsou získány údaje v tabulce 4.3 o počtu vydaných certifikátů lékařům a zubařům usilující o uznání svých kvalifikací v jiných zemích EU v letech 2005 až 2014. Je zde také rozlišení vydaných certifikátů podle toho, jestli je vydáno poprvé. Příloha 3 znázorňuje kumulativní počet vydaných certifikátů od 1. května 2004, rozlišuje je na základě specializace lékařů a tyto údaje uvádí včetně vydaných certifikátů potvrzující vykonání lékařského povolání (3 roky z 5 let). Díky těmto údajům lze spatřit prudké zvýšení počtu vydaných certifikátů v počáteční fázi po přistoupení a zpomalení v polovině roku 2007. Také Zamojska (2011) uvádí, že stoupající počet vydaných certifikátů lékařům od roku 2007 začíná klesat. Přelomovým rokem je rok 2008, kdy vysoký kurz zlotého způsobil, že emigrace přestala být tak výhodnou. V roce 2012 opět mírně narůstá počet vydaných certifikátů lékařům. U zubařů je pokles již v roce 2006. Celkový počet vydaných certifikátů dosáhl v letech 2004 až 2015 výše 9 247 a v rámci rozlišení na specializující se lékaře je ve výši 5 648 certifikátů. Nejedná se o nijak zvlášť malé číslo vzhledem k vysokému množství pacientů připadající na jednoho lékaře.

Nosowska a Gorynski (2006) odhadují počet emigrujících v roce 2004 na 3 % lékařů, 3,6 % zubařů a 1,2 % zdravotních sester. Údaje již kolem roku 2000 uvádí emigraci

více než 3 600 osob zdravotního personálu za prací v jiných členských státech EU, z toho 1 528 lékařů, 156 zubařů a 1 883 zdravotních sester (Kautsch, Czabanowska, 2011). Dále se uvádí, že více než 7 000 lékařů a 2 000 zubařů získalo profesní kvalifikační certifikát v letech 2005 - 2008, tj. 6,1 % a 6,7 % (Kautsch, Czabanowska, 2011). V roce 2006 na Evropském zdravotním fóru Gastein v Rakousku prohlásil dr. Manuel Dayrit, ředitel pro lidské zdroje WHO, že Polsko se stane v blízké budoucnosti zdrojem lékařů a zdravotních sester, který bude řešit nedostatky personálu ve zdravotních systémech Velké Británie, Německa a Nizozemí (Zamojska, 2011). Podle Kautsch a Czabanowska (2011) není mobilita zatím tak velká, aby představovala pro Polsko v krátkodobém horizontu vážné ohrožení systému zdravotní péče.

Obrázek 4.1 - Počet registrací polských lékařů v hostitelské zemi, 2000 – 2007

Zdroj: Leśniowska (2007).

Obrázek 4.1 zachycuje počet registrací polských lékařů v hostitelské zemi v letech 2000 - 2003 a 2004 - 2007. Daný obrázek potvrzuje prudký nárůst počtu registrovaných lékařů v zahraničí v letech 2004 - 2007 (celkem 2 961 registrací) ve srovnání s 2000 - 2003 (356 registrací). Jen v letech 2003 až 2004 je zaznamenán více než dvojnásobný nárůst v počtu nově registrovaných lékařů, který pokračuje do roku 2006 (Leśniowska, 2007). Emigrace do Francie je možná překvapivě nízká vzhledem k tomu, že se jedná o velkou zemi a francouzština je poměrně populární jazyk v Polsku (Kautsch, Czabanowska, 2011). Grabowska-Lusińska a Okólski (2008) uvádí, že celkově je v sektoru zdravotní a sociální péče v roce 2006 jenom ve Velké Británii zaměstnáno až 9 002 Poláků (12,6 % na celkovém počtu zaměstnaných). V Německu je tento podíl v roce 2005 obdobný (12,1 %).

Velké problémy v souvislosti s emigrací vznikají právě u některých specializací. Nejvíce lékařů, žádajících o vydání certifikátu, se nachází v *anesteziologii a intenzivní terapii*. Podle Ministerstwo Zdrowia (2007) dosahuje tento podíl k 30. červnu 2006 již výše 15,69 %. Dne 31. srpna 2007 je tento podíl oproti roku 2005 více než dvojnásobný a dosahuje hodnoty 18,37 % (ZZA, 2007). Je nutné zmínit, že procentní podíl je počítán z kumulativních hodnot vydaných certifikátů od roku 2004. Sikora (2007) navíc uvádí, že do roku 2007 opustilo Polsko bez certifikátu asi 150 anesteziologů. Druhým odvětvím, ve kterém je největší počet vydaných certifikátů, je *vnitřní lékařství*, u nás známé jako interna. Zde dosahuje počet vydaných certifikátů v lednu 2015 výše 959 (5,40 %). Ovšem procentně ho předčí *radiologie*, která dosahuje podílu 10,83 %. Posledním velmi významným oborem je *všeobecná chirurgie*. Celkově za specializující se obory je k 1. lednu 2015 vydáno 5 648 certifikátů (NIL, 2015a). Vedle anesteziologie a intenzivní terapie žádají o vydání certifikátu také *hrudní a plastičtí chirurgové* a specialisté na *urgentní medicínu*. Lékaři v těchto oborech mají poměrně omezený přímý kontakt s pacienty, a proto není vyžadována plynulost v cizím jazyce, což usnadňuje pracovat v zahraničí (Kautsch, Czabanowska, 2011).

U *zubařů* je rovněž problém s nedostatkem dat. Na začátku roku 2015 dosahuje podíl vydaných certifikátů v rámci dané specializace od roku 2004 úrovně 0,69 % na celkový počet specializujících se zubařů. Podíl pro celkový počet vydaných osvědčení na celkový počet zubařů je ve výši 4,62 %. Nejvyšší byl podíl na konci roku 2008 v hodnotě 6,70 %. I zde se jedná o kumulativní údaje od přistoupení Polska k EU dne 1. května 2004 (Kautsch, Czabanowska, 2011; NIL, 2015a).

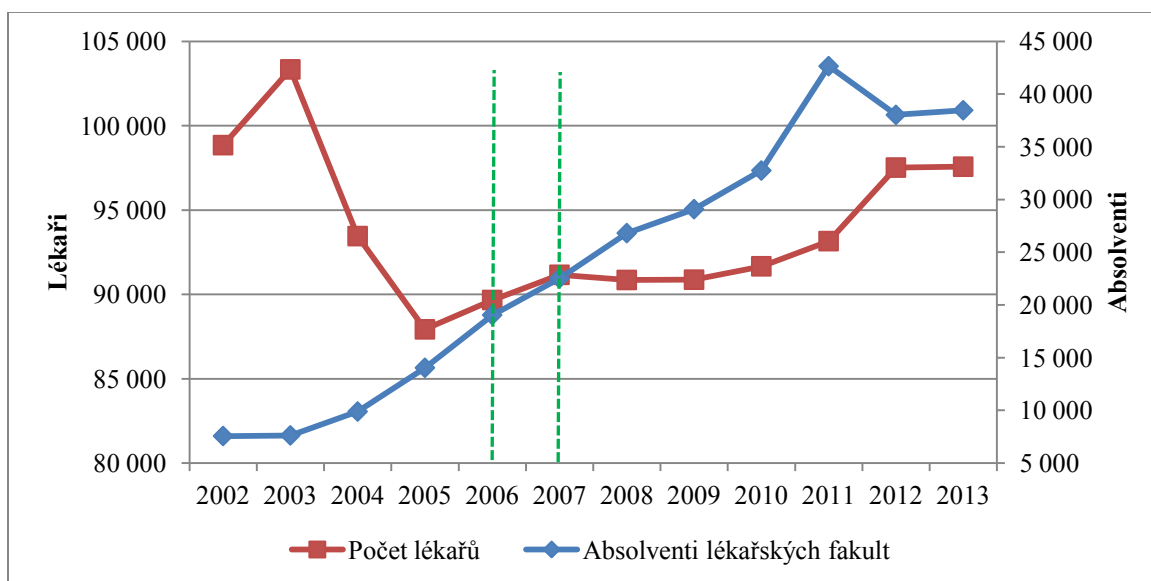
Je také nutné uvést, že počet zdravotního personálu v přepočtu na obyvatele je v Polsku nižší než průměr EU (Kautsch, Czabanowska, 2011). Dostupnost zdravotnických služeb je tak v Polsku mnohem nižší než v mnoha západních zemích: v roce 2004 připadalo v Polsku 432 osob na jednoho pracujícího lékaře, zatímco v Německu 295 osob a v Belgii 251 osob (Kupiszewski, 2007). Na základě údajů z OECD (2015a) připadá v roce 2012 na 1 000 obyvatel 3,56 lékařů s právem vykonávat profesi, zatímco v Německu to je 5,71 lékařů či Islandu 7,05 lékařů. Zajímavé je, že i Velká Británie má velmi malý podíl lékařů 3,71. Ti ovšem tento nedostatek řeší nabídkou vyšších mezd, čímž lákají cizince do své země. Tento velmi nízký relativní počet lékařů je malým emigračním problémem pro polský systém zdravotní péče (Kupiszewski, 2007).

Důsledkem emigrace zdravotního personálu je hlášeno 4 113 volných míst pro lékaře a 3 541 pro zdravotní sestry pouze ve veřejných nemocnicích v roce 2007 (Kupiszewski, 2007). Ministerstvo zdravotnictví vnímá emigraci spíše jako hrozbu pro budoucnost, ačkoliv v případě anestezie a intenzivní terapie je problém již viditelný (Ministerstwo Zdrowia, 2007). Polské orgány místní správy doufají, že emigrovaný personál nahradí lékaři z východu, ale cizincům není zatím umožněno otevřít si soukromé kliniky a nabízené mzdy ve veřejném sektoru pro ně nejsou dosti atraktivní (Kupiszewski, 2007).

Emigrace pracovníků ve zdravotnictví byla v letech 2004 až 2009 nápadným jevem. Emigrace lékařů, zdravotních sester, stomatologů a dalších zástupců "bílých límečků" úzce souvisí se situací v polském zdravotnictví a to zejména s výší platů a provozními podmínkami (UKIE, 2009). Podle Kautsch a Czabanowska (2011) je migrace pracovníků zdravotního sektoru zejména z finančních důvodů. Zatímco do Polska přicházejí převážně ze zemí s nižším HDP. Situace polských lékařů se ale podle Holt (2010) výrazně zlepšila díky přijatým zákonům v roce 2006, které garantovaly úroveň mezd lékařům. Lékařům ve většině nemocnic najednou narůstají platy o 40 %. Podle Marela Balickiho, bývalého polského ministra zdravotnictví, průměrný plat specializovaného lékaře v roce 2006 je kolem 2 424 eur. Lékaři např. v nemocnici Wolski dostali 10% zvýšení platu. V průběhu posledních 2 - 3 let odchází za prací do zahraničí méně lékařů v návaznosti na růst mezd, neboť platy nabízené na západě byly už pouze nominálně vyšší, ale měly mnohem nižší kupní sílu kvůli vyšším životním nákladům. Kromě nízkých platů vedly zdravotní personál k emigraci také obtížné pracovní podmínky, omezené možnosti pro profesní rozvoj, přístup k moderním technologiím (Kautsch, Czabanowska, 2011), větší prestiž a lepší organizace práce (Josko et al., 2007).

Obrázek 4.2 - Srovnání počtu absolventů medicíny a počtu lékařů v letech 2002 - 2013

Zdroj: BDL (2014c, 2014d, 2014f).

Obrázek 4.2 zachycuje srovnání počtu absolventů lékařských fakult a počtu lékařů v Polsku za období 2002 až 2013. Jak je zřetelně vidět, tak rychle rostoucí počet absolventů medicíny po roce 2003 se téměř nepromítá do rostoucího počtu lékařů. Naopak v letech 2003 až 2005 dokonce znatelně klesá počet lékařů, zatímco počet absolventů roste. Od roku 2007 dochází k dalšímu, i když mírnému poklesu v počtu lékařů. Až výrazný nárůst absolventů v roce 2011 se více projevuje v nárůstu počtu lékařů. Důležité je zmínit, že počet lékařů zahrnuje nejen lékaře obecně, ale také zubaře. Z těchto údajů lze usuzovat, že ačkoliv roste počet absolventů lékařských fakult, tak nachází uplatnění v zahraničí. To přispívá k rostoucí emigraci vysoce kvalifikovaných lidí a nedostatku zdravotního personálu v Polsku. V souvislosti s obrovským nárůstem počtu absolventů od roku 2004 spíše vyvstává otázka kvality vzdělání absolventů. Zeleně znázorňující čáry v obrázku představují vlnu stávek v polském zdravotnictví. Právě ta mohla vést k narůstajícímu počtu lékařů a neklesajícímu počtu absolventů medicíny.

Kautsch a Czabanowska (2011) viní polské ministerstvo zdravotnictví, že nevyužilo svých pravomocí ke zvýšení počtu studentů medicíny - jak sester, tak lékařů. Dle nich totiž zprostředkovatelé veřejných zdravotních služeb, vlivem emigrace zdravotního personálu, zvyšují personální požadavky na tato zařízení a nedostatek pracovníků se má doplnit právě novými absolventy lékařských fakult a škol. Kritizují nedostatek vládních opatření v souvislosti s tím, že až po 40 letech se v roce 2008 otevřela nová zdravotnická škola na severu Polska. Ovšem toto tvrzení vyvracejí údaje BDL v obrázku 4.2.

Dalším problémem, který ve zdravotnictví nastává, souvisí s počtem *zdravotních sester a porodních asistentek*. Údaje v následujících tabulkách opět nejsou kompletní, neboť nezahrnují např. zdravotní personál pracující pro Ministerstvo vnitra, Národní fond zdravotnictví, vládu či univerzity. Jedná se také pouze o osoby, které jsou vykazovány pouze jednou podle místa hlavního výkonu práce, v případě výkonu práce na více pracovních místech (BDL, 2014b).

Tabulka 4.4 - Zdravotní sestry vč. ošetrovatelek s mgr. vzděláním a porodní asistentky vč. mgr. porodníků v letech 2000 – 2013

Zdravotní sestry vč. ošetrovatelek s mgr. vzděláním							
Rok	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Počet osob	189 632	186 491	185 892	184 169	177 501	178 789	178 781
Rok	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Počet osob	182 404	182 778	185 893	184 748	186 566	211 628	200 587
Porodní asistentky vč. mgr. porodníků							
Rok	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Počet osob	21 997	21 843	21 743	21 692	21 090	20 832	20 919
Rok	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Počet osob	21 445	21 808	21 999	22 193	22 301	24 378	22 833

Zdroj: BDL (2014b).

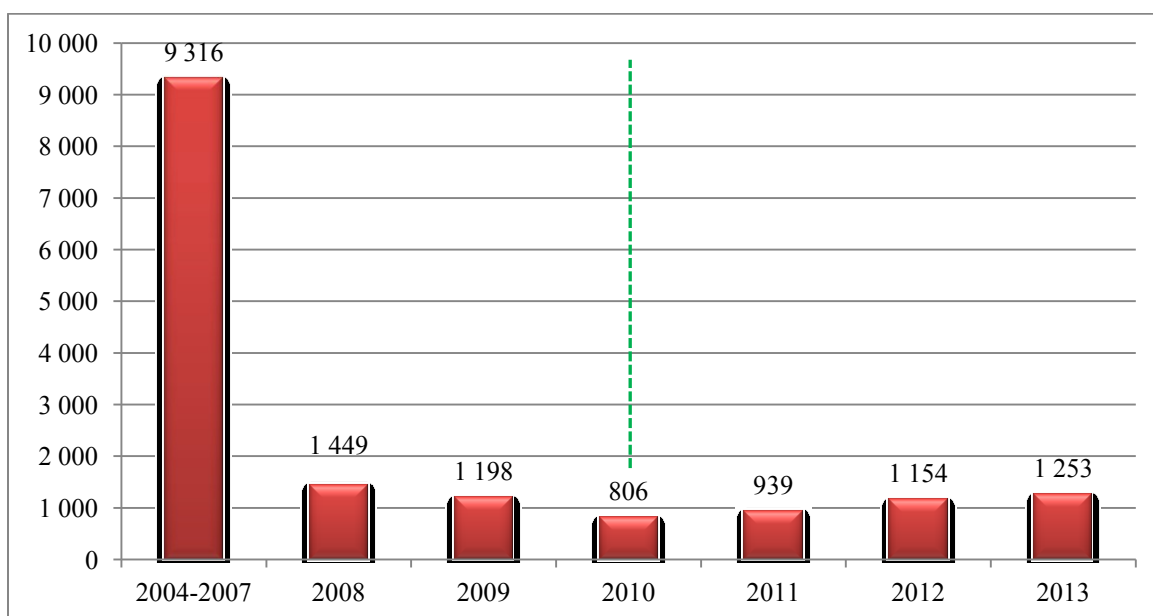
Jak je vidět v tabulce 4.4, počet zdravotních sester včetně ošetrovatelek s magisterským vzděláním klesá od roku 2000. Výrazný pokles lze zaznamenat právě v roce 2004. V souvislosti se vstupem Polska do Evropské unie zažádalo téměř 6 000 kvalifikovaných zdravotních sester a porodních asistentek o své certifikáty, což představuje 3 % z celkového počtu zaměstnaných (Ministerstwo Zdrowia, 2007). Holt (2010) a Grabowska-Lusińska (2008b) uvádí jako důvod pro odchod tisíce zdravotních sester z Polska po přistoupení k EU právě nízké mzdy a špatné pracovní podmínky. Polská instituce Trade Union of Nurses and Midwives uvádí, že kromě nízkých mezd jsou to také špatné pracovní podmínky, které vedly tisíce zdravotních sester k opuštění Polska za prací do zahraničí v průběhu uplynulých 6 let od vstupu Polska do Evropské unie (Holt, 2010). Tento pokles je v roce 2007 vystřídán výraznějším nárůstem, který lze spatřit i v roce 2009. Podle Kautsch a Czabanowska (2011) může být pokles v emigraci zejména u zdravotních sester důsledkem nenaplněných očekávání týkající se odborných zkušeností v zahraničí.

Při porovnání počtu zdravotních sester připadajících na 1 000 obyvatel v roce 2012 se zjistí, že Polsko spolu se Španělskem je na tom nejhůře v rámci zemí Evropy. Ve

Španělsku totiž připadá 5,24 zdravotních sester na 1 000 obyvatel a v Polsku 5,49 sester. Zatímco v Norsku je toto číslo trojnásobně vyšší – 16,53 sester (OECD, 2015a).

Co se týče počtu porodních asistentek včetně porodníků s magisterským vzděláním, tak i zde dochází k postupnému úbytku pracovníků. Nicméně pokles kolem roku 2004 není tak výrazný jako v případě zdravotních sester. Například snížení počtu porodních asistentek v roce 2006 oproti roku 2003 je ve výši 773 osob (BDL, 2014b). V případě počtu porodních asistentek na 1 000 obyvatel v roce 2012 v porovnání s některými zeměmi OECD na tom není Polsko vůbec špatně – 0,63 asistentek. Největších hodnot dosahuje Austrálie – 1,14 asistentek a nejmenších Slovinsko – 0,06 asistentek (OECD, 2015a).

Obrázek 4.3 - Počet vydaných certifikátů zdravotním sestrám, porodním asistentkám či absolventům medicíny, 2004 - 2013

Zdroj: NIPiP (2014a).

V Příloze 4 nebo také na obrázku 4.3 je možné spatřit vývoj v počtu vydaných certifikátů za účelem uznání odborné kvalifikace v letech 2004 až 2013 pro zdravotní sestry, porodní asistentky či absolventy škol se zaměřením na medicínu. V letech 2004 až 2007 dochází k výraznému nárůstu vydaných osvědčení. Celkový počet osvědčení dosáhl v této době počtu 9 316 (Kautsch, Czabanowska, 2011). Jen v průběhu let 2004 až 2005 je vydáno zdravotním sestrám a porodním asistentkám přes 3 000 certifikátů, což představuje 1,07 % certifikátů na celkový počet sester a asistentek (Leśniowska, 2008a). Začátkem roku 2010 šly polské zdravotní sestry do stávk, aby upozornily na kritickou situaci v jejich profesi a na fakt, že ošetřovatelství v Polsku by mohlo brzy zaniknout (Holt, 2010). Ta nejspíš nepřinesla požadované změny, neboť po roce 2010 opět narůstá počet

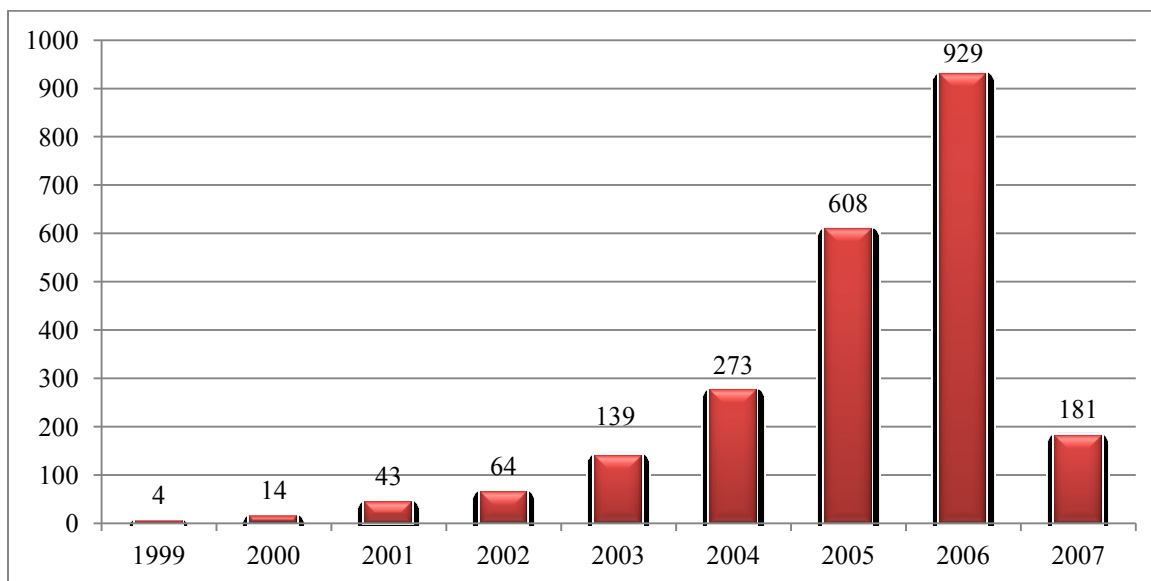
certifikátů. Celkově v letech 2004 až 2013 požádalo o osvědčení 16 115 osob, což je nemalé číslo.

Z tabulek lze také vyčíst, že certifikáty jsou častěji vydávány zdravotním sestrám a asistentkám s dosaženým nižším stupněm vzdělání (bakalářským) a absolventům zdravotních lyceí. Z další tabulky v Příloze 4 vyplývá, že za dané sledované období nejvíce odchází z rozvinutých měst a to Krakova a Varšavy. Zřejmě ani tato vyspělá města nenabízí dostatečně výhodné podmínky srovnatelné s ostatními zeměmi Evropské unie.

Jen na obrázku 4.4 je vidět počet registrovaných zdravotních sester a to pouze ve třech zemích EU, tj. ve Velké Británii, Irsku a Itálii. Nárůst registrací pouze v těchto daných zemích je v letech 2004 až 2006 ve výši přes 650 osob. Od vstupu Polska do EU, tedy od roku 2004 do roku 2007, dosahuje počet emigrovaných zdravotních sester v těchto zemích výše 1 991 osob. Nicméně údaje o polských sestrách jsou získány pouze z 22 italských regionálních komor zdravotních sester ze 100 stávajících. Je tedy zřejmé, že počet polských zdravotních sester s právem pracovat v této zemi by byl určitě vyšší (Leśniowska, 2008a). Jiný zdroj uvádí, že od 1. ledna 2004 do 31. března 2007 získalo povolení k výkonu práce celkem 2 139 polských sester (tj. 1,5 % zdravotních sester a ošetřovatelek) v pěti zemích Evropského hospodářského prostoru: Velké Británii, Irsku, Itálii, Nizozemsku a Norsku (Leśniowska, 2008b). Fenomén zvýšené migrace sester je velmi znepokojující a představuje hrozbu pro dostupnost zdravotních služeb (Leśniowska, 2008a).

Leśniowska (2008b) také uvádí, že v období 2004 - 2007 je největší počet polských sester registrován ve Velké Británii (1 013 osob), s druhým největším zastoupením v Itálii (820 osob). Poté následuje Irsko (158 sester), Norsko (111) a Nizozemí (37). Dochází tak ke změně oproti období 2000 – 2003, kdy dominuje Itálie (244), Norsko (125), Nizozemsko (11) a Irsko (6). Tím jak se snižuje počet zdravotních sester, dochází k odlivu kvalifikované pracovní síly v ošetřovatelství.

Obrázek 4.4 - Polské zdravotní sestry zaregistrované ve Velké Británii, Irsku a Itálii, 1999 - 2007

Zdroj: Leśniowska (2008a).

Veřejné statistiky bohužel nepostihují poskytování služeb ve zdravotnictví soukromým sektorem, a tudíž neposkytují celkové údaje o zaměstnanosti ve zdravotnictví, rozsahu tohoto trhu a migraci (Kautsch, Czabanowska, 2011).

4.1.2 Emigrace z dalších odvětví

Z různých studií je možné vyčíst, že emigrace pracovní síly nepůsobí obtíže pouze ve zdravotnictví, ale činí problémy i v jiných odvětvích. Například podle průzkumu Kalisiewicz (2009) se emigrace osob, které zrušily své smlouvy v Polsku v roce 2007, obzvláště projevila v odvětví jako je *zpracovatelský sektor* (30 % respondentů v odvětví tvrdí, že všichni jejich bývalí zaměstnanci emigrovali; 52 % uvedlo, že někteří z jejich bývalých zaměstnanců emigrovali), *stavebnictví, doprava, skladování a spoje* stejně jako *velkoobchod a maloobchod*. Jeho průzkum ale nepotvrdil, že odliv pracovníků ve zdravotnictví do zahraničí byl fenoménem. Pouze 32 % respondentů tvrdí, že někteří členové lékařské profese, kteří byli dříve zaměstnáni v Polsku, našli práci v zahraničí. To ukazuje, že procento emigrované pracovní síly ve zdravotnictví bylo pouze nižší než procento emigrovaných pracovníků z mnoha dalších odvětví ekonomiky.

Grabowska-Lusińska (2007) informuje o situaci nenaplněné poptávky po kvalifikovaných pracovních silách, která se nadále zhoršuje. Čtrnáct procent zaměstnavatelů hledá v roce 2005 kvalifikované pracovníky, ale ve skutečnosti mají problémy najít správné dovednosti, které mohou nakonec omezit produktivitu firmy. Tento

problém navíc narůstá: na začátku roku 2004 se přitom jednalo pouze o 8,2 % zaměstnavatelů. Nedostatek je např. zaznamenán u: *inženýrů, svářečů, hutníků, čalouníků, zedníků, řidičů a jeřábníků*. Také každý čtvrtý výrobce nábytku v Polsku nemůže najít správné dovednosti, zatímco v roce 2003 má problémy jen každý desátý. V *lesnictví* je situace kritická: každý třetí zaměstnavatel má problémy při hledání správných schopností a před rozšířením to je jen každý pátý. Ve *stavebnictví* každá pátá společnost nemůže najít pracovníky, zatímco před rozšířením trpí nedostatkem pouze 3,7 % stavebních firem. V *odvětví elektroniky* v roce 2005 se jedná o přibližně 22,7 % společností, zatímco před 1. 5. 2004 to je pouze 2,2 %. A konečně v *automobilovém průmyslu* v roce 2005 zaznamenává nedostatek 20,8 % společností ve srovnání se 7,4 % před rozšířením.

Je zapotřebí upozornit na rozdílné názory na závažnost emigrace v jednotlivých profesích či kvalifikacích migrantů jednotlivých autorů. Fihel (2011) uvádí, že nedostatek pracovních sil, jaký je pozorován v období po přistoupení, se skládá hlavně z kvalifikovaných pracovníků, ale ne nutně těch, kteří by mohli být popsáni jako vysoce kvalifikovaní. Podle Rozumek (2014) odchází na západ nejen vzdělání Poláci ale i řemeslníci (údajně každý pátý lékař). Třeba Fihel (2011) uvádí, že hlavní odvětví trpící nedostatkem pracovních sil je stavebnictví a zpracovatelský průmysl. Rovněž Jaźwińska (2013) zaznamenává emigraci jak manažerů a odborníků tak nekvalifikovaných pracovníků. Kromě toho popisuje charakteristické rysy většiny migrantů na rozdíl od nemigrantů, které jsou zejména vysokoškolské vzdělání, svobodný stav a původ z měst. To odpovídá údajům ze sčítání lidu o poměrně velké emigraci vysokoškolsky vzdělaných.

Kromě trvalé emigrace je nutné brát v potaz také *emigraci sezónní*. Například Německo zaměstnává na sezónní práce především zaměstnance z Polska a to v odvětví zemědělství a ubytování a stravování (Kepińska, 2006). Pracovní migrace z Polska do Německa má dlouhou tradici a v posledních dvaceti letech velmi narostla (Rozumek, 2014). V prvních třech čtvrtletích roku 2005 je vydáno přibližně 305 000 smluv na sezónní práce v Německu, ve srovnání s 307 000 v roce 2004 jako celku a 292 000 v roce 2003 (Kepińska, 2005).

Jak bylo uvedeno výše, tak Velká Británie patří mezi velmi oblíbené destinace pro polské občany. Na základě údajů z Worker Registrace Scheme jsou Poláci ve Velké Británii převážně zaměstnáni v sektoru *administrativy, podnikání a řízení* (Grabowska-Lusińska, 2008b) a až 26 515 osob z celkového počtu Poláků (626 625 osob) pracuje právě ve zdravotnictví v období od května 2004 do března 2009. Není proto divu, že počet

žádostí o pracovní povolení poměrně výrazně narůstá, např. rozdíl mezi roky 2004 a 2005 je více než 50 000 žádostí (Home Office, 2009).

Nejvíce podniků, ve kterých "všichni zaměstnanci zrušili smlouvy v roce 2007 a odstěhovali se do zahraničí" se nachází v následujících krajích: *Podleský, Lubuský a Varminsko-Mazurský*. Všechny tyto oblasti jsou hospodářsky méně rozvinuté a nabízejí poměrně horší podmínky pro profesní rozvoj. Navíc sousedí s Německem a lze předpokládat, že zeměpisná blízkost této země je významným faktorem, který určuje rozsah emigrace. Nejvíce podniků, jejichž "někteří zaměstnanci zrušili své smlouvy v roce 2007 a stěhovalo se do zahraničí" se nachází v následujících oblastech: *Západopomořanský, Pomořanský a Podkarpatský kraj*. V těchto třech vojvodstvích je úroveň HDP na obyvatele nižší než průměrná úroveň HDP na obyvatele v Polsku. Snížení zaměstnanosti se projevilo ve značném počtu podniků ve většině ze šesti krajů uvedených výše. To může znamenat, že snížení zaměstnanosti v podnicích v těchto regionech byla do značné míry výsledkem pohybu zaměstnanců do zahraničí (Kalisiewicz, 2009).

4.2 Odvětví imigrantů

Aby bylo možné posoudit dopady imigrantů na trh práce, je nejdříve nutné zjistit, jak velký počet imigrantů v Polsku pracuje. Při bližším zkoumání imigrantů podle *dosaženého statusu na trhu práce* je zjištěno, že v roce 2002 je větší počet imigrantů ekonomicky neaktivních, až 53,9 %, a to zejména žen, než ekonomicky aktivních, 37,9 % (GUS, 2003). Rozdíl mezi těmito dvěma skupinami je dokonce přes 5 000 osob. Daný trend se naštěstí v roce 2011 mění a dominuje skupina ekonomicky aktivních imigrantů ve výši 47 % oproti ekonomicky neaktivním v rozsahu 31 % (GUS, 2013a). Pokud by v kategorii ekonomicky neaktivních převažovaly děti, které ještě nemohou být zařazeny na trh práce (osoby mladší 15 let), představovaly by potenciální pracovní sílu v budoucnu, což je prospěšnější pro danou ekonomiku, než ekonomicky neaktivní obyvatelstvo. Z výsledků ze sčítání lidu za roky 2002 a 2011 vyplývá, že příliv imigrantů ve věku do 14 let převyšuje příliv imigrantů starších 65 let (GUS, 2003; GUS, 2013a). Ovšem rozdíl mezi těmito dvěma složkami postupně klesá, což také může souviset s demografickým stárnutím.

Tabulka 4.5 - Imigranti podle statutu na trhu práce a pohlaví

Status na trhu práce	2002	2011
Ekonomicky aktivní	12 921	17 070
Pracující	10 572	15 028
Zaměstnanci	6 621	11 475
Zaměstnavatelé	1 110	973
Ostatní	2 841	2 579
Nezaměstnaní	2 349	2 042
Ekonomicky neaktivní	18 374	11 400
Osoby s neurčeným statusem	2 777	7 815
Celkem	34 072	36 285

Pozn.: V roce 2002 se jedná o imigranty pobývajících v Polsku déle než 2 měsíce a v roce 2011 déle než 3 měsíce.

Zdroj: GUS (2003; 2013a).

Při rozlišení imigrantů dle národnosti je zjištěno, že počet vracejících se Poláků v roce 2002 dosahuje 7 669 osob. Jak pro polské navrátilce, tak i pro cizince platí dominance ekonomicky neaktivního obyvatelstva nad ekonomicky aktivním a tento rozdíl je nemalý (GUS, 2003). V roce 2011, jak je výše zmíněno, již dominuje skupina ekonomicky aktivních imigrantů, ať už se jedná o Poláky či cizince. V případě vracejících se migrantů je ale pozoruhodné, že rozdíl mezi ekonomicky aktivními a neaktivními vracejícími se Poláky je poměrně dosti malý. Jedná se o rozdíl pouhých 543 osob, které zajišťují dominanci ekonomicky aktivní části obyvatel (GUS, 2013a).

Při bližším zkoumání polských navrátilců se zjistí, že největší návrat započal po roce 1989 a dominuje návrat žen. Právě v letech 1989 až 2002 dosáhl počet vracejících se výše 69 704 osob, zatímco počet cizinců byl pouhých 14 457 osob (GUS, 2003). Klagge a Klein-Hitpaß (2007) se zajímali o vracející se polské občany v letech 1989 až 2002 a zjistili, že mezi ekonomicky aktivními vracejícími se migranty s vysokoškolským diplomem, více než tři čtvrtiny jsou zaměstnanci, zatímco pouze 13 % jsou osoby samostatně výdělečně činné bez zaměstnanců a dalších 9 % zaměstnává jiné osoby.

Největší příliv polských navrátilců se pohyboval ve věkové kategorii 40 až 64 let (22 104 osob), těsně následován věkovou kategorií 25 až 39 let (21 107 osob). Pozoruhodné je, že obdobný trend co se týče věku polských navrátilců lze spatřit i u cizinců. Zde ovšem mírně dominuje věková skupina 25 až 39 let (GUS, 2003).

Co se týče *imigrace podle krajů*, tak největší příliv imigrantů v letech 1989 až 2002 směřoval do krajů Mazovský, Slezský a Dolnoslezský. Téměř 79 % všech imigrantů se přitom usídlí ve městě (GUS, 2003).

V rámci této diplomové práce je nutné se blíže zaměřit na to, jaké pozice na trhu práce imigranti obsazují, případně do jakých odvětví přichází. S ohledem na odvětvovou skladbu registrovaných zaměstnání se první desetiletí nového tisíciletí vyznačuje na základě povolení k zaměstnání převahou vedoucích pracovníků, odborníků, poradců a specialistů. V roce 2008 je poprvé převaha zkušených a nízko kvalifikovaných dělníků nad obecnou kategorií manažerů a tento trend pokračuje v následujících letech. Je rovněž silnější poptávka po kvalifikovaných a kvalifikovaných zahraničních pracovnících (Lesińska, Matejko, Wasilewska, 2012). Právě v souvislosti s emigrací pracovní síly po vstupu Polska do EU se zvyšuje poptávka po zahraniční pracovní síle v sekundárním sektoru a ani v souvislosti s ekonomickou krizí nedochází v letech 2009 a 2010 k jejímu poklesu (Biernath, 2012).

Na základě zjištění počtu pracujících imigrantů v roce 2002 (31 % z celkového počtu imigrantů) a v roce 2011 (41,4 %) se poté zjišťuje, v jakém sektoru podle dělení PKD (Polská klasifikace činností, obdobné rozlišení připomínající klasifikaci ekonomických činností v ČR – CZ NACE) imigrant pracuje. Následující údaje vycházejí ze statistiky polského sčítání lidu v letech 2002 a 2011 uvádějící imigranty podle místa výkonu hlavního zaměstnání. Největší příliv imigrantů tak obsadil pozice na trhu práce v sektoru *velkoobchodu a maloobchodu, oprav a údržby motorových vozidel, motocyklů a předmětů osobní a domácí spotřeby*. V roce 2002 se jednalo o 25,8 % všech imigrantů a v roce 2011 už jenom o 20,5 %. Druhým nejvíce obsazovaným sektorem v roce 2002 je *vzdělávání*. Zde směřuje okolo 17,7 % imigrantů, přičemž dominují ženy. Zatímco v roce 2011 je na druhém místě *průmyslová výroba* (16,6 %) s dominujícím počtem mužské populace (GUS, 2003; GUS, 2013a). Přisun pracovníků z východu, především z Ukrajiny, směřuje do sektorů *stavebnictví a zemědělství* (Rozumek, 2014). Górný a Żylicz (2008) zase uvádí, že v roce 2007 byli cizinci většinou zaměstnání v odvětví průmyslu, zemědělství, stavebnictví, vzdělávání a finančních služeb.

Údaje MPIPS potvrzují, že v roce 2010 se nejčastěji cizincům vydává pracovní povolení v odvětví stavebnictví (16,2 %), velkoobchodu a maloobchodu (téměř 16 %), profesní, vědecké a technické činnosti (9 %) a v odvětví činností spojených s ubytováním, stravováním a pohostinstvím téměř 7 % (GUS, 2013a).

Jelikož ve *zdravotnictví* vzniká po vstupu Polska do EU problém s emigrací zdravotního personálu, vyvstává otázka doplnění nedostatku pracovníků personálem ze zahraničí. Buchan a Perfilieva (2006) ovšem uvádí nevýznamný příliv tohoto personálu. Je

to způsobeno většinou jazykovou bariérou a nedostatečnou aktivní náborovou politikou - získání pracovního povolení a uznávání diplomů může trvat až 18 měsíců (Kicinger, 2005). Kolem roku 2000 se odhaduje, že asi 3 % všech pracujících lékařů a méně než 1 % zdravotních sester v Polsku jsou cizinci (OECD, 2008; Zurn, Dumont 2008). Novější studie odhadují podíl zahraničních lékařů a zubařů na méně než 1 % v roce 2009. Ukrajina je přitom hlavní zemí původu. Navíc do Polska přicházejí většinou pracovníci ze zemí s nižším HDP než je v Polsku (Kautsch, Czabanowska, 2011).

Na začátku roku 1990 je ekonomická situace v Polsku příznivá pro *vracející se migranty*. Vzniká velká poptávka po odbornících se zkušenostmi na západních trzích a znalostí západních jazyků na polském trhu práce. Mnoho západních firem otevírá v Polsku pobočky. To znamená velké profesní příležitosti pro vracející se migranty. Navíc řada studií ukazuje, že většina emigrantů má vyšší vzdělání před odchodem z Polska a zvýšila si úroveň vzdělání a kvalifikace v průběhu svého pobytu v zahraničí. Téměř 90 % ekonomicky aktivních vracejících se migrantů s vysokoškolským diplomem v letech 1989 - 2002 pracuje v sektoru služeb a drtivá většina představuje profese, jako jsou vysoce postavení úředníci, manažeři a specialisti. Ve srovnání s ostatními vracejícími se migranty tito s vysokoškolským vzděláním mají výrazné zastoupení v těchto pozicích, ale mají nižší úroveň samostatně výdělečné činnosti. Celkově většina vracejících se migrantů pracuje v Polsku jako vedoucí pracovníci na vysoké úrovni v mezinárodních korporacích, finančních institucích, bankovníctví a vzdělávacím sektoru; jiní zakládají vlastní podnikání (Klagge, Klein-Hitpaß, 2007). Obecně platí, že 48 % zaměstnaných vracejících se migrantů pracovalo jako specialisté a manažeři, čili na top pozici na trhu práce (Fihel, Gorny, Matejka, 2006).

Zajímavé je, že vracející se migranti z Německa s polsko-německým občanstvím, jsou poněkud odlišní od obecného trendu (Heffner, Soldra-Gwiżdż, 1997). Jsou v průměru méně vzdělání a nemají speciální kvalifikaci před nebo po návratu do Polska. Navzdory této skutečnosti po návratu mnozí z nich začali podnikat. Hlavním důvodem pro jejich návrat, je selhání v hostitelské zemi ve vztahu k ekonomickým a integračním problémům. Většinou se vraceli do míst, odkud odešli, což ukazuje, že udržovali silné vazby s vysílajícím regionem. V úhrnu tedy vysoce kvalifikovaní jsou nedostatečně zastoupení ve zpětné migraci z Německa (Klagge, Klein-Hitpaß, 2007).

Lesińska, Matejko a Wasilewska (2012) doplňují, že cizinci jsou z velké části zaměstnání na nově vytvořených pozicích, nebo na místech, která jsou uvolněná polskými

pracovníky, nebo v mnohem menší míře cizinci. Dále zjistili, že podle zaměstnavatelů mají zaměstnaní cizinci specifické vlastnosti a schopnosti, které nejsou k dispozici na polském trhu práce, jako je např. etnický jazyk a znalost cílových exportních trhů. Fihel (2011) uvádí, že právě imigranti se specifickou kvalifikací (okolo 40 %), která není k dispozici na polském trhu práce, je hlavní příčinou poptávky po imigrantech. Nízké náklady na zaměstnávání cizince jsou označovány za mýtus (Lesińska, Matejko, Wasilewska, 2012).

Obecná míra volných pracovních míst přijatých zahraničními pracovníky byla v roce 2007 pouze 1 % a více než 3 % podniků plánovalo zaměstnat cizince do konce roku 2008. Tudiž více než 30 000 společností působící v Polsku zaměstnávalo do r. 2007 alespoň jednoho zahraničního pracovníka a více než 100 000 z nich plánovalo najmout cizince do roku 2008. Na základě rozlišení imigrantů dle země původu v roce 2007 více než jedna ze tří společností (35 %) zaměstnávala Ukrajince a téměř 40 % mělo v plánu zaměstnat. Současně bylo zaměstnáno více než 20 % Rusů, méně než 20 % Bělorusů, kolem 10 % Němců a 7 % Francouzů (Lesińska, Matejko, Wasilewska, 2012). Nutno dodat, že 95 % podniků v Polsku jsou mikropodniky zaměstnávající do 9 osob. Velké podniky (250+) zaměstnávaly pracovníky ze západní Evropy, zatímco pracovníci z východní Evropy, převážně Ukrajinci, ale i Rusové a Bělorusové, byli využiti ve všech ostatních typech společností (Lesińska, Matejko, Wasilewska, 2012). Podle Grabowska-Lusińska (2008a) čím větší je společnost, tím je vyšší poptávka po zahraniční pracovní síle.

Nicméně *problém v zaměstnávání cizinců* je spatřován zaměstnavateli v byrokracii a ve složitých a poměrně nákladných postupech. Příslib zaměstnání, pracovní povolení či víza jsou ze strany zaměstnavatelů označena jako nejen příliš časově náročná, ale také často neúspěšná, neboť úřad práce vždy zasílá polského občana, který může být vhodný na danou práci nabízenou především cizincům (Lesińska, Matejko, Wasilewska, 2012). Toto tvrzení si protirečí s tím, co uvádí např. Grabowska-Lusińska (2007) o nedostatku Poláků s danou kvalifikací. To může být způsobeno například tím, že cizinec se přihlásí zaměstnavateli na pozici, která nevyžaduje příliš velkou kvalifikaci či vyšší vzdělání a tudíž jde toto místo snadno obsadit domácí pracovní silou. Ovšem v případě volných pracovních míst pro vysoce kvalifikované pracovníky je nedostatek Poláků a zahraniční pracovní síla odmítá pozici z důvodu nízkého platového ohodnocení.

Malý podíl přistěhovalců potvrzuje nejen nízkou imigrační pozici země, ale také postoje zaměstnavatelů a jejich připravenost či spíše jejich nedostatek připravenosti zaměstnat cizince (Lesińska, Matejko, Wasilewska, 2012).

4.3 Důsledky migrace

Vliv migrace lze sledovat v různých oblastech, např. v sociální, politické či etnické. Nicméně náplní této podkapitoly je zkoumání důsledků migrace především ve spojitosti s trhem práce, které se mohou rozlišit také z časového hlediska. Kromě vlivu na nezaměstnanost je zde také spojitost třeba s migrační politikou, demografickou strukturou obyvatelstva a remitencemi, které zprostředkovaně ovlivňují situaci na trhu práce.

Propracovanější analýzy není možné provést kvůli nedostatečnému množství údajů. Proto je vliv emigrace posuzován z hlediska empirických studií a dat z polského statistického úřadu a jiných polských či mezinárodních databází.

4.3.1 Pokles nezaměstnanosti

Dalo by se očekávat, že vlivem emigrace bude klesat nezaměstnanost. Fihel (2011) uvádí, že nezaměstnanost klesá díky výraznému zvýšení rozsahu migrace: zásoba migrantů se zvýšila z 218 000 na zhruba 500 000. Nicméně emigrace po přistoupení do EU nemůže být primární příčinou změn na trhu práce. Na nezaměstnanost totiž působí tři faktory: demografická struktura, změny v hospodářské činnosti a změny v zaměstnanosti. Změny v míře nezaměstnanosti v případě lidí ve věku 25 – 29 let² je třeba připsat především stoupající (nebo klesající) úrovni zaměstnanosti. Kaczmarczyk a Okólski (2008b) ale uvádí, že situace na polském trhu práce má významný dopad na současnou vlnu migrace a tato vlna zase dopadá na polský trh práce. Do roku 2004 je vztah mezi čtvrtletní mírou nezaměstnanosti a migrací pozitivní a později se stává negativním. Zdá se, že nepříznivá situace na trhu práce v roce 1999 až 2003 a související nárůst nezaměstnanosti stimulují migraci a od té doby zesílená migrace přispívá ke zlepšení situace na trhu práce a klesající nezaměstnanosti.

Jak je zmíněno ve třetí kapitole, v Polsku je poměrně vysoká nezaměstnanost mezi vysoce kvalifikovanými obyvateli způsobená především přílivem nových absolventů. V důsledku toho mnoho kvalifikovaných Poláků emigruje do zahraničí, což může být vnímáno jako strategie pro překonání nezaměstnanosti v Polsku (Pollard, Latorre, Sriskandarajah, 2008). Na toto tvrzení navazuje Fihel (2011) uvádějící, že pravděpodobnost přechodu od nezaměstnanosti k migraci (0,5 %) je vyšší než v případě

---

² Největší odliv obyvatel je zaznamenán ve věkové skupině 25 až 29 let (Fihel, 2011).

přechodu z práce k migraci (0,1 %). Zjištěné údaje dosahují sice velmi nízkých hodnot, ale i přesto podporují hypotézu o vývozu nezaměstnanosti.

Ovšem najdou se i takoví autoři, kteří tvrdí opak. Např. Budnik (2007) uvádí, že i kdyby byla migrace po vstupu Polska do EU opravdu masivní, znamenala by jen mírný dopad na trh práce. Pro období 2004 až 2005 míra nezaměstnanosti v důsledku migrace (rozdíl mezi mírou nezaměstnanosti odhadovanou pro situaci s migrací a bez migrace) je zanedbatelná a odhadnuta na zhruba 0,4 procentních bodů (Fihel, 2011).

Na základě statistických údajů jsou zjištěny obdobné výsledky. Míra nezaměstnanosti a tedy i počet nezaměstnaných skutečně od roku 2003 začíná klesat a od přistoupení k EU nabírá v poklesu na rychlosti. V roce 2008 je snížení o 1 701 922 osob oproti roku 2003, přičemž jen v letech 2004 až 2005 je snížení o 226 601 osob (BDL, 2014g).

Při vlastním zkoumání je ale potvrzeno, že emigrace skutečně není jedinou příčinou podílející se na snížení nezaměstnanosti. Dokazuje to také korelační koeficient, který vychází záporně ve výši 0,17 při porovnání počtu registrovaných nezaměstnaných a počtu emigrovaných osob v letech 2004 - 2013 (BDL, 2014a, 2014e). Vlastní šetření je ovšem v rozporu s názorem Budnika (2007). Jeho argument na tak malý vliv emigrace na míru nezaměstnanosti se nezdá být příliš přesvědčivý, protože jen k roku 2007 odešlo přes 2 miliony obyvatel Polska a ne všichni emigrující by byli zaměstnaní v případě setrvání v Polsku. Celkově tedy jak ze studií či statistických údajů lze soudit, že emigrace pracovní síly má vliv na snížení nezaměstnanosti, i když nemusí být její hlavní příčinou.

4.3.2 Zvýšení mezd

Jak je uvedeno ve druhé kapitole, Fihel (2011) rozlišuje tři typy účinků migrace a mezi střednědobé účinky označuje právě tlak na změnu mezd. Mnoho autorů se shoduje na závěru, že emigrace vysoce kvalifikovaných lidí vede k tlaku na růst mezd pro vysoce kvalifikované ve zdrojové zemi, např. Mishra (2007), Hanson (2005), Aydemir a Borjas (2006). Taktéž Okólski (2011) poukazuje na nárůst mezd v místech původu migrantů zejména vysoce kvalifikovaných a MSZ (2009) potvrzuje vliv odchodu Poláků nejen v tlaku na mzdy, ale i na zlepšení finanční situace polských rodin.

Další studie Kaczmarczyk a Okólski (2008b) uvádí, že mzdové sazby se navíc *mění nerovnoměrně* podle jednotlivých odvětví, a to především v závislosti na stupni nedostatku

pracovních sil, např. rostou poměrně silně v zemědělství a stavebnictví, ale v obchodě klesají. Co se týče profese zedníků, hutníků a svářečů, jejich vysoká emigrace vede ke zvýšení mezd těch, co v Polsku setrvali (Richter, 2012). Navíc prohlášení o dopadu odlivu pracovníků na plánované změny ve mzdách jsou v čase velmi nestabilní (Fihel, 2011). Jak vyplývá z Gumula et al. (2011) v nejkritičtější fázi migrace po přistoupení (v polovině roku 2007) téměř 30 % všech zaměstnaných označuje mezinárodní mobilitu Poláků jako důležitý faktor odpovědný za tlak na mzdy. V dalších letech spolu s poklesem rozsahu migrace a také jasně viditelnými známkami hospodářského útlumu se tento podíl snižuje na 1 % v letech 2008 a 2009, a na 0 % v roce 2010 (Fihel, 2011, Gumula et al. 2011).

Co se týče dopadů ve zdravotnictví, tak vlna stávek v Polsku v letech 2006 - 2007 vedla k vyplácení mnohem vyšších platů pro klinický personál, zejména lékaře (Kautsch, Czabanowska, 2011). Polské zdravotní sestry tímto způsobem poukazovaly na kritickou situaci ve zdravotnictví a možné vymizení ošetrovatelských služeb. Také přijetí zákona z roku 2006 výrazně zlepšilo situaci lékařů a garantovalo mzdové stupně. Lékaři ve většině nemocnic tak dostávali přidáno až o 40 %. Proto také v letech 2008 až 2010 opouští Polsko kvůli práci stále méně lékařů. Navíc platy v zahraničí jsou jen nominálně vyšší a mají nižší kupní sílu kvůli vyšším životním nákladům (Holt, 2010). To potvrzuje, že emigrace vysoce kvalifikovaných lidí vede ke zvýšení mezd pro vysoce kvalifikované nemigrující.

Obecně *nedostatek pracovní síly*, který vzniká díky hromadné emigraci, je jedním z nejdůležitějších faktorů zodpovědných za mzdové tlaky. To potvrzují rovněž data Národní banky Polska (NBP, 2008) ukazující, že v období po přistoupení k EU je podíl společností, plánující zvýšení mezd, vyšší v případě firem čelících nedostatku pracovních sil než v případě těch, které tento problém nemají. Tyto plány se však zpočátku nepromítají do vysokého zvýšení reálné mzdové úrovně na agregátní úrovni v ekonomice: v letech 2004 a 2006 rostou reálné mzdy mírným tempem 2 - 4 % ročně (Fihel, 2011). Jedná se tak o malou změnu, nelišící se od trendu v letech 2000 – 2003. Údaje statistického úřadu o průměrné hrubé a průměrné hrubé hodinové mzdě v sektoru zdravotní a sociální péče potvrzují, že v tomto odvětví skokově narůstají mzdy v letech 2004 až 2006 (GUS, 2005a; 2007; 2009; 2012b; 2014b).

Vlastní zkoumání vlivu emigrace na výši mezd by bylo možné pouze tehdy, pokud by byly k dispozici mzdy lékařů podle jednotlivých specializací před vstupem a po vstupu do EU a rozlišení počtu vydaných certifikátů u jednotlivých specializací (v současnosti jsou dostupné pouze pro některé roky). K dispozici jsou pouze údaje o množství lékařů

v rámci jednotlivých specializací. Na druhou stranu data umožňují zjistit závislost mezi počtem lékařů včetně zubařů a průměrnými měsíčními hrubými mzdami v sektoru zdravotní a sociální péče v letech 2004 – 2013. Korelační koeficient vychází ve výši 0,6, což odpovídá střední a přímé závislosti. Na základě vytvořené regresní analýzy mezi těmito dvěma proměnnými je zjištěno, že vzroste-li mzda o 1 zloty na hodinu, vzroste počet lékařů o 3,2 osob při statistické významnosti 5,7 % (BDL, 2014a, 2014c; GUS, 2005c-2014d). Závislost je obdobná při zkoumání vztahu mezi zdravotními sestrami vč. porodních asistentek a průměrnými měsíčními hrubými mzdami v sektoru zdravotní a sociální péče v letech 2004 – 2013. Korelační koeficient vychází 0,7 a vzroste-li mzda o 1 zloty na hodinu, vzroste počet sester a porodních asistentek o 14,5 osob při statistické významnosti 1 % (BDL, 2014b; GUS, 2005c-2014d). To opodstatňuje zvýšení mezd pro personál ve zdravotnictví, který by zajistil postupné snižování nedostatku pracovní síly.

Také je provedeno srovnání průměrných výdělků za všechna odvětví a zvlášť za sektor zdravotní a sociální péče dle parity kupní síly mezi 28 zeměmi EU, neboť podle Lesińska, Matejko a Wasilewska (2012) *mzdy v Polsku patří mezi nejnižší* ve srovnání se zeměmi EU. Rozdíl mezd v Polsku a ve starých členských zemích EU je dvakrát až třikrát vyšší ve prospěch starých členských zemí. Údaje z let 2002, 2006 a 2010 poukazují na to, že Polsko skutečně patří k zemím s nejnižšími výdělky, ačkoliv je zaznamenán v těchto letech jejich nárůst (Eurostat, 2014a).

4.3.3 Nedostatek pracovní síly

Přistoupení k EU ovlivňuje situaci na domácím trhu práce a v několika případech vážně posiluje poptávku po zahraničních pracovnících (Kaczmarczyk, Mioduszevska, Zylicz, 2010). Tento proces je umocněn demografickými změnami - extrémně nízkou porodností, stárnutím populace (Fihel, 2011), ale také výrazným ekonomickým růstem spojený s rostoucí poptávkou po pracovní síle v celé Evropě před vypuknutím světové finanční krize. V dlouhodobém horizontu může mezeru v nabídce práce zaplnit zahraniční pracovní síla. Tudiž lze do budoucna očekávat zvýšení rozsahu imigrace a rostoucí účast cizinců na polském trhu už díky jejich specifickým kvalifikacím, které nejsou v Polsku dostupné (Fihel, 2011).

Kandidáti na volná pracovní místa existují, ovšem podle zaměstnavatelů nedisponují požadovanou odbornou kvalifikací. Zaměstnavatelé mají nejčastěji potíže najít kandidáty s technickým vzděláním (24 % všech volných míst, z toho 13 % se

středoškolským odborným vzděláním a 11 % s vysokoškolským technickým vzděláním), stejně jako uchazeče s odborným vzděláním (také 24 % všech volných míst). Hlavním důvodem pro neobsazená pracovní místa je vysoké platové očekávání uchazečů u 50 % všech respondentů (Kalisiewicz, 2009).

Emigrace, posílená přistoupením k EU v květnu 2004, vedla k nedostatkům pracovních sil (zejména kvalifikovaných pracovních sil), způsobila manažerské problémy a zvýšení platů zaměstnanců (Kupiszewski, 2007). UKIE (2009) také prokazuje vliv pracovní migrace na nedostatek pracujícího obyvatelstva a na základě ukazatelů aktivně pracujících v letech 2004 až 2009 upozorňuje na významný vliv emigrace na rovnováhu mezi nabídkou a poptávkou po pracovní síle. Zejména u lidí ve věkové skupině 25 až 44 let (obvykle charakterizované vysokou úrovní aktivity na trhu práce) dochází k poklesu aktivity.

Nedostatek kvalifikovaných pracovníků spolu s emigrací se projevil například ve stavebnictví, jako před pár lety deprese, která v této oblasti vedla ke změně kvalifikace některých pracovníků a uzavírání odborných škol. Na základě tvrzení zaměstnavatelů odhaduje Ministerstvo stavebnictví nedostatek nejméně 150 000 pracovníků ve výstavbě budov, to zde přitom není zachycen nedostatek ve výstavbě silnic či jiné infrastruktury (Kupiszewski, 2007).

Fihel (2011) dodává, že existují i další odvětví trpící nedostatkem kandidátů na volná pracovní místa a to v odvětvích: zdravotnictví a sociální péče (40 % respondentů v této oblasti), ubytování a stravování (30 %), nemovitosti (29 %), velkoobchod a maloobchod (28 %), doprava, skladování a spoje (22 %). Kaczmarczyk a Okólski (2008b) uvádí zvýšení počtu volných míst z 0,7 % v prvním čtvrtletí 2005 na 1,5 % v prvním čtvrtletí 2007, přičemž ve stavebnictví 4,4 % počtu pracovních míst (oproti 1 %), ve zpracovatelském průmyslu o 2 % (oproti 1 %) a 1,2 % v obchodě (oproti 0,9 %). O obtížích při uspokojování poptávky po pracovní síle v některých odvětvích svědčí také silný nárůst počtu podniků signalizujících tento problém, např. ve stavebnictví počet takových společností se zvýšil z 10 % (4. čtvrtletí 2005) na 34 % (ve 2. čtvrtletí 2007). Právě nedostatek pracovníků stojí za problémy firem při rozvíjení jejich podnikatelské činnosti (Kaczmarczyk, 2014).

Co se týče situace ve *zdravotnictví*, tak zde dochází k zhoršení již existujícího nedostatku pracovní síly, a to nejen v menších nemocnicích ale i v některých lékařských oborech (Fihel, 2011). Emigrace přispívá k nedostatku pracovních sil, které lze vidět

zejména v malých městech; krajské (okresní) nemocnice mají problémy se zaměstnáním adekvátního počtu lékařů. Dalším problémem je postupné ubývání zájmu o získání odborné kvalifikace v ošetrovatelství díky nízkým mzdám a omezeným příležitostem k doplnění příjmu na rozdíl od lékařů (Kautsch, Czabanowska, 2011). Ministerstvo zdravotnictví upozorňuje i na jiné faktory ve zdravotnictví, které mají, nebo budou mít významný dopad na prohlubující se deficit zdravotnického personálu v Polsku. Jedná se o zvyšující se počet příznivých účinků na zdraví populace (průměrné roční tempo růstu obyvatelstva je 250 000 osob), zvyšující se počet doporučení poskytnutých ambulantně a stále menší množství zaměstnaných pracovníků ve zdravotnických zařízeních. To vše vede k stále tíživějším pracovním podmínkám v zařízeních zdravotní péče (Zamojska, 2011).

Polsko není jedinou zemí trpící nedostatkem zdravotního personálu, jenže bohaté země doplňují tento nedostatek zaměstnanců přistěhovalci z jiných zemí, kterým nabízejí vyšší mzdy a lepší pracovní podmínky (Leśniowska, 2005).

Všechny tyto problémy s nedostatkem pracovníků vedou většinu zaměstnavatelů k žádostem o otevření pracovního trhu pro uchazeče o zaměstnání z Východu. Dalším řešením pro některé společnosti mají být investice do odborné přípravy k zajištění dodávek kvalifikovaných pracovních sil. Emigrace se tak může stát impulsem pro nastavení systému odborného vzdělávání odpovídající potřebám polského hospodářství (Kupiszewski, 2007), neboť nedostatek pracovníků také *úzce souvisí se systémem vzdělávání*. Pietka, Clark a Canton (2013) zaznamenávají nejrychlejší rozvoj vysokých škol ve společenských vědách. V roce 2002 pochází 41,4 % absolventů z oblasti společenských věd, což je čtvrtý nejvyšší podíl v zemích OECD. V kontrastu téhož roku stojí pouhých 3,9 % studentů absolvujících přírodní vědy a 6,4 % absolventů strojírenství a stavebnictví – tvořící nejnižší podíl v zemích OECD (Fulton et al., 2007). Přitom právě společenské obory zažívají nadbytek absolventů, které trh práce nedokáže pojmout a dochází tak k nezaměstnanosti vysoce kvalifikovaných jedinců. V roce 2002 bylo 33 246 vysoce kvalifikovaných jednotlivců registrováno jako nezaměstnaných, ale v roce 2003 se tento počet zvýšil na 35 025. To znamenalo, že jeden ze čtyř nezaměstnaných lidí vystudoval vysokou školu (Pietka, Clark, Canton, 2013). V roce 2001 absolventi ekonomie byli největší skupinou nezaměstnaných registrovanou u National Labour Office, následují obory marketing, politologie a právo (Fulton et al., 2007).

Právě nedostatek absolventů v technických oborech, kteří představují pouhých 6 % z celkového počtu absolventů plus emigrace technicky zaměřených pracovníků způsobuje rozsáhlé problémy na trhu práce v Polsku. Proto odliv mozků může mít nepříznivé účinky v oborech, jako je medicína a inženýrství (Pietka, Clark, Canton, 2013).

Data z polského statistického úřadu uvádějí narůstající počet volných pracovních míst v letech 2005 až 2008 v sektoru zdravotní a sociální péče o více než 2 000. Poté začíná volných míst ubývat a v druhém čtvrtletí roku 2014 dosahuje jejich výše v tomto sektoru 1 700 pracovních míst (GUS, 2005b-2014c). Emigrace ačkoliv není jediný faktor ovlivňující nedostatek pracovní síly, tak v sektoru zdravotní a sociální péče je jasně prokázáno, že právě emigrace výrazně prohlubuje potíže s počtem zdravotního personálu zejména u některých specializací. Vyplývá to především z počtu vydaných certifikátů. Údaje svědčí také o nedostatku pracovníků v oblasti stavebnictví, neboť po roce 2005 se výrazně zvyšuje počet volných pracovních míst (GUS, 2005b-2014c). Pro bližší zkoumání bylo nutné využít empirických studií jednotlivých autorů z důvodu nedostatku údajů.

4.3.4 Změna migrační politiky ve prospěch většího přijímání imigrantů

V souvislosti se vstupem do EU je Polsko nuceno přijmout určitá politická opatření týkající se migrace. Všechny změny v polské migrační politice, zejména z let 2003 - 2004 a z roku 2007 spojené se vstupem do schengenského prostoru, jsou primárně určeny pro občany sousedních států mimo EU a přináší náhlou změnu dynamiky, obvykle v podobě poklesu přílivu. Tento pokles je následován postupným nárůstem po dobu úprav nových právních podmínek. Nicméně nikdy nedošlo k návratu na úroveň před změnou (Lesińska, Matejko, Wasilewska, 2012).

V roce 2006 je zaveden nový politický nástroj *Prohlášení o záměru najmout cizince* k usnadnění zaměstnávání zahraničních pracovníků ze sousedních zemí mimo EU v zemědělství na dobu tří měsíců (Lesińska, Matejko, Wasilewska, 2012). Rozsah nařízení je v roce 2007 rozšířen a zahrnuje tak i ostatní sektory ekonomiky a maximální doba zaměstnání cizince je prodloužena na šest měsíců (Grabowska-Lusińska, 2010). Tento nástroj funguje následovně. Zaměstnavatel musí potvrdit Prohlášení na místním úřadu práce na úrovni NUTS 4. Jakmile je potvrzeno, odesílá ho budoucímu zaměstnanci, protože to představuje základní dokument potřebný k tomu, aby potenciální zahraniční zaměstnanec ze sousední země získal vízum na polském konzulátu v zahraničí. Poté co získá vízum, může vstoupit na území Polska a přijmout okamžitě dané zaměstnání.

V případě, že cizinec již v Polsku byl, může okamžitě nastoupit do zaměstnání po potvrzení prohlášení ze strany úřadu práce (Lesińska, Matejko, Wasilewska, 2012). Tento nástroj je vyvinut a zaměřen na přitáhnutí migrantů do sektorů, které vyžadují méně kvalifikovanou pracovní sílu (Biernath, 2012).

Jeho zavedením bylo měsíčně registrováno 15 000 až 20 000 těchto prohlášení, což odpovídá dohromady ročním téměř 180 000 prohlášení v letech 2007 až 2010, přičemž 90 % z nich bylo vydáno Ukrajincům (Lesińska, Matejko, Wasilewska, 2012). Téměř polovina cizinců usilovala o možnost pracovat v Mazovském kraji (MPIPS, 2007-2014). Je však třeba zdůraznit, že pouze jedno z pěti prohlášení vydaných zaměstnavatelem bylo později zaregistrováno místním úřadem práce (10 - 12 %) a ještě menšímu množství bylo uděleno vízum nebo povolení k pobytu (Lesińska, Matejko, Wasilewska, 2012). V roce 2014 je vydáno celkově 387 398 prohlášení, z toho 428 směřuje do sektoru zdravotní a sociální péče (MPIPS, 2014).

Tabulka 4.6 zachycuje počet vydaných pracovních povolení v letech 2008 až 2014. Kromě celkového počtu vydaných povolení rozlišuje také množství vydaných povolení lékařům, zdravotním sestrám a porodním asistentkám a celkový počet v sektoru zdravotní a sociální péče. Tyto údaje skutečně potvrzují, že je velmi malý zájem lékařů pracovat v Polsku a ještě menší u zdravotních sester (MPIPS, 2008-2015). Přitom je prohlášení označováno jako nejlevnější pas do schengenského prostoru (Lesińska, Matejko, Wasilewska, 2012). Od roku 2009 ovšem počet víz pro Ukrajince vydané polskými konzuláty narůstá. To může být spojeno se snížením nákladů na schengenská víza (Wasilewska, 2009), rostoucím významem nové polské migrační politiky ve formě Prohlášení o záměru najmout cizince a nové Dohody o malém pohraničním styku mezi Polskem a Ukrajinou, která vešla v platnost od července 2009. Nadále je nízká míra zaměstnanosti cizinců na pracovní povolení, na roční úrovni 20 000 a to i během období, kdy občané ze sousedních zemí užili bezvízový pohyb. Teprve v letech 2009 – 2010 se rozsah vydaných pracovních povolení zvýšil s nárůstem o přibližně 80 % (Lesińska, Matejko, Wasilewska, 2012).

Tabulka 4.6 - Počet vydaných pracovních povolení, 2004 – 2014

Počet pracovních povolení	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Sektor zdravotní a soc. péče	x	x	x	x	277	440
Lékaři	x	x	x	x	82	72
Zdravotní sestry a porodní asistentky	x	x	x	x	3	3
Celkem za všechny sektory	12 381	10 304	10 754	12 153	18 022	29 340
Počet pracovních povolení	2010	2011	2012	2013	2014	
Sektor zdravotní a soc. péče	314	385	383	343	275	
Lékaři	20	23	12	9	8	
Zdravotní sestry a porodní asistentky	2	2	4	3	8	
Celkem za všechny sektory	36 622	40 808	39 144	39 087	43 663	

Zdroj: MPIPS (2008 - 2015), Duszczyk (2014).

Patrná je tendence v poklesu počtu vydaných krátkodobých víz v případě Ukrajiny a Běloruska a rostoucí tendence v otázce dlouhodobých víz. V případě Ukrajiny je desetinásobný nárůst mezi lety 2007 a 2010. Nicméně stále převládají krátkodobá víza, v roce 2010 představují 70 % z celkového počtu víz vydaných Ukrajincům, 98 % ruským občanům a 73 % je vydáno Bělorusům. Pouze Rusko demonstruje opačnou tendenci s mírným nárůstem počtu krátkodobých víz a poklesem dlouhodobých víz (Lesińska, Matejko, Wasilewska, 2012).

Dramatické vnímání emigrace má za následek také vytvoření několika iniciativ k přitáhnutí různých typů emigrantů zpátky do Polska. V oblasti Nadace pro polskou vědu se nabízí stipendia pro navrátilce s PhD titulem (tzv. "*Homing*" program). Vláda také zahájila kampaň "*Patriotism of tomorrow*" k podpoře moderních vlasteneckých a občanských postojů s cílem přesvědčit mladé lidi, aby zůstali ve své domovské zemi (Kupiszewski, 2007). Vzniklo rovněž opatření jako třeba *Karta Poláka*. Držitelé této karty získají přístup na trh práce za stejných podmínek jako polští občané. Do roku 2009 bylo vydáno přibližně 3 000 těchto dokumentů a od začátku roku 2009 zájem o kartu rostl (UKIE, 2009).

Neexistují ovšem žádné obecné integrační programy, jejichž účelem je usnadnit vypořádání imigrantů. K dispozici jsou pouze selektivní integrační programy pro ty, na které se vztahuje repatriační politika a pro uprchlíky (Lesińska, Matejko, Wasilewska, 2012). Polsko by se mělo také zaměřit na zavedení rozumných veřejných řešení s cílem zlepšit efektivitu trhu práce zejména na místní a regionální úrovni (Kaczmarczyk, 2014). Kromě zaměření na vysokoškolsky vzdělané vracející se, by bylo vhodné využít taktéž prostředky k nalákání kvalifikované pracovní síly např. z technických oborů a celkově

zdokonalit jednotlivá migrační opatření k většímu usnadnění přílivu imigrantů, neboť jsou zde stále velké mezery.

4.3.5 Odliv mozků

Fihel (2011) obecně vidí brain drain v emigraci osob s ukončeným vysokoškolským, vyšším odborným nebo úplným středním a odborným vzděláním (ve všech případech to je kolem 4 % Poláků). Polsko zaznamenalo významný odliv mozků v období komunismu, kdy byli emigranti vzdělanější než průměrná polská populace. Někteří z nich se po transformaci vrátili (Kupiszewski, 2007). Od roku 1990 došlo k posunu od více k méně vzdělaným emigrantům, což představuje jednu z nejpozoruhodnějších změn v polské migraci. Od tohoto roku navíc *roste počet vysoce kvalifikovaných imigrantů* a čistá vnitřní migrace lidí s vysokoškolským diplomem (Klagge, Klein-Hitpaß, 2007). V letech 1990 až 2003 Polsko zažilo dokonce brain gain - počet vysoce vzdělaných imigrantů byl vyšší než paralelní skupina emigrantů (Kaczmarczyk, Okólski, 2005). Mezi skupinou vysoce kvalifikovaných přistěhovalců tvoří vracející se migranti zvláštní skupinu (Klagge, Klein-Hitpaß, 2007). I přesto je v roce 2000 Polsko uváděno mezi deseti zeměmi s největším počtem vysoce vzdělaných emigrantů, který činí 449 059 osob (Docquier, Marfouk, 2006).

Po přistoupení k EU začala být emigrace vnímána jako závažný odliv mozků, protože migranti jsou často vysoce kvalifikovaní (lékaři, IT specialisté) nebo mají potenciál stát se jimi v budoucnu - studenti a absolventi (Kupiszewski, 2007). Národní sčítání lidu navíc ukázalo mírně vyšší podíl vysoce vzdělaných osob mezi emigranty než u celé populace, zejména v emigraci po roce 1997 (Kupiszewski, 2007). Rovněž Kloc-Nowak (2007) a Bijak et al. (2008) si všimli, že emigrace z Polska od května 2004 vede k nedostatku pracovních sil zejména kvalifikovaných (Kalisiewicz, 2009). MSZ (2009) a Home Office (2009) také přichází s tvrzením odchodu nejvíce talentovaných zaměstnanců, kteří opouští zemi za účelem zlepšení jejich materiální situace. Cca 65 % emigrantů odcházejících do Velké Británie je ve věku 24 až 35 let, z nichž 40 % osob má vysokoškolské vzdělání. Navíc odchodem vysoce vzdělaných a kvalifikovaných pracovníků zůstává v zemi nízko-kvalifikovaná pracovní síla, která je méně aktivní a ještě méně se angažuje v podnikatelské sféře (Bobrowska, 2013).

Výsledky provedené analýzy na údajích o narůstajícím počtu emigrantů s dosaženým vysokoškolským vzděláním jsou v souladu s výše zmíněnými studiemi. Také

data o počtu vydaných certifikátů zdravotnímu personálu potvrzují tuto hypotézu. Odliv mozků celkově ani v případě zdravotnictví bohužel není adekvátně doplňován přílivem zahraničních pracovníků. Ve zdravotnictví to je způsobeno zejména nízkými mzdami a nemožností otevřít soukromou kliniku. V jiných odvětvích je příliv imigrantů do sektorů a na pozice vyžadující nižší vzdělání. Odliv vysoce kvalifikované pracovní síly tak může brzdit intenzivní ekonomický růst, rozvoj vědy a výzkumu apod., což jsou v současnosti hlavní priority vyspělých zemí.

4.3.6 Zvýšení lidského kapitálu

Zkoumat vliv vracejících se migrantů na ekonomiku Polska po přistoupení k EU je velmi obtížné. Není zatím dostatek údajů, které by to umožnily. Nicméně jsou zachyceny dopady vracejících se emigrantů po roce 1989 a z toho lze usuzovat možné dopady také v případě návratu po rozsáhlé emigraci v roce 2004. Návrat především vysoce kvalifikovaných migrantů do země svého původu může stimulovat a podpořit hospodářský rozvoj založený na znalostech. Tato skupina migrantů jsou zvláštní skupinou přistěhovalců s mimořádně vysokým potenciálem pro pozitivní dopad na regionální rozvoj (Klagge, Klein-Hitpaß, 2007). Může rovněž zmírnit negativní účinky odlivu mozků zejména v rozvojových a nově industrializovaných zemích (Iredale, Guo, 2001; Klagge, Klein-Hitpaß, 2007).

Co se týče vracejících se emigrantů po roce 2004, tak např. studie Okólski (2011) ukazuje, že tito lidé si zvýšili kulturní a lidský kapitál, neboť jsou obvykle *vybaveni novými dovednostmi, návyky a způsoby chování*, které získali v jiných často modernějších zemích. Na druhou stranu Kaczmarczyk a Okólski (2008b) uvádí také případ, kdy vlivem emigrace rodičů narůstají obtíže ve vzdělávání dětí, které jsou ponechány v Polsku a tím se zhoršují podmínky pro zvýšení lidského kapitálu. Další efekty na zvýšení lidského kapitálu u vracejících se Poláků po roce 2004 lze odvodit z následujících výsledků po roce 1989.

Otevření hranic po roce 1989 umožnilo Polákům žijícím v zahraničí vrátit se, tudíž od počátku roku 1990 několik desítek tisíc bývalých emigrantů a jejich narozených dětí v zahraničí se vrací zpátky do Polska (Klagge, Klein-Hitpaß, 2007). Od roku 1989 zažívá Polsko významný *příliv vysoce kvalifikovaných vracejících se migrantů*, z nichž většina je v produktivním věku a ekonomicky aktivní a usazují se v různých částech země (Fihel, Górný, Matejko, 2006). Ti s sebou přinášejí různé formy kapitálu, jako jsou finanční prostředky, nové zkušenosti a dovednosti neboli lidský kapitál a znalosti - stejně jako

obchodní a jiné společenské vztahy a sítě, tj. sociální kapitál. Kromě vracejících se migrantů, je zvláště pozoruhodná imigrace vysoce kvalifikovaných (Klagge, Klein-Hitpaß, 2007).

U vracejících se migrantů je pravděpodobnější, že jejich pobyt v Polsku bude trvalý, než u jiných přistěhovalců a že pro mnohé z nich motivace k návratu přesahuje čistě ekonomické důvody. Mnoho z nich chce aktivně přispět k hospodářskému, sociálnímu a politickému vývoji v Polsku (Górny, Osipovič, 2006; Klagge, Klein-Hitpaß, 2007). To naznačuje, že dopad vysoce kvalifikovaných vracejících se migrantů na regionální hospodářský rozvoj by mohl být poměrně významný (Klagge, Klein-Hitpaß, 2007).

Ve srovnání s polským obyvatelstvem, jakož i s polskými emigranty, jsou dospělí vracející se migranti poměrně *dobře vzdělaní*. Téměř 27 % z nich má nejvyšší stupeň vzdělání, tj. vysokoškolské. Navíc drtivá většina těchto vysoce kvalifikovaných osob (90 %) je ve věku 20 – 59 let, zatímco méně než 10 % je ve věku odchodu do důchodu. Na základě údajů ze sčítání lidu v roce 2002 také vyplývá, že z 69 700 vracejících se migrantů 19 630 (tj. přibližně 28 %) opět opustilo Polsko před rokem 2002. Tito re-emigranti byli ovšem v průměru méně vzdělaní než vracející se migranti (stále ještě) žijící v Polsku v roce 2002. Důvodem odchodu je zklamání s politickou a ekonomickou situací. Přispělo tomu také vládnutí postkomunistické strany po roce 1993 a zhoršující se situace na trhu práce - rostoucí nezaměstnanost (Klagge, Klein-Hitpaß, 2007). Górny a Osipovič (2006) tak zdůvodňují, proč po roce 1995 dochází k návratu druhé generace britských Poláků do Británie.

Vzhledem k věkové struktuře, míra ekonomické aktivity vysoce kvalifikovaných vracejících se migrantů je poměrně vysoká a mnohem vyšší než u všech vracejících se migrantů v Polsku v roce 2002. Více než 80 % vysoce kvalifikovaných je ekonomicky aktivní (75 % zaměstnaných a 8 % nezaměstnaných) a pouze 17 % ekonomicky neaktivní, tj. nemají práci, ani práci nehledají. (Klagge, Klein-Hitpaß, 2007).

Údaje ze sčítání lidu bohužel neposkytují informaci o dosaženém vzdělání vracejících se migrantů. Tudíž lze jen velmi těžko odhadovat, zdali mezi počtem vracejících je vysoké zastoupení vysokoškolsky vzdělaných. Ze studií je pouze prokázáno, že migranti v zahraničí zvyšují svůj lidský kapitál. Rovněž data nenaznačují výraznější nárůst v počtu vracejících se migrantů po roce 2004. Je možné, že se v budoucnu rozšíří statistika o tyto údaje a tvůrci hospodářské politiky tak budou přesně vědět, jestli se Polsko

stává atraktivnější pro vysoce vzdělané navrátilce nebo musí vytvořit takové prostředí, které by to umožnilo.

4.3.7 Změna demografické struktury obyvatel

Na trh práce působí také vývoj demografické struktury, který je ovlivněn emigrací (klesá množství pracovní síly). Celková čistá ztráta populace se v letech 2004 - 2007 pohybovala kolem 1,1 milionu, tj. 2,8 % celkového počtu obyvatel (Fihel, 2011). V případě produktivního věku osob, tato ztráta byla významně vyšší a činila 4 % z celkového počtu obyvatel v tomto věku, více než 1 milion migrantů (Kaczmarczyk, Okólski, 2008a). Kaczmarczyk a Okólski (2008b) zjistili *významnou ztrátu mladých lidí v produktivním věku*, která narušuje demografickou strukturu a je navíc zvyšována stárnutím populace. Polsko přitom bylo dlouhou dobu zemí relativně mladých lidí, ale situace se razantně změnila a Polsko tak velmi rychle přešlo na cestu demografického stárnutí obyvatelstva, čímž předčí země západní Evropy (Kaczmarczyk, 2014). Snižuje se taktéž reprodukční potenciál, přičemž plodnost v Polsku je již tak dramaticky nízká (Kaczmarczyk, Okólski, 2008b), čímž klesá budoucí pracovní síla. Fihel (2011) rozlišil emigranty dle pohlaví a prokázal výraznější emigraci mužů než žen (4,4 % vs. 2,2 %).

Na celkové úrovni země není tato *migrační ztráta* tak výrazná jako u *nižšího územního členění*. Ztráta obyvatelstva se pohybuje od mírných 1,8 % v Mazovském kraji (zejména ve Varšavě) k více než 7 % v Podkarpatském kraji, které je označeno nejvyšším sklonem k migraci v období po přistoupení (Fihel, 2011). V případě mladší věkové skupiny a venkovských oblastí Jižní a Východní části Polska, jsou ztráty často blízko k 25 až 30 % (Kaczmarczyk, Okólski, 2008a). Ztráta osob v produktivním věku za celé Polsko vychází v letech 2004 – 2011 na téměř 8 %, zatímco v některých krajích (Opolský, Podkarpatský či Svatokřížský) je ztráta lidí v produktivním věku vlivem emigrace okolo 25 – 35 %. To vše spolu s demografickým stárnutím vede k mnoha analýzám upozorňujícím na neudržitelnost systému sociálního zabezpečení a zdravotní péče v budoucnu (Kaczmarczyk, 2014).

Daná zjištění je možné potvrdit statistickými údaji. Podle výsledků vlastního zkoumání se vlivem vstupu do EU počet migrantů pobývajících přechodně v zahraničí zvýšil o více než jeden milion v období od 1. května 2004 do začátku roku 2007 (tj. v nejdůležitější fázi odlivu po přistoupení). Podle údajů z GUS (2014a) se jedná o 1 270 000 osob v letech 2004 až 2007. Také jak je uvedeno v třetí kapitole, tak vezme-li

se v úvahu období od roku 2000 do roku 2013 a počet emigrantů v daném roce, je celkově vyšší emigrace mužů než žen. Ovšem v delším časovém horizontu může emigrace žen převýšit díky dominanci emigrujících žen od roku 2009 (BDL, 2014a).

Pokud se rozliší emigrace dle věkové skupiny, tak počet emigrantů ve věku 15 a více let, kteří pobývají v zahraničí déle než 2 měsíce v roce 2002 je nejvyšší ve věkové kategorii 20 – 24 let těsně následován věkovou skupinou 25 – 29 let (GUS, 2003). V roce 2011 se situace mění a počet emigrujících ve věku 15 a více let, kteří pobývají v zahraničí déle než 3 měsíce, se nachází ve věkové skupině 25 – 29 let a 30 – 34 let (GUS, 2013a).

4.3.8 Regionální rozdíly

Fihel (2011) uvádí, že migrace v Polsku je intenzivnější v krajích s relativně vyšším podílem obyvatel žijících ve venkovských oblastech a u mladší populace. Mladí a relativně dobře vzdělaní odchází z relativně zaostalých regionů s nevyvinutými trhy práce a s významným podílem částečně soběstačného hospodářství nebo zbytky částečně soběstačného hospodářství. Strukturální a prostorové rozložení pracovní síly neodpovídá potřebám trhu práce: relativně velké podíly obyvatelstva jsou "v pasti" ve venkovských oblastech. Přistoupením do EU je usnadněna masová migrace - odliv tzv. ekonomicky nadbytečné populace pocházející z ekonomicky zaostalých regionů. Stejného názoru je i Okólski (2011), který doplňuje o případ oblasti Opolska a jeho okolí, které je typické relativně velkou intenzitou emigrace. Tento region na základě údajů o disponibilním důchodu obyvatelstva (a HDP) na obyvatele patří mezi nejchudší oblasti v Polsku. Vylidňování tohoto regionu v důsledku migrace hrozilo opětovnou ekonomickou zaostalostí a zastavením procesu modernizace. Studie Grabowska-Lusińska a Okólski (2008) také naznačují, že emigrace je především z vesnic a malých měst, přičemž nejvíce se emigruje z těchto oblastí: Kujavsko-Pomořanský, Mazovský, Slezský, Lodžský a Velkopolský kraj. Právě emigrace z těchto oblastí přispívá k demografickému stárnutí (Bobrowska, 2013).

Regionální nerovnováha je způsobena také omezením mobility pracovní síly, což vede k prostorové diferenciaci nezaměstnanosti a zaměstnanosti. Například v květnu 2008 míra registrované nezaměstnanosti ve Varšavě je 2,4 %, zatímco ve stejné provincii v okrese Szydlowiec 30,8 % (UKIE, 2009).

Kromě emigrace způsobují rozdíly v jednotlivých regionech také různá regionální nastavení, poskytující velmi různé příležitosti pro vracející se migranty, což vede k poměrně *nerovnoměrnému rozmístění vysoce kvalifikovaných vracejících se migrantů*. Zpětná migrace vysoce kvalifikovaných může případně stimulovat a podporovat regionální rozvoj založený na znalostech, ale také ukázat, že je zde závislost na institucionálních, regionálních a kontextových podmínkách (Klagge, Klein-Hitpaß, 2007). Kaczmarczyk a Okólski (2008a) tvrdí, že může dojít k výraznému zlepšení rozvojového potenciálu v dlouhodobém horizontu, neboť nedávná migrace může přinést významné změny ve struktuře trhu práce a institucionálním nastavení.

Regionu Varšava, stejně jako některým dalším velkým konurbacím (např. Krakov, Lodž) se daří poměrně dobře s relativně nízkou mírou nezaměstnanosti a poměrně vysokými mzdami, silným sektorem služeb a značnou mírou internacionalizace prostřednictvím přímých zahraničních investic. Na druhé straně některé staré průmyslové regiony se potýkají s hlubokými strukturálními problémy, jako jsou velké ztráty pracovních míst v zemědělství a průmyslu, nízká úroveň investic (národní i mezinárodní), nedostatek pracovních příležitostí ve vyspělých průmyslových odvětvích a službách, a/nebo vysoká (otevřená či skrytá) nezaměstnanost. Problémové oblasti zahrnují západní a severní kraje (s výjimkou oblasti Gdaňska) a východní pohraničí (Klagge, Klein-Hitpaß, 2007).

Vysoce kvalifikovaní vracející se migranti se navíc soustřeďují do lidnatějších a/nebo ekonomicky úspěšných krajů v Polsku: Mazovského (31 %), Malopolského (10 %), Slezského (9 %), Dolnoslezského (8 %), stejně jako do Pomořanského (7 %). Ve srovnání se všemi vracejícími se migranty a také s celkovou populací, jsou silně zastoupeni pouze v Mazovském kraji, který zahrnuje Varšavu. Varšava je skutečně nejdůležitějším cílem vysoce kvalifikovaných vracejících se migrantů v rámci tohoto vojvodství, stejně jako Krakov v Malopolském, Vratislav v Dolnoslezském, Gdaňsko v Pomořanském a Poznaň ve Velkopolském kraji. Kromě směřování do bohatších a rozvinutějších krajů žije drtivá většina vysoce kvalifikovaných vracejících se migrantů (89 %) ve městech (v roce 2002 podíl na celkovém polském obyvatelstvu žijícím ve městech je 62 %); jen jeden člověk z deseti se usadil na venkově (Klagge, Klein-Hitpaß, 2007).

Jak vyplývá z mnoha studií, migrace z venkova do měst může způsobit dlouhodobou zaostalost venkovských oblastí a dokonce zabránit růstu městských center (Okólski, 2011). Ovšem výsledky výše zmíněných studií se rozcházejí s výsledky vlastního

zkoumání využívající data z BDL a to v tvrzení, zdali emigrují zejména z měst či vesnic. V případě vnitřní migrace data z BDL (2014h) ukazují výrazně narůstající odchod obyvatelstva z vesnic do měst v roce 2002, přičemž tento vývoj je poměrně kolísavý. V roce 2013 je úbytek obyvatel na vesnicích (a tedy přírůstek ve městech) okolo 37 823 osob. V případě emigrace do zahraničí ukazují údaje ze sčítání lidu na odliv populace zejména z měst. V roce 2002 odchází z měst 62 % lidí, zatímco v roce 2011 se jedná o 66 % ze všech emigrujících (GUS, 2003; 2013a).

4.3.9 Rozvoj podnikatelské činnosti

Dalším pozitivním důsledkem migrace může být rozvoj podnikatelské činnosti v Polsku. Mezinárodní zkušenosti ukazují, že právě přechod k samostatně výdělečné činnosti je hlavním kanálem umožňující návrat migrantů na domácí trh práce. Tato hypotéza je velmi dobře přijata i v případě Polska (Fihel, 2011). Klagge a Klein-Hitpaß (2007) uvádí, že někteří vracející se migranti rozjeli vlastní podnikání.

Jednou z iniciativ polské vlády na podporu zaměstnanosti ve zdravotnictví jsou *přednostní úvěry*. Zdravotní personál, který se rozhodne opustit veřejný sektor a začít soukromě poskytovat služby ve zdravotnictví, může požádat o úvěr na podporu vlastního podnikání (Kautsch, Czabanowska, 2011). Vlivem emigrace po roce 2004 také dochází k *hospodářskému oživení* v některých odvětvích, a to např. u dopravních společností zajišťující autobusovou a leteckou dopravu či pojišťoven a bank (Richter, 2012). Ovšem migrace na druhou stranu ztěžuje rozvoj ekonomických činností a výroby, která by adekvátně zvýšila příjmy (Okólski, 2011).

4.3.10 Remittance

Důležitou součástí emigrace jsou také remittance. Tyto převody finančních prostředků zejména migrantů, kteří byli nezaměstnaní v zemi původu, mohou výrazně *zvýšit finanční zdroje* domácností emigrantů. V roce 2005 ve srovnání s rokem 2002 se bilance soukromých transferů zdvojnásobila a činila 19 milionů PLN (6,9 mil. USD), z nichž Ministerstwo Gospodarki (2007) odhaduje, že převody představují více než polovinu mezd získaných v zahraničí. Až 35 % hodnoty přímých a portfoliových zahraničních investic (další faktor podílející se na vývoji ekonomiky) tvoří právě soukromé převody v roce 2005 (Kupiszewski, 2007). World Bank (2006, 2007b) a NBP (2007) podobně hodnotí zvýšení peněžních transferů migrantů v roce 2006 (63 %) ve srovnání

s rokem 2004 (52 %). Podle NBP součet převodů peněz ze zahraničí v roce 2007 činí 4,1 miliardy eur, což převyšuje o 1,8 miliardy (78 %) částku v roce 2004 (Kaczmarczyk, Okólski, 2008b). Největší převody přitom pochází z Velké Británie a Irska (Bobrowska, 2013).

I přes nárůst převodů v posledních letech, jejich úroveň v Polsku se zdá být stále příliš nízká; méně než 2 % HDP v roce 2004 a o něco více než 3 % v roce 2006 (Kaczmarczyk, Okólski, 2008b). Ačkoli převody jsou pouze v malých částkách *investovány do podnikání* (cca 6 %), do značné míry podporují běžné výdaje domácností (cca 45 %), jejichž stále se zvyšující spotřeba pozitivně *ovlivňuje místní a národní hospodářství* a to i vzhledem k efektu multiplikátoru (Ministerstwo Gospodarki, 2007). Dále přispívají k *rozšíření národních příjmů* (a agregátní poptávky), zvětšují velikost investic, zlepšují stabilitu ekonomiky a mají vliv na *snížení chudoby*. U 27 % domácností zlepšily remittance podmínky bydlení, u 20 % šly remittance na úspory či vklady a u 19 % domácností přispěly ke splacení půjčky či dluhu (Kaczmarczyk, Okólski, 2008b). Pouze prostřednictvím oficiálních převodů je polské HDP v roce 2006 téměř o 1,5 % vyšší (Richter, 2012).

Je ale třeba si uvědomit, že velká část migrantů přináší nebo posílá své platy domů v hotovosti, která není registrována (Kupiszewski, 2007). To by také vysvětlovalo, proč studie OBM z roku 2007 ukázala, že v průběhu předchozích 12 měsíců pouze 16 % domácností migrantů a 3 % domácností nemigrujících přijaly remittance ze zahraničí (Kaczmarczyk, Okólski, 2008b). Stinnou stránkou remitencí je, že jejich zasílání jen do určitých oblastí Polska přispívá k rozdílům v oblasti regionálního rozvoje.

5. Závěr

Emigrace je obecně považována za poměrně nepříznivý jev, ovšem jen málo studií se zabývá jejím dopadem na vysílající zemi. Proto byla zvolena jako námět diplomové práce migrace pracovní síly v Polsku. Polsko rovněž nebylo vybráno náhodou, ale z důvodu obrovského úbytku obyvatel nejen během působení komunistického režimu v letech 1945 až 1989, ale zejména po vstupu Polska do Evropské unie v roce 2004. S tak rozsáhlou emigrací vyvstávaly otázky možných negativních dopadů na polské hospodářství.

Proto cílem práce bylo zjistit dopady emigrace a imigrace pracovní síly na polské hospodářství a to zejména v období po vstupu Polska do Evropské unie. Imigrace zde byla pouze doplňující z hlediska velmi nízkých imigračních toků.

Jak již naznačily teorie migrace a studie vlivu migrace v druhé části, existují odlišné dopady migračních toků. Ty se lišily také v závislosti na zvoleném časovém horizontu. V krátkodobém horizontu byly sledovány například dopady emigrace na zaměstnanost. Výsledkem empirických studií bylo zjištění, že rozsáhlá emigrace přispívala k snížení nezaměstnanosti. V případě dopadu emigrace na mzdy byl vliv emigrace výraznější u vysoce vzdělaných nemigrujících, kterým se zvyšovala mzda. Ovšem jedincům s nízkým stupněm vzdělání emigrace zhoršila jejich výchozí platovou pozici, zatímco imigrace jí zlepšila. Rozdíl byl zjištěn také při rozlišení nemigrujících dle věkové kategorie. Mladým pracovníkům, kteří zůstali v Polsku, zvýšila emigrace jejich mzdy i vyjednávací pozici, zatímco starším zaměstnancům tyto výhody nepřipadly. Zvýšení mezd proběhlo také v případě nemigrujících mužů (zejména svobodných), zatímco u žen zůstala situace stejná. Za negativní dopad emigrace byl zjištěn také odliv mozků neboli tzv. brain drain, kdy většinu zemí OECD v roce 2000 opouštělo mnohem více vysokoškolsky vzdělaných lidí než méně vzdělaných. Zajímavé bylo také zjištění, že emigrace vzdělaných žen byla prokázána za škodlivější než v případě mužů. Naopak pozitivním dopadem emigrace byly remittance, které například snižovaly dopady hospodářské krize a kompenzovaly finanční problémy.

V třetí části bylo zjištěno, že makroekonomické ukazatele, až na hrubý domácí produkt a hrubý domácí produkt na obyvatele, vykazují vlivem vstupu Polska do Evropské unie negativní vývoj. Dvouciferná míra nezaměstnanosti a velmi nízké mzdy v porovnání s ostatními zeměmi Evropské unie se podílely na vysoké emigraci Poláků. To potvrdily

také údaje o vysokém počtu emigrujících od roku 2004 do jiných evropských zemí a statistiky uvádějící za hlavní důvod k emigraci zejména práci a s tím související výhodnější mzdové ohodnocení. Zajímavým zjištěním byla také dominující emigrace žen na trvalý pobyt oproti emigraci mužů od roku 2009 nebo narůstající počet vysoce vzdělaných emigrantů na celkovém počtu emigrujících.

Čtvrtá kapitola byla zaměřena na pracovní migraci v Polsku. Kvůli nedostatečnému množství údajů nebylo možné provést důkladnější analýzu dopadů migrace např. v podobě ekonometrické či panelové analýzy.

Odliv pracovní síly do zahraničí byl zkoumán zejména v sektoru zdravotnictví díky vystavování profesních kvalifikačních certifikátů, o které museli pracovníci zažádat, pokud se chtěli ucházet o stejné místo, ale v jiné zemi Evropské unie. Na základě těchto certifikátů tak bylo možné spojit rychle klesající počty zdravotního personálu právě s emigrací. Až vlna stávek v letech 2006 a 2007 zpomalila emigraci. Nicméně tento výrazný nedostatek nebyl kompenzován například přílivem imigrantů do tohoto odvětví či novými absolventy medicíny, za což bylo Polsko také velmi kritizováno. Polsko v porovnání s ostatními evropskými zeměmi navíc disponovalo velmi nízkým počtem personálu ve zdravotnictví.

Kromě zdravotnictví byl zaznamenán vysoký počet emigrujících i v jiných odvětvích ekonomiky, ovšem zde již nebylo možné vycházet ze statistických údajů v takovém rozsahu jako u zdravotnictví a spojit snižování počtu pracovníků s emigrací. Tento nedostatek údajů byl doplněn empirickými studiemi prokazujícími, že výrazný odliv pracovníků byl například ve zpracovatelském sektoru, stavebnictví či dopravě. Zatímco imigranti obsazovali pozice v odvětví velkoobchodu a maloobchodu, oprav a údržby motorových vozidel, motocyklů a předmětů osobní a domácí spotřeby či ve vzdělávání a průmyslové výrobě.

Na základě vlastního zkoumání důsledků migrace v Polsku bylo zjištěno, že emigrace se sice podílela na snížení nezaměstnanosti, ale nebyla její jedinou příčinou. Dopad na mzdy by se dal posoudit pouze v případě dostupnosti kompletních údajů o mzdách lékařů podle jednotlivých specializací před vstupem a po vstupu do EU a rozlišení počtu vydaných certifikátů u jednotlivých specializací (v současnosti nejsou dostupné pro zkoumané období). V případě použití opačné kauzality bylo zjištěno, že růst mezd vedl k růstu zdravotního personálu, což opodstatňuje taktiku růstu mezd pro

snižování nedostatku pracovní síly. Není divu, že panovala nespokojenost s výší mezd, neboť v rámci mezinárodního srovnání patřily mzdy v Polsku mezi nejnižší. Emigrace spolu s dalšími faktory působila také na nedostatek pracovní síly. Právě emigrace v sektoru zdravotní a sociální péče výrazně prohloubila potíže s počtem zdravotního personálu zejména u některých specializací. Také v sektoru stavebnictví se vlivem emigrace výrazně zvyšoval počet volných pracovních míst. Dopady na změnu migrační politiky nebyly příliš výrazné a je zde ještě spousta prostoru pro zlepšení. Problémem každé emigrace bývá také odliv mozků. Zde bylo zjištěno, že narůstal počet emigrujících s dosaženým vysokoškolským vzděláním, což může v budoucnu brzdit intenzivní ekonomický růst založený na znalostech. Vliv na zvýšení lidského kapitálu se prokazoval velmi obtížně zejména ve sledovaném období. Šlo pouze uvažovat o možných dopadech na zvýšení lidského kapitálu v Polsku u vracejících se emigrantů na základě zjištěných výsledků po roce 1989. Tyto výsledky nasvědčovaly, že docházelo k výraznému přílivu vysoce kvalifikovaných vracejících se migrantů, což se poté mohlo pozitivně projevit ve vývoji polské ekonomiky. Emigrace rovněž ovlivnila demografickou strukturu obyvatel Polska. Došlo k výraznému úbytku mladých produktivních obyvatel (zejména mužů), což bylo znát zejména při rozlišení na nižší územní členění. Snižoval se tak reprodukční potenciál, přičemž plodnost v Polsku byla již tak dramaticky nízká. Při zkoumání regionálních rozdílů bylo zjištěno, že v rámci vnitřní migrace emigrovali zejména z vesnic, ale u mezinárodní emigrace dominovaly města. Vzniklé regionální rozdíly měly poté vliv např. na nerovnoměrné rozložení nezaměstnanosti, rozdílnost v přílivu vracejících se migrantů aj. V rozvoji podnikatelské činnosti byly zjištěny rozdílné výsledky. Na jednu stranu emigrace podpořila rozvoj např. dopravních společností, pojišťoven či bank, ale na druhou stranu omezila rozvoj jiných odvětví. Vliv remitencí byl posouzen jako velice pozitivní pro vývoj ekonomiky, podporovaly růst přímých a portfoliových zahraničních investic, podílely se na zvýšení investic do podnikání, ovlivnily místní a národní hospodářství apod.

Tvůrci hospodářské politiky by si měli uvědomit, jak kritická situace v souvislosti s emigrací vyvstala a že výše zmíněné negativní dopady se mohou nadále prohlubovat. Rovněž je nutné řešit nedostatek pracovní síly změnou v nastavení systému vzdělávání, jelikož je až příliš nízký počet studentů technických oborů. Zde by bylo účelné zatraktivnit dané obory a případně využít finanční pomoci státu, protože absolventi těchto oborů budou v budoucnu ještě žádanější, než je tomu teď. V případě, že nebude možné udržet polské

obyvatelstvo v zemi, tak by bylo vhodné zvážit lepší imigrační politiku, která by více usnadnila vstup cizinců na polský trh práce, neboť zatím tato opatření nebyla příliš úspěšná.

Seznam použité literatury

- ANACKA, Marta, 2010. Poakcesyjni Migranci Powrotni w Badaniu Aktywności Ekonomicznej Ludności. In: GRABOWSKA-LUSIŃSKA, Izabela. *Poakcesyjne Powroty Polaków* [online]. Ósrodek Badań nad Migracjami [cit. 27. 3. 2015]. Číslo 43, 13-26 s. Dostupné z: <http://www.migracje.uw.edu.pl/download/publikacja/1367/>.
- AYDEMIR, Abdurrahman a George J. BORJAS, 2007. *Cross-Country Variation in the Impact of International Migration: Canada, Mexico and the United States* [online]. Journal of the European Economic Association [cit. 9. 11. 2014]. Ročník 5, číslo 4, 663-708 s. ISSN 1542-4766. Dostupné z: <http://econweb.tamu.edu/aglass/econ452/JEEA2008.pdf>.
- AYDEMIR, Abdurrahman a George J. BORJAS, 2006. *A Comparative Analysis of the Labor Market Impact of International Migration: Canada, Mexico, and the United States* [online]. National Bureau of Economic Research [cit. 9. 3. 2015]. Číslo 12327, 66 s. Dostupné z: <http://www.nber.org/papers/w12327.pdf>.
- BANK DANYCH LOKALNYCH, 2015. *Stopa Bezrobocia w Latach 1990-2015* [online]. BDL [18. 3. 2015]. Dostupné z: <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rynek-pracy/bezrobocie-rejestrowane/stopa-bezrobocia-w-latach-1990-2015,4,1.html>.
- BANK DANYCH LOKALNYCH, 2014a. *Migracje na Pobyt Stały Zahraniczne wg Typu, Kontynentów i Płci Migrantów* [online]. GUS [6. 1. 2015]. Dostupné z: http://stat.gov.pl/bdl/app/dane_podgrup.display?p_id=208509&p_token=0.17771012705995037#.
- BANK DANYCH LOKALNYCH, 2014b. *Pielęgniarki i Położne wg Poziomu Wykształcenia* [online]. GUS [13. 1. 2015]. Dostupné z: http://stat.gov.pl/bdl/app/dane_podgrup.hier?p_id=245016&p_token=-1083425703.
- BANK DANYCH LOKALNYCH, 2014c. *Lekarze i Lekarze Dentyści Pracujący wg Płci i Form Organizacyjnych* [online]. BDL [cit. 9. 1. 2015]. Dostupné z: http://stat.gov.pl/bdl/app/dane_podgrup.display?p_id=424385&p_token=0.23099934118910503.
- BANK DANYCH LOKALNYCH, 2014d. *Lekarze i Lekarze Dentyści wg Płci* [online]. BDL [cit. 9. 1. 2015]. Dostupné z: http://stat.gov.pl/bdl/app/dane_podgrup.display?p_id=424385&p_token=0.16413824216629092.
- BANK DANYCH LOKALNYCH, 2014e. *Bezrobotni Zarejestrowani wg Poziomu Wykształcenia i Płci* [online]. GUS [4. 3. 2015]. Dostupné z: http://stat.gov.pl/bdl/app/dane_podgrup.display?p_id=433279&p_token=0.7108861997859675#.
- BANK DANYCH LOKALNYCH, 2014f. *Studenci i Absolwenci wg Typów Szkół, Trybu Nauczania, Płci i Kierunku Studiów* [online]. GUS [6. 1. 2015]. Dostupné z: http://stat.gov.pl/bdl/app/dane_podgrup.dims?p_id=424385&p_token=0.6503282364076797.
- BANK DANYCH LOKALNYCH, 2014g. *Bezrobotni Zarejestrowani wg Płci i Typu* [online]. GUS [6. 1. 2015]. Dostupné z: http://stat.gov.pl/bdl/app/dane_podgrup.display?p_id=452658&p_token=0.629025044464823.

BANK DANYCH LOKALNYCH, 2014h. *Migracje na Pobyt Stały Gminne wg Płci, Typu i Kierunku* [online]. GUS [6. 1. 2015]. Dostępne z: http://stat.gov.pl/bdl/app/dane_podgrup.display?p_id=477432&p_token=0.8618061595848242#.

BANK DANYCH LOKALNYCH, 2014i. *Pracujący wg Sektorów Ekonomicznych i Płci* [online]. BDL [cit. 18. 3. 2015]. Dostępne z: http://stat.gov.pl/bdl/app/dane_podgrup.display?p_id=59951&p_token=0.6808662932729485.

BANK DANYCH LOKALNYCH, 2014j. *Stopa Bezrobocia wg Miejsca Zamieszkania* [online]. BDL [18. 3. 2015]. Dostępne z: http://stat.gov.pl/bdl/app/dane_podgrup.display?p_id=484020&p_token=0.7013613379313455.

BANK DANYCH LOKALNYCH, 2014k. *Stopa Bezrobocia wg Poziomu Wykształcenia* [online]. BDL [18. 3. 2015]. Dostępne z: http://stat.gov.pl/bdl/app/dane_podgrup.display?p_id=484020&p_token=0.8512598396782385.

BANK DANYCH LOKALNYCH, 2014l. *Ludność wg Typu Aktywności i Miejsca Zamieszkania* [online]. BDL [18. 3. 2015]. Dostępne z: http://stat.gov.pl/bdl/app/dane_podgrup.display?p_id=595453&p_token=0.4651385346325021.

BARŠOVÁ, Andrea a Pavel BARŠA, 2005. *Přistěhovalectví a liberální stát. Imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav. 308 s. ISBN 80-210-3875-6.

BATISTA, Catia, 2007. *Joining the EU: Capital Flows, Migration and Wages* [online]. University of Oxford. Department of Economics [cit. 11. 11. 2014]. Číslo 342, 39 s. ISSN 1471-0498. Dostępne z: http://www.economics.ox.ac.uk/materials/working_papers/paper342.pdf.

BEINE, Michel, Frédéric DOCQUIER a Hillel RAPOPORT, 2008. *Brain Drain and Human Capital Formation in Developing Countries: Winners and Losers* [online]. The Economic Journal [cit. 9. 11. 2014]. Ročník 118, 631-652 s. ISSN 0013-0133. Dostępne z: http://perso.uclouvain.be/frederic.docquier/filePDF/BDR_EJ08.pdf.

BEHRMAN, Jere R. et al., 1999. *Women's Schooling, Home Teaching, and Economic Growth* [online]. Journal of Political Economy [cit. 8. 11. 2014]. Ročník 107, číslo 4, 682-714 s. ISSN 0022-3808. Dostępne z: http://repository.upenn.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1003&context=pennur_papers.

BIERNATH, Marta, 2012. Poland. In: PLATONOVA, Anna a Giuliana URSO. *Migration, Employment and Labour Market Integration Policies in the European Union (2010)* [online]. IOM [cit. 6. 5. 2014]. 243-255 s. Dostępne z: http://publications.iom.int/bookstore/free/Migration_Employment_2010.pdf.

BIJAK, Jakub et al., 2008. Poland. In: HÖNEKOPP, Elmar a Heikki MATTILA. *Permanent or Circular Migration? Policy Choices to Address Demographic Decline and Labour Shortages in Europe* [online]. IOM [cit. 2. 3. 2015]. 149-181 s. ISBN 978-92-9068-444-2. Dostępne z: http://iom.hu/PDF/ARGO_permanent%20or%20circular%20migration.pdf.

- BOBOC, Christina et al., 2014. *Romanian Labour Migration: Employees Perspective* [online]. Procedia Economics and Finance [cit. 2. 11. 2014]. Ročník 10, 244-248 s. ISSN 2212-5671. Dostupné z: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2212567114002998>.
- BOBROWSKA, Anita, 2013. *Migracje Polaków po Przystąpieniu do Unii Europejskiej* [online]. Colloquium Wydziału Nauk Humanistycznych i Społecznych AMW [cit. 2. 2. 2015]. Číslo 2, 49-64 s. ISSN 2081-3813. Dostupné z: <http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.cejsh-ced74246-89b9-47a7-89aa-b209cc8835a7>.
- BORJAS, George J., 2008. *Labor Economics*. 4. vyd. New York: McGraw-Hill/Irwin. 544 s. ISBN 978-0-07-340282-6.
- BRIGGS, Vernon M., 1993. *Immigrant Labor and the Issue of "Dirty Work" in Advanced Industrial Societies* [online]. Cornell University ILR School [cit. 2. 3. 2015]. 14 s. Dostupné z: <http://digitalcommons.ilr.cornell.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1198&context=articles>.
- BUCHAN, James a Galina PERFILIEVA, 2006. *Health Worker Migration in the European Region: Country Case Studies and Policy Implications* [online]. WHO [cit. 2. 3. 2015]. 20 s. Dostupné z: http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0009/102402/E88366.pdf.
- BUDNIK, Katarzyna Barbara, 2007. *Migration Flows and Labour Market in Poland* [online]. National Bank of Poland [cit. 2. 3. 2015]. Číslo 44, 28 s. Dostupné z: http://www.nbp.pl/publikacje/materialy_i_studia/44_en.pdf.
- CANTARJI, Vasile a Georgeta MINCU, 2013. *Costs and Benefits of Labour Mobility between the EU and the Eastern Partnership Partner Countries. Country Report: Moldova* [online]. Case Network Studies & Analyses [cit. 27. 10. 2014]. Číslo 465, 90 s. Dostupné z: http://www.case-research.eu/sites/default/files/publications/CNSA_2013_465.pdf.
- COATS, David, 2008. *Migration Myths: Employment, Wages and Labour Market Performance* [online]. The Work Foundation [cit. 8. 11. 2014]. 88 s. Dostupné z: http://www.theworkfoundation.com/DownloadPublication/Report/33_33_migration%20myths.pdf.
- DE HAAS, Hein, 2007. *Remittances, Migration and Social Development. A Conceptual Review of the Literature* [online]. Social Policy and Development [cit. 8. 11. 2014]. Číslo 34, 46 s. ISSN 1020-8208. Dostupné z: [http://www.unrisd.org/80256B3C005BCCF9/%28httpAuxPages%29/8B7D005E37FFC77EC12573A600439846/\\$file/deHaaspaper.pdf](http://www.unrisd.org/80256B3C005BCCF9/%28httpAuxPages%29/8B7D005E37FFC77EC12573A600439846/$file/deHaaspaper.pdf).
- DOCQUIER, Frédéric, B. Lindsay LOWELL a Abdeslam MARFOUK, 2009. *A Gendered Assessment of Highly Skilled Emigration* [online]. Population and Development Review [cit. 8. 11. 2014]. Ročník 35, číslo 2, 297-321 s. ISSN 0098-7921. Dostupné z: http://perso.uclouvain.be/frederic.docquier/filePDF/DLM_PDR09.pdf.
- DOCQUIER, Frédéric, Caglar ÖZDEN a Giovanni PERI, 2014. *The Labour Market Effects of Immigration and Emigration in OECD Countries* [online]. The Economic Journal [cit. 4. 11. 2014]. Ročník 124, číslo 579, 1106-1145 s. Dostupné z: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/econj.12077/pdf>.

- DOCQUIER, Frédéric, Caglar ÖZDEN a Giovanni PERI, 2011. *The Wage Effects of Immigration and Emigration* [online]. The World Bank [cit. 6. 11. 2014]. 45 s. Dostupné z: <http://elibrary.worldbank.org/doi/pdf/10.1596/1813-9450-5556>.
- DOCQUIER, Frédéric a Abdeslam MARFOUK, 2006. International Migration by Education Attainment, 1990-2000. In: ÖZDEN, Caglar a Maurice SHIFF. *International Migration, Remittances, and the Brain Drain* [online]. Washington DC: The International Bank for Reconstruction a World Bank [cit. 5. 3. 2015]. 292 s. ISBN 978-0-8213-6372-0. Dostupné z: http://www.ime.gob.mx/investigaciones/2006/estudios/migracion/inter_migration_remittances.pdf.
- DOCQUIER, Frédéric a Hillel RAPOPORT, 2011. *Globalization, Brain Drain and Development* [online]. IZA [cit. 10. 11. 2014]. Číslo 5590, 62 s. Dostupné z: <http://ftp.iza.org/dp5590.pdf>.
- DOCQUIER, Frédéric a Maurice SCHIFF, 2009. *Measuring Skilled Migration Rates. The Case of Small States* [online]. The World Bank [cit. 6. 11. 2014]. 34 s. Dostupné z: <http://elibrary.worldbank.org/doi/pdf/10.1596/1813-9450-4827>.
- DRBOHLAV, Dušan a Zdeněk UHEREK, 2007. Reflexe migračních teorií. Geografie. In: *Sborník České geografické společnosti*. Ročník 112, č. 2, 125-141 s. Dostupné z: <http://web.natur.cuni.cz/ksgrrsek/illegal/clanky/Uherek-Teorie.pdf>.
- DUSZCZYK, Maciej, 2014. Ewolucja Polskiej Polityki Migracyjnej w Zakresie Migracji Zarobkowych po 1 Maja 2004 r. In: Zoladek, Lukasz. *Migracje i Polityka Migracyjna* [online]. Studia BAS [cit. 4. 11. 2014]. Číslo 4, 37-54 s. ISSN 2082-0658. Dostupné z: [orka.sejm.gov.pl/WydBAS.nsf/0/E205EAF0D3AAAF37BC1257DDA0044B8D9/\\$file/Studia_BAS_40.pdf](http://orka.sejm.gov.pl/WydBAS.nsf/0/E205EAF0D3AAAF37BC1257DDA0044B8D9/$file/Studia_BAS_40.pdf).
- ELSNER, Benjamin, 2011. *Emigration and Wages: The EU Enlargement Experiment* [online]. IZA [cit. 6. 11. 2014]. Číslo 6111, 42 s. Dostupné z: <http://ftp.iza.org/dp6111.pdf>.
- ELSNER, Benjamin, 2010. *Does Emigration Benefit the Stayers? The EU Enlargement as a Natural Experiment. Evidence from Lithuania* [online]. The Institute for International Studies [cit. 6. 11. 2014]. Číslo 326, 42 s. Dostupné z: <http://www.tcd.ie/iiis/documents/discussion/pdfs/iiisdp326.pdf>.
- ENGBERSEN, Godfried a Joost JANSEN, 2013. Emigration from the Baltic States: Economic Impact and Policy Implications. In: *Coping with Emigration in Baltic and East European Countries* [online]. OECD [cit. 8. 11. 2014]. 146 s. ISBN: 978-92-64-20491-1.
- EUROSTAT, 2015a. *Real GDP Growth Rate - Volume. Percentage Change on Previous Year* [online]. Eurostat [cit. 18. 3. 2015]. Dostupné z: <http://apl.czso.cz/pll/eutab/html.h?ptabkod=tec00115>.
- EUROSTAT, 2015b. *GDP per Capita in PPS. Index (EU28 = 100)* [online]. Eurostat [cit. 18. 3. 2015]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tec00114&plugin=1>.
- EUROSTAT, 2015c. *HICP (2005 = 100) - Annual Data (Average Index and Rate of Change)* [online]. Eurostat [cit. 18. 3. 2015]. Dostupné z: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>.

- EUROSTAT, 2015d. *Unemployment Rates by Sex, Age and Highest Level of Education Attained (%)* [online]. Eurostat [cit. 18. 3. 2015]. Dostępne z: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>.
- EUROSTAT, 2015e. *Population on 1 January by Five Year Age Group, Sex and Citizenship* [online]. Eurostat [cit. 18. 3. 2015]. Dostępne z: <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tps00157&plugin=1>.
- EUROSTAT, 2015f. *Employment (Main Characteristics and Rates) - Annual Averages* [online]. Eurostat [cit. 18. 3. 2015]. Dostępne z: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do;jsessionid=80LRF4bsLKL9Km0EZJwJRlrJV5noSykjrX8YeTelucKmeFphLTEm!-1509211208>.
- EUROSTAT, 2014a. *Structure of Earnings Survey: Annual Earnings* [online]. Eurostat [cit. 5. 3. 2015]. Dostępne z: <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database#>.
- FIHEL, Agnieszka, 2011. *Recent Trends in International Migration in Poland. The 2011 SOPEMI report* [online]. Centre of Migration Research [cit. 16. 5. 2014]. Číslo 52, 89 s. Dostępne z: <http://www.migracje.uw.edu.pl/publ/1778/>.
- FIHEL, Agnieszka, Agata GÓRNY a Ewa MATEJKO, 2006. Remigracja a Transfer Kapitału Ludzkiego do Polski w Okresie Transformacji. In: JĄŻWIŃSKA-MOTYLSKA, Ewa. *Imigracja do Polski w Świetle Wyników Narodowego Spisu Powszechnego 2002* [online]. CMR Working Papers [cit. 16. 5. 2014]. Číslo 13, 29-41 s. Dostępne z: <http://www.migracje.uw.edu.pl/publ/595/>.
- FREEMAN, Gary P., 1995. *Modes of Immigration Politics in Liberal Democratic States* [online]. International Migration Review [cit. 18. 11. 2014]. Ročník 29, číslo 4, 881-902 s. ISSN 0197-9183. Dostępne z: <http://www.jstor.org/discover/10.2307/2547729?uid=3737856&uid=2&uid=4&sid=21104585726531>.
- FULTON, Oliver et al., 2007. *OECD Reviews of Tertiary Education. Poland* [online]. OECD [cit. 18. 11. 2014]. 156 s. Dostępne z: <http://www.oecd.org/education/skills-beyond-school/39321279.pdf>.
- GIBSON, John a David MCKENZIE, 2011. *Eight Questions about Brain Drain* [online]. The Journal of Economic Perspectives [cit. 6. 11. 2014], Ročník 25, číslo 3, 107-128 s. ISSN 0895-3309. Dostępne z: <http://ftp.iza.org/dp5730.pdf>.
- GŁÓWNY URZĄD STATYSTYCZNY, 2015a. *Main Directions of Emigration and Immigration in years 1966-2008* [online]. GUS [11. 4. 2014]. Dostępne z: http://stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/pop_main_direct_of_emigration_and_immigration_in_1966-2008.xls.
- GŁÓWNY URZĄD STATYSTYCZNY, 2015b. *Roczne Wskaźniki Cen Towarów i Usług Konsumpcyjnych od 1950 Roku* [online]. GUS [21. 2. 2015]. Dostępne z: <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ceny-handel/wskazniki-cen/wskazniki-cen-towarow-i-uslug-konsumpcyjnych-pot-inflacja-roczne-wskazniki-cen-towarow-i-uslug-konsumpcyjnych-w-latach-1950-2014/>.
- GŁÓWNY URZĄD STATYSTYCZNY, 2014a. *Informacja o Rozmiarach i Kierunkach Czasowej Emigracji z Polski w Latach 2004 – 2013* [online]. GUS [21. 2. 2015]. Dostępne z:

http://stat.gov.pl/download/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktualnosci/5471/2/7/1/informacja_o_rozmiarach_i_kierunkach_emigracji_z_polski_w_latach_2004-2013.pdf.

GŁÓWNY URZĄD STATYSTYCZNY, 2014b. *Struktura Wynagrodzeń według Zawodów w Październiku 2012 R.* [online]. GUS [17. 2. 2015]. Dostępne z: http://stat.gov.pl/download/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktualnosci/5474/4/6/1/pw_struktura_wynagr_wg_zawodow_10_20121.pdf.

GŁÓWNY URZĄD STATYSTYCZNY, 2013a. *Migracje Zagraniczne Ludności – NSP 2011* [online]. GUS [15. 4. 2014]. Dostępne z: <http://stat.gov.pl/spisy-powszechne/nsp-2011/nsp-2011-wyniki/migracje-zagraniczne-ludnosci-nsp-2011,13,1.html>.

GŁÓWNY URZĄD STATYSTYCZNY, 2013b. *Zdrowie i Ochrona Zdrowia w 2012 r.* [online]. GUS [cit. 10. 1. 2015]. Dostępne z: <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/zdrowie/zdrowie/zdrowie-i-ochrona-zdrowia-w-2012-r-,1,3.html>.

GŁÓWNY URZĄD STATYSTYCZNY, 2013c. *Ludność. Stan i Struktura Demograficzno-Społeczna* [online]. GUS [cit. 28. 2. 2015]. Dostępne z: <http://stat.gov.pl/spisy-powszechne/nsp-2011/nsp-2011-wyniki/ludnosc-stand-i-struktura-demograficzno-spoeczna-nsp-2011,16,1.html>.

GŁÓWNY URZĄD STATYSTYCZNY, 2012a. *Zdrowie i Ochrona Zdrowia w 2011 r.* [online]. GUS [cit. 10. 1. 2015]. Dostępne z: http://stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/zo_zdrowie_i_ochrona_zdrowia_w_2011.pdf.

GŁÓWNY URZĄD STATYSTYCZNY, 2012b. *Struktura Wynagrodzeń według Zawodów w Październiku 2010 R.* [online]. GUS [17. 2. 2015]. Dostępne z: <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rynek-pracy/pracujacy-zatrudnieni-wynagrodzenia-koszty-pracy/struktura-wynagrodzen-wedlug-zawodow-w-pazdzierniku-2010-r-,4,5.html>.

GŁÓWNY URZĄD STATYSTYCZNY, 2009. *Struktura Wynagrodzeń według Zawodów w Październiku 2008 R.* [online]. GUS [17. 2. 2015]. Dostępne z: http://stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/pw_struktura_wynagr_wg_zawodow_10_2008.pdf.

GŁÓWNY URZĄD STATYSTYCZNY, 2007. *Struktura Wynagrodzeń według Zawodów w Październiku 2006 R.* [online]. GUS [17. 2. 2015]. Dostępne z: http://stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/struktura_wynagrodzen_10_2006.zip.

GŁÓWNY URZĄD STATYSTYCZNY, 2005a. *Struktura Wynagrodzeń według Zawodów w Październiku 2004 R.* [online]. GUS [17. 2. 2015]. Dostępne z: http://stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/struktura_wynagrodzen_wg_zaw_2004.zip.

GŁÓWNY URZĄD STATYSTYCZNY, 2005b-2014c. *Popyt na Prace* [online]. GUS [17. 2. 2015]. Dostępne z: <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rynek-pracy/popyt-na-prace/popyt-na-prace-w-iv-kwartale-2014-roku,2,16.html>.

GŁÓWNY URZĄD STATYSTYCZNY, 2005c-2014d. *Zatrudnienie i Wynagrodzenia w Gospodarce Narodowej* [online]. GUS [9. 3. 2015]. Dostępne z: <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rynek-pracy/pracujacy-zatrudnieni-wynagrodzenia-koszty-pracy/zatrudnienie-i-wynagrodzenia-w-gospodarce-narodowej-w-i-iii-kwartale-2014-r-,1,16.html>.

GŁÓWNY URZĄD STATYSTYCZNY, 2003. *Migracje Zagraniczne Ludności 2002* [online]. GUS [11. 4. 2014]. 358 s. Dostępne z: <http://stat.gov.pl/spisy-powszechne/narodowe-spisy-powszechne/narodowy-spis-powszechny-2002/migracje-zagraniczne-ludnosci-2002,11,1.html>.

GOŃDA, Marcin, 2012. *Cudzoziemcy Polskiego Pochodzenia Podejmujący Studia w Polsce. "Powrót do Macierzy" czy Pragmatyczny Wybór?* [online]. Centre of Migration

Research [cit. 16. 5. 2014]. Číslo 57, 1-22 s. Dostupné z:
<http://www.migracje.uw.edu.pl/publ/1869/>.

GÓRNY, Agata a Anna ZYLICZ, 2008. Kraje – Źródła Obecnych i Potencjalnych Pracowników Cudzoziemskich. In: GRABOWSKA-LUSIŃSKA, Izabela a Anna ZYLICZ. *Czy polska gospodarka potrzebuje cudzoziemców?* [online]. Ośrodek Badań nad Migracjami WNE UW [3. 3. 2015]. 170 s. ISBN 978-83-923898-1-1. Dostupné z:
http://www.migracje.uw.edu.pl/site_media/files/Czy_polska_gospodarka_potrzebuje_cudz_oziemcw_MII.pdf.

GÓRNY, Agata a Dorota OSIPOVIČ, 2006. *Return Migration of Second-Generation British Poles* [online]. Centre of Migration Research [3. 3. 2015]. Číslo 6, 113 s. Dostupné z: http://www.migracje.uw.edu.pl/site_media/files/006_64.pdf.

GRABOWSKA-LUSIŃSKA, Izabela, 2008a. Skala i Struktura Popytu na Pracę Cudzoziemców w Polsce w Świetle Przeprowadzonych Badań. In: GRABOWSKA-LUSIŃSKA, Izabela a Anna ZYLICZ. *Czy polska gospodarka potrzebuje cudzoziemców?* [online]. Ośrodek Badań nad Migracjami WNE UW [3. 3. 2015]. 170 s. ISBN 978-83-923898-1-1. Dostupné z:
http://www.migracje.uw.edu.pl/site_media/files/Czy_polska_gospodarka_potrzebuje_cudz_oziemcw_MII.pdf.

GRABOWSKA-LUSIŃSKA, Izabela, 2008b. *Migrations from Poland after 1 May 2004 with Special Focus on British Isles. Post-accession Migration Strategies as Hidden behind Statistics* [online]. Espace populations sociétés [1. 9. 2014]. Číslo 2, 15 s. Dostupné z: <http://eps.revues.org/pdf/2538>.

GRABOWSKA-LUSIŃSKA, Izabela a Marek, OKÓLSKI, 2008. *Migracja z Polski po 1 Maja 2004 r.: Jej Intensywność i Kierunki Geograficzne oraz Alokacja Migrantów na Rynkach Pracy Krajów Unii Europejskiej* [online]. Centre of Migration Research [1. 9. 2014]. Číslo 33, 152 s. Dostupné z:
<http://www.migracje.uw.edu.pl/download/publikacja/608/>.

GRABOWSKA-LUSIŃSKA, Izabela, 2007. *Skill Shortages, Emigration and Unemployment in Poland – Causes and Implications* [online]. Migrace online [cit. 5. 6. 2014]. 15 s. Dostupné z:
http://aa.ecn.cz/img_upload/6334c0c7298d6b396d213ccd19be5999/IGrabowskaLusinska_SkillshortagesemigrationandunemploymentinPoland.pdf.

GRABOWSKA-LUSIŃSKA, Izabela, 2010. Migration and the Economic Crisis in the European Union: Country Case Studies. In: KOEHLER, Jobst et al. *Migration and the Economic Crisis in the European Union: Implications for Policy* [online]. IOM [cit. 3. 3. 2015]. 205 s. Dostupné z:
http://publications.iom.int/bookstore/free/Migration_and_the_Economic_Crisis.pdf.

GUMULA, Wiesław et al., 2011. *Rynek Pracy w Polsce. Wynagrodzenia, Produktywność Pracy i Migracje w Listopadzie 2010 r. – na Tle Panelowych Badań Opinii Pracodawców i Bezrobotnych w Latach 2006–2010* [online]. NBP [cit. 3. 3. 2015]. 95 s. Dostupné z:
http://www.nbp.pl/publikacje/materialy_i_studia/ms255.pdf.

HANSON, Gordon H., 2005. *Emigration, Labor Supply, and Earnings in Mexico* [online]. NBER [cit. 18. 3. 2015]. Číslo 11412, 57 s. Dostupné z:
<http://www.nber.org/papers/w11412.pdf>.

- HEFFNER, Krystian a Teresa SOLDRA-GWIŹDŹ, 1997. *Migracje Powrotne na Górny Śląsk z Socjologicznej Perspektywy* [online]. ISS Uniwersytet Warszawski [7. 3. 2015]. Číslo 9, 44 s. Dostupné z: <http://www.migracje.uw.edu.pl/download/publikacja/561/>.
- HENIG, David, 2007. *Migrace* [online]. CAAT [cit. 28. 9. 2014]. 10 s. Dostupné z: http://www.antropologie.org/sites/default/files/publikace/downloads/149_149_david_henig_migrace.pdf.
- HOLT, Ed, 2010. *Doctors in Eastern Europe Prepare to Walk Out over Pay* [online]. The Lancet [7. 9. 2014]. Ročník 376, číslo 9737, 221-222 s. ISSN 0140-6736. Dostupné z: http://ac.els-cdn.com/S0140673610611282/1-s2.0-S0140673610611282-main.pdf?_tid=623f07cc-de2a-11e4-8a1a-00000aacb35f&acdnat=1428523615_c6b181f43a0821f6d1b61c66876127ab.
- HOME OFFICE, 2009. *Accession Monitoring Report, May 2004 - March 2009* [online]. Home Office. UK Border Agency [3. 5. 2014]. 37 s. Dostupné z: http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20100422120657/http://www.ukba.homeoffice.gov.uk/sitecontent/documents/aboutus/reports/accession_monitoring_report/report-19/may04-mar09?view=Binary.
- IREDALE, Robyn a Fei GUO, 2001. *The Transforming Role of Skilled and Business Returnees: Taiwan, China and Bangladesh* [online]. CAPSTRANS [3. 5. 2014]. 22 s. Dostupné z: http://www.researchgate.net/publication/228712103_The_transforming_role_of_skilled_and_business_returnees_Taiwan_China_and_Bangladesh.
- JĄŻWIŃSKA-MOTYLSKA, Ewa, 2013. *Kariery i Mobilność Społeczno-Zawodowa Migrantów Poakcesyjnych* [online]. Centre of Migration Research [cit. 16. 5. 2014]. 56 s. Dostupné z: <http://www.migracje.uw.edu.pl/download/publikacja/2189/>.
- JOPPKE, Christian, 1999. *Immigration and the Nation-State. The United States, Germany, and Great Britain*. Oxford: Oxford University Press. 368 s. ISBN 978-0-19-829540-2.
- JORDAN, Bill a Franck DÜVELL, 2003. *Migration. The Boundaries of Equality and Justice*. Cambridge: Polity. 191 s. ISBN 0-7456-3008-1.
- JOŚKO, Jadwiga et al., 2007. *Ojczyzna czy Obczyzna? Plany Zawodowe Studentów Śląskiej Akademii Medycznej* [online]. Problemy Higieny i Epidemiologii [cit. 16. 5. 2015]. Číslo 1, 20-23 s. ISSN 1895-4316. Dostupné z: <http://www.phie.pl/pdf/phe-2007/phe-2007-1-020.pdf>.
- KACZMARCZYK, Paweł, 2014. *Efekty Migracji w Odniesieniu do Rynku Pracy – Przypadek Polskich Migracji Poakcesyjnych* [online]. Studia BAS [cit. 1. 3. 2015]. Číslo 4, 55-80 s. ISSN 2082-0658. Dostupné z: [http://orka.sejm.gov.pl/wydbas.nsf/0/3113BF607431CFC5C1257DDA00450281/\\$File/Strony%20odStudia_BAS_40-5.pdf](http://orka.sejm.gov.pl/wydbas.nsf/0/3113BF607431CFC5C1257DDA00450281/$File/Strony%20odStudia_BAS_40-5.pdf).
- KACZMARCZYK, Paweł, Marta MIODUSZEWSKA a Anna ZYLICZ, 2010. Impact of the Post-Accession Migration on the Polish Labor Market. In: KAHANEC, Martin a Klaus F. ZIMMERMANN. *EU Labor Markets After Post-Enlargement Migration*. Bonn: Springer Verlag. ISBN 978-3-642-02241-8.
- KACZMARCZYK, Paweł, 2008. *Współczesne Migracje Zagraniczne Polaków. Aspekty Lokalne i Regionalne* [online]. Warszawa: Ośrodek Badań nad Migracjami UW [cit. 4. 3. 2015]. Číslo 40, 282 s. ISBN 978-83-923898-0-4. Dostupné z: <http://www.migracje.uw.edu.pl/download/publikacja/659/>.

- KACZMARCZYK, Paweł a Marek OKÓLSKI, 2008a. *Polityka Migracyjna Jako Instrument Promocji Zatrudnienia i Ograniczania Bezrobocia* [online]. Warszawa: Ośrodek Badań nad Migracjami WNE UW [cit. 16. 5. 2014]. 141 s. ISBN 978-83-923898-3-5. Dostępne z: <http://www.migracje.uw.edu.pl/download/publikacja/191/>.
- KACZMARCZYK, Paweł a Marek OKÓLSKI, 2008b. *Demographic and Labour-Market Impacts of Migration on Poland* [online]. Oxford Review of Economic Policy [cit. 4. 3. 2015]. Ročník 24, číslo 3, 27 s. ISSN 0266-903X. Dostępne z: <http://web.a.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=5&sid=11287c70-9207-46de-aa37-dfb5af9c6fd1%40sessionmgr4001&hid=4201>.
- KACZMARCZYK, Paweł a Marek OKÓLSKI, 2005. *Migracje Specjalistów Wysokiej Klasy w Kontekście Członkostwa Polski w Unii Europejskiej*. Warszawa: Urząd Komitetu Integracji Europejskiej. 154 s. ISBN 83-89972-80-8.
- KACZOR, 2013. *Trh práce, pracovní migrace a politika zaměstnanosti ČR po roce 2011*. Praha: Oeconomica. 244 s. ISBN 978-80-245-1930-2.
- KALISIEWICZ, Agnieszka, 2009. *Influence of Outflow of Polish Citizens on the Labour Market and the Development of Entrepreneurship in Poland. Assessment Attempt* [online]. Bank i Kredyt [cit. 4. 5. 2014]. Ročník 40, číslo 3, 25-46 s. Dostępne z: <http://ideas.repec.org/a/nbp/nbpbik/v40y2009i3p25-46.html>.
- KAUTSCH, Marcin a Katarzyna CZABANOWSKA, 2011. When the Grass Gets Greener at Home: Poland's Changing Incentives for Health Professional Mobility. In: WISMAR, Matthias et al. *Health Professional Mobility and Health Systems. Evidence from 17 European Countries* [online]. WTO [7. 9. 2014]. 419-448 s. ISBN 978 92 890 0247 9. Dostępne z: http://www.dokterinternasionalindonesia.net/2013/Pustaka/Health_Professional_Mobility_and_Health_System_Evidence_from_17_European_Country.pdf#page=452.
- KEPIŃSKA, Ewa, 2006. *Recent Trends in International Migration. The 2006 SOPEMI Report for Poland* [online]. Centre of Migration Research [cit. 4. 3. 2015]. Číslo 15, 110 s. Dostępne z: <http://www.migracje.uw.edu.pl/publ/394/>.
- KEPIŃSKA, Ewa, 2005. *Recent Trends in International Migration. The 2005 SOPEMI Report for Poland* [online]. Centre of Migration Research [cit. 4. 3. 2015]. Číslo 2, 94 s. Dostępne z: <http://www.migracje.uw.edu.pl/publ/396/>.
- KICINGER, Anna, 2005. *Between Polish Interests and the EU Influence – Polish Migration Policy Development 1989 – 2004* [online]. Central European Forum for Migration Research [cit. 4. 3. 2015]. Číslo 9, 36 s. ISSN 1732-0631. Dostępne z: http://www.cefmr.pan.pl/docs/cefmr_wp_2005-09.pdf.
- KLAGGE, Britta a Katrin KLEIN-HITPAß, 2007. *High-Skilled Return Migration and Knowledge-based Economic Development in Regional Perspective. Conceptual Considerations and the Example of Poland* [online]. Centre of Migration Research [cit. 16. 5. 2014]. Číslo 19, 33 s. Dostępne z: <http://www.migracje.uw.edu.pl/publ/599/>.
- KLOC-NOWAK, Weronika, 2007. Migration and Employment of Migrants. In: KUPISZEWSKI, Marek. *Demographic Developments, Labour Markets and International Migration in Poland – Policy Challenges* [online]. Central European Forum for Migration and Population Research [cit. 16. 5. 2014]. Číslo 3, 34-47s. ISSN 1732-0631. Dostępne z: http://www.cefmr.pan.pl/docs/cefmr_wp_2007-03.pdf.

- KOLANOWSKA, Ewa, 2008. *10 lat Erasmusa w Polsce 1998-2008* [online]. Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji [cit. 28. 3. 2015]. 133 s. ISBN 978-83-87716-19-6. Dostupné z: <http://www.erasmus.org.pl/sites/erasmus.org.pl/files/publikacje/10%20lat%20programu%20Erasmus%20w%20Polsce%201998-2008.pdf>.
- KUPISZEWSKI, Marek, 2007. *Demographic Development, Labour Markets and International Migration in Poland – Policy Challenges* [online]. Central European Forum for Migration and Population Research [cit. 16. 5. 2014]. Číslo 3, 76 s. ISSN 1732-0631. Dostupné z: http://www.cefmr.pan.pl/docs/cefmr_wp_2007-03.pdf.
- LEŚNIAŃSKA, Magdalena, Ewa MATEJKO a Olga WASILEWSKA, 2012. *Migrations from Eastern European Countries to the European Union in the Context of Visa Policy* [online]. Fundacja Batorego [cit. 16. 5. 2014]. 157 s. ISBN 978-83-923898-6-6. Dostupné z: <http://www.migracje.uw.edu.pl/publ/1794/>.
- LEŚNIEWSKA, Joanna, 2008a. *Migracje Polskich Pielęgniarek – Wstępne Informacje* [online]. Polityka Społeczna [cit. 6. 11. 2014]. Číslo 2, 3 s. Dostupné z: https://www.ipiss.com.pl/wp-content/uploads/downloads/2012/10/ps_2_2008_j_lesniowska.pdf.
- LEŚNIEWSKA, Joanna, 2008b. *Poland's Nursing Brain Drain To The West* [online]. Health Affairs [cit. 4. 5. 2014]. Ročník 27, číslo 2, 584-593 s. ISSN 0278-2715. Dostupné z: <http://content.healthaffairs.org/content/27/2/593.1.full.pdf+html>.
- LEŚNIEWSKA, Joanna, 2007. *Migration Patterns of Polish Doctors within the EU* [online]. Eurohealth [cit. 4. 5. 2014]. Ročník 13, číslo 4, 7-8 s. ISSN 356-1030. Dostupné z: http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0020/80453/Eurohealth13_4.pdf.
- LEŚNIEWSKA, Joanna, 2005. *Problem Migracji Polskiej Kadry Medycznej* [online]. Polityka Społeczna [cit. 14. 1. 2015]. Číslo 4, 5 str. Dostupné z: https://www.ipiss.com.pl/wp-content/uploads/downloads/2012/10/ps_4_2005_j_lesnowska.pdf.
- LEVEN, Bozena a Michal SZWABE, 2013. *Migration Policies and Polish Labor Responses – A Tale of Two Countries* [online]. The College of New Jersey a SGH [cit. 18. 3. 2015]. 17 s. Dostupné z: <http://www.etsg.org/ETSG2013/Papers/320.pdf>.
- LIGHT, Ivan, Parminder BHACHU a Stavros KARAGEORGIS, 1989. *Migration Networks and Immigrant Entrepreneurship* [online]. Institute for Social Research [cit. 18. 11. 2014]. 11 s. Dostupné z: <https://escholarship.org/uc/item/50g990sk>.
- MARJIT, Sugata a Saibal, KAR, 2009. *Emigration, Wage Inequality and Vanishing Sectors* [online]. Leverhulme Centre for Research on Globalisation and Economic Policy [cit. 6. 11. 2014]. Číslo 20, 17 s. Dostupné z: <http://www.nottingham.ac.uk/gep/documents/papers/2009/09-20.pdf>.
- MASSEY, Douglas S., 1990a. *The Social and Economic Origins of Immigration* [online]. The Annals of the American Academy of Political and Social Science [cit. 6. 11. 2014]. Ročník 510, číslo 1, 60-72 s. ISSN 0002-7162. Dostupné z: <http://ann.sagepub.com/content/510/1/60>.
- MASSEY, Douglas S., 1990b. *Social Structure, Household Strategies, and the Cumulative Causation of Migration* [online]. Population index [cit. 6. 11. 2014]. Ročník 56, číslo 1, 3-26 s. ISSN 0032-4701. Dostupné z:

<http://www.jstor.org/discover/10.2307/3644186?uid=3737856&uid=2129&uid=2&uid=70&uid=4&sid=21104585181661>.

MASSEY, Douglas S. et al., 1993. *Theories of International Migration: A Review and Appraisal* [online]. Population and Development Review [cit. 6. 11. 2014]. Ročník 19, číslo 3, 431-466 s. ISSN 0098-7921. Dostupné z: https://cis.uchicago.edu/outreach/summerinstitute/2011/documents/sti2011-parks-theories_of_international_migration.pdf.

MEREUTA, Cristina, 2013. Mobilising Migrants Skills and Resources in Romania. In: *Coping with Emigration in Baltic and East European Countries* [online]. OECD [cit. 8. 11. 2014]. 127-141 s. ISBN 978-92-64-20491-1. Dostupné z: http://www.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/coping-with-emigration-in-baltic-and-east-european-countries/mobilising-migrants-skills-and-resources-in-romania_9789264204928-9-en.

MEZINÁRODNÍ MĚNOVÝ FOND, 2009. *International Transactions in Remittances: Guide for Compilers and Users* [online]. IMF [cit. 25. 11. 2014]. 95 s. ISBN 978-1-58906-825-4. Dostupné z: <https://www.imf.org/external/np/sta/bop/2008/rcg/pdf/guide.pdf>.

MINCER, Jacob, 1978. *Family Migration Decisions* [online]. Journal of Political Economy [cit. 24. 11. 2014]. Ročník 86, číslo 5, 749-773 s. ISSN 0022-3808. Dostupné z: <http://www.jstor.org/discover/10.2307/1828408?uid=3737856&uid=2129&uid=2&uid=70&uid=4&sid=21105284500473>.

MINISTERSTWO GOSPODARKI, 2007. *Wpływ Emigracji Zarobkowej na Gospodarkę Polski* [online]. Ministerstwo Gospodarki [cit. 14. 1. 2015]. 51 s. Dostupné z: <https://www.mg.gov.pl/NR/rdonlyres/C14A5DE8-7236-4770-A72D-44D7A0454F93/31186/migracja070301.pdf>

MINISTERSTWO PRACY I POLITYKI SPOŁECZNEJ, 2011. *Informacja w Sprawie Zatrudnienia Obywateli Polskich w Państwach Europejskiego Obszaru Gospodarczego i Szwajcarii oraz Obywateli Państw EOG w Polsce* [online]. MPIPS [cit. 7. 5. 2014]. 32 s. Dostupné z: http://www.mpips.gov.pl/gfx/mpips/userfiles/_public/1_NOWA%20STRONA/Analizy%20i%20raporty/przeptyw%20pracownikow/Monitoring_maj%202011_korekta.pdf.

MINISTERSTWO PRACY I POLITYKI SPOŁECZNEJ, 2008-2015. *Zezwolenia na Pracę Cudzoziemców* [online]. MPIPS [cit. 14. 3. 2015]. Dostupné z: <http://www.mpips.gov.pl/analizy-i-raporty/cudzoziemcy-pracujacy-w-polsce-statystyki/>.

MINISTERSTWO PRACY I POLITYKI SPOŁECZNEJ, 2007-2014. *Rejestracja Oświadczeń Pracodawców o Zamiarze Powierzenia Pracy Cudzoziemcowi* [online]. MPIPS [cit. 14. 3. 2015]. Dostupné z: <http://www.mpips.gov.pl/analizy-i-raporty/cudzoziemcy-pracujacy-w-polsce-statystyki/>.

MINISTERSTWO SPRAW ZAGRANICZNYCH, 2009. *Ekonomiczno - Społeczne Efekty Członkostwa Polski w Unii Europejskiej. Główne Wnioski w Związku z 6-tą Rocznicą Przystąpienia Polski do UE* [online]. MSZ [cit. 5. 6. 2014]. 9 s. Dostupné z: <https://www.msz.gov.pl/resource/4b4f6202-a97a-43ce-8305-86b3a741f0d6>.

MINISTERSTWO ZDROWIA, 2007. *Monitorowanie Migracji Polskich Lekarzy, Pielęgniarek i Położnych po Przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej. Raport z Realizacji Programu w 2006r* [online]. MZ [cit. 14. 1. 2015]. Dostupné z: <http://www2.mz.gov.pl/wwwmz/index?mr=&ms=&ml=pl&mi=565&mx=0&ma=7876>.

MISHRA, Prachi, 2007. *Emigration and Wages in Source Countries: Evidence from Mexico* [online]. Journal of Development Economics [cit. 6. 11. 2014]. Ročník 82, číslo 1, 180-199 s. Dostupné z: http://ac.els-cdn.com/S0304387805001422/1-s2.0-S0304387805001422-main.pdf?_tid=a1082922-65c9-11e4-a8d7-00000aab0f6c&acdnat=1415287919_6b1498deabed862e40043302b75ce49b.

MORRISON, Andrew R., Maurice SCHIFF a Mirja SJÖBLOM, 2008. *The International Migration of Women*. Washington, DC: World Bank. 238 s. ISBN 978-0-8213-7227-2.

NACZELNA IZBA LEKARSKA, 2015a. *Liczby Zaświadczeń Wydanych Lekarzom Ubiegającym się o Uznanie Kwalifikacji w Innych Krajach UE* [online]. NIL [cit. 13. 1. 2015]. Dostupné z: <http://www.nil.org.pl/rejestry/centralny-rejestr-lekarzy/informacje-statystyczne>.

NACZELNA IZBA LEKARSKA, 2015b. *Liczba Zaświadczeń o Postawie Etycznej Wydanych Lekarzom i Lekarzom Dentystom Ubiegającym się o Uznanie Kwalifikacji w Innych Krajach Unii Europejskiej* [online]. NIL [cit. 24. 1. 2015]. Dostupné z: <http://www.nil.org.pl/>.

NACZELNA IZBA LEKARSKA, 2011. *Liczby Zaświadczeń Wydanych Lekarzom Ubiegającym się o Uznanie Kwalifikacji w Innych Krajach UE* [online]. NIL [cit. 13. 1. 2015]. Dostupné z: <http://www.nil.org.pl/rejestry/centralny-rejestr-lekarzy/informacje-statystyczne/archiwum/2011/informacje-statystyczne4>.

NACZELNA IZBA LEKARSKA, 2014. *Liczby Zaświadczeń Wydanych Lekarzom Ubiegającym się o Uznanie Kwalifikacji w Innych Krajach UE* [online]. NIL [cit. 13. 1. 2015]. Dostupné z: http://www.nil.org.pl/__data/assets/pdf_file/0004/98932/Zestawienie-nr-06a.pdf.

NACZELNA IZBA PIEŁĘGNIAREK I POŁOŻNYCH, 2014a. *Liczba Zaświadczeń Wydanych w Latach 2004 - 2013* [online]. NIPIP [cit. 13. 1. 2015]. Dostupné z: http://nipip.pl/attachments/article/2622/Wydane_z%C5%9Bwiadczenia_2004-2013.pdf.

NACZELNA IZBA PIEŁĘGNIAREK I POŁOŻNYCH, 2014b. *Liczba Zaświadczeń 2012* [online]. NIPIP [cit. 13. 1. 2015]. Dostupné z: <http://nipip.pl/attachments/article/2620/Liczba%20za%C5%9Bwiadcze%C5%84%202012.pdf>.

NACZELNA IZBA PIEŁĘGNIAREK I POŁOŻNYCH, 2014c. *Liczba Zaświadczeń 2013* [online]. NIPIP [cit. 13. 1. 2015]. Dostupné z: <http://nipip.pl/attachments/article/2621/Liczba%20za%C5%9Bwiadcze%C5%84%202013.pdf>.

NACZELNA IZBA PIEŁĘGNIAREK I POŁOŻNYCH, 2013a. *Wydane Zaświadczenia 2007* [online]. NIPIP [cit. 13. 1. 2015]. Dostupné z: http://nipip.pl/attachments/article/1776/Wydane_zaswiadczenia_2007.xls.

NACZELNA IZBA PIEŁĘGNIAREK I POŁOŻNYCH, 2013b. *Wydane Zaświadczenia 2008* [online]. NIPIP [cit. 13. 1. 2015]. Dostupné z: http://nipip.pl/attachments/article/1777/Wydane_zaswiadczenia_2008.xls.

NACZELNA IZBA PIEŁĘGNIAREK I POŁOŻNYCH, 2013c. *Liczba Wydanych Zaświadczeń 31.12.2009* [online]. NIPIP [cit. 13. 1. 2015]. Dostupné z: <http://nipip.pl/attachments/article/1778/Liczba%20wydanych%20zaswiadczen31.12.2009.xls>.

- NACZELNA IZBA PIEŁĘGNIAREK I POŁOŻNYCH, 2013d. *Zaświadczenia do UE 2010* [online]. NIPIP [cit. 13. 1. 2015]. Dostępne z: <http://nipip.pl/attachments/article/1779/Zaswiadczenia.do.UE.2010.xls>.
- NACZELNA IZBA PIEŁĘGNIAREK I POŁOŻNYCH, 2013e. *Liczba Wydanych Zaświadczeń do UE w 2011* [online]. NIPIP [cit. 13. 1. 2015]. Dostępne z: <http://nipip.pl/attachments/article/1780/Liczba%20wydanych%20zaswiadczen%20do%20UE%20w%202011.xls>.
- NARODOWY BANK POLSKI, 2008. *Informacja o Kondycji Sektora Przedsiębiorstw ze Szczególnym Uwzględnieniem Stanu Koniunktury w IV kw. 2008 r.* [online]. NBP [cit. 4. 3. 2015]. Dostępne z: <http://www.nbp.pl/publikacje/koniunktura/raport4kw2008.pdf>.
- NARODOWY BANK POLSKI, 2007. *Wstępna Informacja o Kondycji Sektora Przedsiębiorstw ze Szczególnym Uwzględnieniem Stanu Koniunktury w I kw. 2007* [online]. NBP [cit. 4. 3. 2015]. 90 s. Dostępne z: <http://www.nbp.pl/publikacje/koniunktura/raport1kw2007.pdf>.
- NOSOWSKA, Kazimiera a Paweł GORYŃSKI, 2006. *Migracja Personelu Medycznego do Pracy za Granicą w Okresie Pierwszego Roku Poprzystapieniu Polski do Unii Europejskiej* [online]. Problemy Higieny i Epidemiologii [cit. 13. 3. 2015]. Ročník 87, číslo 1, 55-60 s. ISSN 1895-4316. Dostępne z: <http://www.phie.pl/pdf/phe-2006/phe-2006-1-055.pdf>.
- ODA, Masao a Robert STAPP, 2009. Factor Mobility and Wage Inequality. In: KAMIHIGASHI, Takashi a Laixun ZHAO. *International Trade and Economic Dynamics – Essays in Memory of Koji Shimomura*. Berlin: Springer-Verlag Berlin Heidelberg. 532 s. ISBN 978-3-540-78676-4.
- ORGANISATION FOR ECONOMIC CO-OPERATION AND DEVELOPMENT, 2015a. *Health Care Resources* [online]. OECD [cit. 13. 3. 2015]. Dostępne z: http://stats.oecd.org/index.aspx?DataSetCode=HEALTH_STAT#.
- ORGANISATION FOR ECONOMIC CO-OPERATION AND DEVELOPMENT, 2015b. *LFS by Sex and Age - Indicators* [online]. OECD [cit. 13. 3. 2015]. Dostępne z: http://stats.oecd.org/Index.aspx?DatasetCode=LFS_SEXAGE_I_R#.
- ORGANISATION FOR ECONOMIC CO-OPERATION AND DEVELOPMENT, 2015c. *Employment by Activities and Status (ALFS)* [online]. OECD [cit. 19. 3. 2015]. Dostępne z: http://stats.oecd.org/Index.aspx?DatasetCode=LFS_SEXAGE_I_R#.
- ORGANISATION FOR ECONOMIC CO-OPERATION AND DEVELOPMENT, 2015d. *Real Minimum Wages* [online]. OECD [cit. 21. 3. 2015]. Dostępne z: http://stats.oecd.org/Index.aspx?DatasetCode=LFS_SEXAGE_I_R#.
- ORGANISATION FOR ECONOMIC CO-OPERATION AND DEVELOPMENT, 2012. *Connecting with Migrants: A Global Profile of Diasporas* [online]. Paris: OECD Publishing [cit. 6. 11. 2014]. 407 s. ISBN 978-92-64-17794-9. Dostępne z: <http://www10.iadb.org/intal/intalcdi/PE/2012/11326.pdf>.
- ORGANISATION FOR ECONOMIC CO-OPERATION AND DEVELOPMENT, 2008. *International Migration Outlook 2008* [online]. OECD [cit. 6. 3. 2015]. 398 s. ISBN 978-92-64-04565-1. Dostępne z: http://www.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/international-migration-outlook-2008_migr_outlook-2008-en.

- OKÓLSKI, Marek, 2011. *Modernizacyjna Rola Migracji* [online]. Centre of Migration Research [cit. 16. 5. 2014]. Číslo 46, 32 s. Dostupné z: <http://www.migracje.uw.edu.pl/publ/1550/>.
- OSIŃSKI, Joachim, 2011. *Praca, Społeczeństwo, Gospodarka. Między Polityką a Rynkiem*. Warszawa: Szkoła Główna Handlowa. 272 s. ISBN 978-83-7378-657-8.
- PIETKA, Emilia, Colin CLARK a Noah CANTON, 2013. I Know that I Have a University Diploma and I'm Working as a Driver. Explaining the EU Post-enlargement Movement of Highly Skilled Polish Migrant Workers to Glasgow. In: GLORIUS, Birgit, Izabela GRABOWSKA-LUSIŃSKA a Aimee KUVIK. *Mobility in Transition. Migration Patterns after EU Enlargement* [online]. Amsterdam University Press [cit. 10. 5. 2014]. 333 s. ISBN 978-90-8964-392-6. Dostupné z: <http://www.oapen.org/download?type=document&docid=449203>.
- PIETKA, Emilia, 2009. *Encountering Forms of Ethnic and Social Cohesion: The Polish Community in Glasgow* [online]. Strathclyde University [cit. 10. 3. 2015]. 18 s. Dostupné z: http://www.sps.ed.ac.uk/__data/assets/pdf_file/0017/37142/Emilia_Pietka_-_Polish_Community_in_Glasgow.pdf.
- PIORE, Michael J., 1979. *Birds of Passage: Migrant Labor in Industrial Societies*. Cambridge: Cambridge University Press. 229 s. ISBN 978-05-11572-21-0.
- POLARD, Naomi, Maria LATORRE a Dhananjayan SRISKANDARAJAH, 2008. *Floodgates or Turnstiles? Post-EU Enlargement Migration Flows to (and from) the UK* [online]. Institute for Public Policy Research [cit. 22. 3. 2015]. Číslo 53, 71 s. Dostupné z: http://www.ippr.org/assets/media/images/media/files/publication/2011/05/floodgates_or_turnstiles_1637.pdf.
- RABUŠIC, Ladislav a Aleš BURJANEK, 2003. *Imigrace a imigrační politika jako prvek řešení české demografické situace?* [online]. VÚPSV Praha [cit. 27. 10. 2014]. 58 s. Dostupné z: <http://praha.vupsv.cz/Fulltext/imigr.pdf>.
- RICHTER, Olga. 2012. *Medialny Obraz Migracji Polaków do Krajów Unii Europejskiej po 1 Maja 2004 Roku na Podstawie Analizy Treści Tygodników Opinii* [online]. Centre of Migration Research [cit. 16. 5. 2014]. Číslo 53, 1-67 s. Dostupné z: <http://www.migracje.uw.edu.pl/publ/1779/>.
- ROZUMEK, Martin, 2014. *Volný pohyb pracovníků v Evropské unii v kontextu novelizované směrnice o vysílaných pracovnících* [online]. Migrace online [cit. 31. 8. 2014]. Dostupné z: <http://migraceonline.cz/cz/e-knihovna/volny-pohyb-pracovniku-v-evropske-unii-v-kontextu-novelizovane-smernice-o-vysilanych-pracovnicich>.
- SASSEN, Saskia, 1988. *The Mobility of Labor and Capital. A Study in International Investment and Labor Flow*. Cambridge: Cambridge University Press. 224 s. ISBN 978-05-213-2227-0.
- SCHROTH, Jan a Robert STOJANOV, 2011. Brain Drain / Brain Gain / Brain Circulation. In: BRÁZOVÁ, Věra-Karin et al. *Imigrace a rozvoj. Rozvojový potenciál mezinárodní migrace*. Praha: Univerzita Karlova v Praze. Fakulta sociálních věd. 256 s. ISBN 978-80-87404-10-2.
- SCHULZ, Malgorzata, 2013. Migracje Ekonomiczne Polaków do Niemiec. In: *Humanizacja Pracy* [online]. Szkoła Wyższa im. Pawła Włodkowica [cit. 3. 3. 2015]. 111 s. ISSN 1643-7446. Dostupné z: http://www.humanizacja-pracy.pl/witryna/doc/Humanizacja_nr_2_2013.pdf.

- SIKORA, Dominika, 2007. *Szpitalom Brakuje Młodych Lekarzy i Specjalistów* [online]. Gazeta Prawna [cit. 3. 3. 2015]. Číslo 13, 4 s. Dostupné z: <http://www.zgzza.pl/attachments/Prasa/Szpitalombarkujemlodychlekarzy.pdf>.
- SIPAVIČIENĖ, Audra a Vlada STANKŪNIENĖ, 2013. The Social and Economic Impact of Emigration on Lithuania. In: *Coping with Emigration in Baltic and East European Countries* [online]. OECD [cit. 8. 11. 2014]. 45-64 s. ISBN 978-92-64-20491-1.
- SJAASSTAD, Larry A., 1962. *The Costs and Returns of Human Migration* [online]. The Journal of Political Economy [cit. 20. 11. 2014]. Ročník 70, číslo 5, 80-93 s. ISSN 0022-3808. Dostupné z: http://www.academia.edu/2013328/The_costs_and_returns_of_human_migration.
- STARK, Oded, 1991. *The Migration of Labour*. Cambridge: Basil Blackwell. 406 s. ISBN 1-55786-030-0.
- URZĄD KOMITETU INTEGRACJI EUROPEJSKIEJ, 2009. *Piec Lat Polski w Unii Europejskiej* [online]. UKIE [cit. 5. 6. 2014]. 593 s. ISBN 978-83-7567-043-1. Dostupné z: https://polskawue.gov.pl/files/Dokumenty/Publikacje_o_UE/piec_lat_polski_w_unii_europejskiej.pdf.
- VOJTKOVÁ, Michaela, 2005. *Teorie mezinárodní migrace* [online]. SOCIOweb [cit. 27. 10. 2014]. Číslo 5, 17 s. Dostupné z: http://www.socioweb.cz/upl/editorial/download/124_socioweb_5.pdf.
- WALLERSTEIN, Immanuel a Etienne BALIBAR, 1991. *Race, Nation, Class. Ambiguous Identities*. Londýn: Verso. 232 s. ISBN 0-86091-327-9.
- WASILEWSKA, Olga, 2009. *Analysis of the Visa Policies of the Visegrad Countries. Relative Openness. Polish Visa Policy Towards Belarus, Moldova, Russia and Ukraine* [online]. Stefan Batory Foundation [cit. 3. 3. 2015]. Dostupné z: http://www.batory.org.pl/doc/Poland_visas.pdf.
- WORLD BANK, 2007a. *Global Monitoring Report 2007. Confronting the Challenges of Gender Equality and Fragile States*. Washington, DC: The World Bank. 274 s. ISBN 978-0-8213-6975-3.
- WORLD BANK, 2007b. *World Bank EU8+2 Regular Economic Report PART II: Special Topic. Labor Markets in EU8+2: From the Shortage of Jobs to the Shortage of Skilled Workers* [online]. World Bank [cit. 10. 1. 2015]. 40 s. Dostupné z: http://www-wds.worldbank.org/external/default/WDSPContentServer/WDSP/IB/2007/10/16/000020953_20071016152837/Rendered/PDF/410280v20ECA0RER0Labor0markets01PUBLIC1.pdf.
- WORLD BANK, 2006. *World Bank EU8 Quarterly Economic Report. Labor Migration from the New EU Member States* [online]. World Bank [cit. 10. 1. 2015]. 42 s. Dostupné z: http://www-wds.worldbank.org/external/default/WDSPContentServer/WDSP/IB/2007/02/07/000310607_20070207145034/Rendered/PDF/384980v10EU8QE11MainReport01PUBLIC1.pdf.
- WYDZIAŁ ZDROWIA - KUJAWSKO-POMORSKIE CENTRUM ZDROWIA PUBLICZNEGO, 2010. *Biuletyn Statystyczny. Ochrona Zdrowia Województwie Kujawsko-Pomorskim w 2009 Roku* [online]. Wydział Zdrowia [cit. 10. 1. 2015]. Dostupné z: http://www.zdrowie.bydgoszcz.uw.gov.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=114&Itemid=320.

WYDZIAŁ ZDROWIA - KUJAWSKO-POMORSKIE CENTRUM ZDROWIA PUBLICZNEGO, 2012. *Biuletyn Statystyczny. Ochrona Zdrowia Województwie Kujawsko-Pomorskim w 2011 Roku* [online]. Wydział Zdrowia [cit. 10. 1. 2015]. Dostępne z:

http://www.zdrowie.bydgoszcz.uw.gov.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=114&Itemid=320.

ZAMOJSKA, Agnieszka, 2011. Integracja Zawodowa Lekarzy w Unii Europejskiej i jej Wpływ na Rynek Pracy w Polsce – Zmiany w Sposobie Kształcenia Lekarzy, Spójność Zasad Uznawania Kwalifikacji. In: OSIŃSKI, Joachim. *Praca, Społeczeństwo, Gospodarka. Między Polityką a Rynkiem*. Warszawa: Szkoła Główna Handlowa w Warszawie. 259-272 s. ISBN 978-83-7378-657-8.

ZURN, Pascal a Jean-Christophe DUMONT, 2008. *Health Workforce and International Migration: Can New Zealand Compete?* [online]. WHO [cit. 10. 1. 2015]. Číslo 33, 58 s. ISBN JT03246266. Dostępne z:

http://www.who.int/hrh/migration/Case_study_New_Zealand_2008.pdf?ua=1.

ZWIAZEK ZAWODOWY ANESTEZJOLOGÓW. REGION ŚLASKI, 2007. *Zaświadczenia UE za Sierpień 2007 - Stan na 31.08.2007* [online]. ZZA [cit. 24. 1. 2015]. Dostępne z: <http://www.zza.slask.pl/pliki/zas.pdf>.

Seznam zkratek

BDL	Bank Danych Lokalnych
EU-28	28 zemí Evropské unie
GUS	Główny Urząd Statystyczny
HDP	Hrubý domácí produkt
NBP	Narodowy Bank Polski
OECD	Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj
PPS	Standard kupní síly
PPP	Parita kupní síly

Seznam tabulek

Tabulka 3.1 – Vývoj makroekonomických ukazatelů Polska, 2000 – 2013	24
Tabulka 3.2 - Migranti po dobu 12 měsíců a více	28
Tabulka 3.3 - Emigranti podle národnosti	30
Tabulka 3.4 - Imigranti podle národnosti	30
Tabulka 3.5 - Emigranti ve věku 13 a více let podle pohlaví a stupně vzdělání	34
Tabulka 3.6 - Imigranti ve věku 13 a více let podle pohlaví a stupně vzdělání	35
Tabulka 3.7 - Emigrace dle příčiny a pohlaví	36
Tabulka 3.8 - Imigrace dle příčiny a pohlaví.....	39
Tabulka 4.1 - Počet lékařů podle pohlaví v letech 2000 – 2013	41
Tabulka 4.2 - Počet zubařů podle pohlaví v letech 2000 – 2013.....	41
Tabulka 4.3 - Počet vydaných certifikátů lékařům a zubařům, 2005 - 2014.....	43
Tabulka 4.4 - Zdravotní sestry vč. ošetřovatelek s mgr. vzděláním a porodní asistentky vč. mgr. porodníků v letech 2000 – 2013.....	48
Tabulka 4.5 - Imigranti podle statutu na trhu práce a pohlaví.....	54
Tabulka 4.6 - Počet vydaných pracovních povolení, 2004 – 2014	66

Seznam obrázků

Obrázek 3.1 – Trvalé migrační toky v letech 2000 - 2013	28
Obrázek 3.2 - Počet emigrantů z Polska na dočasný pobyt v letech 2002 – 2013 v tis. (stav ke konci roku).....	29
Obrázek 3.3 - Emigrace z Polska na trvalý pobyt podle kontinentu v letech 1973 – 2008.	31
Obrázek 3.4 - Imigrace z Polska na trvalý pobyt podle kontinentu v letech 1973 - 2008...	32
Obrázek 3.5 - Emigrace a imigrace na trvalý pobyt dle pohlaví	33
Obrázek 4.1 - Počet registrací polských lékařů v hostitelské zemi, 2000 – 2007	44
Obrázek 4.2 - Srovnání počtu absolventů medicíny a počtu lékařů v letech 2002 - 2013 ..	47
Obrázek 4.3 - Počet vydaných certifikátů zdravotním sestrám, porodním asistentkám či absolventům medicíny, 2004 - 2013.....	49
Obrázek 4.4 - Polské zdravotní sestry zaregistrované ve Velké Británii, Irsku a Itálii, 1999 - 2007	51

Prohlášení o využití výsledků diplomové práce

Prohlašuji, že

- jsem byla seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, diplomovou práci užít (§ 35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že diplomová práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB-TUO a jeden výtisk bude uložen u vedoucího diplomové práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o diplomové práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, diplomovou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne 21. dubna 2015

.....*Zuzana Kasperová*.....

Bc. Zuzana Kasperová

Seznam příloh

Příloha 1 - Celková emigrace a imigrace Polska v letech 1966 – 2000,

Celková emigrace a imigrace Polska v letech 2000 – 2013

Příloha 2 - Lékaři podle specializace v letech 1999 až 2005 - stav k 31. 12.,

Zubaři podle specializace v letech 1999 až 2005 - stav k 31. 12.,

Lékaři podle specializace v letech 2006 až 2012 - stav k 31. 12.,

Zubaři podle specializace v letech 2006 až 2012 - stav k 31. 12.

Příloha 3 - Počet vydaných certifikátů celkově a dle specializace lékařů (bez zubařů)

Příloha 4 - Počet vydaných osvědčení za účelem uznání odborné kvalifikace od 1. 5. 2004
do 31. 12. 2013,

Počet vydaných osvědčení za účelem uznání odborné kvalifikace od 1. 5. 2004
do 31. 12. 2013.

Příloha 1

Tabulka 1 - Celková emigrace a imigrace Polska v letech 1966 – 2000

Rok	Název položky	Počet osob	Rok	Název položky	Počet osob	Rok	Název položky	Počet osob	Rok	Název položky	Počet osob	Rok	Název položky	Počet osob
1966	EMI	28 843	1973	EMI	12 976	1980	EMI	22 724	1987	EMI	36 436	1994	EMI	25 904
	IMI	2 228		IMI	1 470		IMI	1 565		IMI	1 856		IMI	6 904
	SALDO	-26 615		SALDO	-11 506		SALDO	-21 159		SALDO	-34 580		SALDO	-19 000
1967	EMI	19 870	1974	EMI	11 848	1981	EMI	23 750	1988	EMI	36 291	1995	EMI	26 344
	IMI	2 134		IMI	1 395		IMI	1 418		IMI	2 052		IMI	8 121
	SALDO	-17 736		SALDO	-10 453		SALDO	-22 332		SALDO	-34 239		SALDO	-18 223
1968	EMI	19 368	1975	EMI	9 592	1982	EMI	32 038	1989	EMI	26 645	1996	EMI	21 297
	IMI	2 202		IMI	1 763		IMI	900		IMI	2 230		IMI	8 186
	SALDO	-17 166		SALDO	-7 829		SALDO	-31 138		SALDO	-24 415		SALDO	-13 111
1969	EMI	22 117	1976	EMI	26 657	1983	EMI	26 381	1990	EMI	18 440	1997	EMI	20 222
	IMI	1 948		IMI	1 791		IMI	540		IMI	2 626		IMI	8 426
	SALDO	-20 169		SALDO	-24 866		SALDO	-25 841		SALDO	-15 814		SALDO	-11 796
1970	EMI	14 099	1977	EMI	28 858	1984	EMI	17 401	1991	EMI	20 977	1998	EMI	22 177
	IMI	1 929		IMI	1 566		IMI	1 559		IMI	5 040		IMI	8 916
	SALDO	-12 170		SALDO	-27 292		SALDO	-15 842		SALDO	-15 937		SALDO	-13 261
1971	EMI	30 160	1978	EMI	29 504	1985	EMI	20 578	1992	EMI	18 115	1999	EMI	21 536
	IMI	1 685		IMI	1 549		IMI	1 623		IMI	6 512		IMI	7 525
	SALDO	-28 475		SALDO	-27 955		SALDO	-18 955		SALDO	-11 603		SALDO	-14 011
1972	EMI	19 080	1979	EMI	34 181	1986	EMI	29 008	1993	EMI	21 376	2000	EMI	26 999
	IMI	1 802		IMI	1 688		IMI	1 881		IMI	5 871		IMI	7 331
	SALDO	-17 278		SALDO	-32 493		SALDO	-27 127		SALDO	-15 505		SALDO	-19 668

Zdroj: GUS (2015); BDL (2014a).

Tabulka 2 - Celková emigrace a imigrace Polska v letech 2001 – 2013

Rok	Název položky	Počet osob	Rok	Název položky	Počet osob
2001	EMI	23 368	2008	EMI	30 140
	IMI	6 625		IMI	15 275
	SALDO	-16 743		SALDO	-14 865
2002	EMI	24 532	2009	EMI	18 620
	IMI	6 587		IMI	17 424
	SALDO	-17 945		SALDO	-1 196
2003	EMI	20 813	2010	EMI	17 360
	IMI	7 048		IMI	15 246
	SALDO	-13 765		SALDO	-2114
2004	EMI	18 877	2011	EMI	19 858
	IMI	9 495		IMI	15 524
	SALDO	-9 382		SALDO	-4 334
2005	EMI	22 242	2012	EMI	21 200
	IMI	9 364		IMI	14 583
	SALDO	-12 878		SALDO	-6 617
2006	EMI	46 936	2013	EMI	32 103
	IMI	10 802		IMI	12 199
	SALDO	-36 134		SALDO	-19 904
2007	EMI	35 480			
	IMI	14 995			
	SALDO	-20 485			

Zdroj: GUS (2015); BDL (2014a).

Příloha 2

Tabulka 3 - Lékaři podle specializace v letech 1999 až 2005 - stav k 31. 12.

	1999		2000		2001		2002		2003		2004		2005	
	Celkem	Spec. II	Celkem	Spec. II	Celkem	Spec. II	Celkem	Spec. II	Celkem	Spec. II	Celkem	Spec. II	Celkem	Spec. II
Celkový počet specializovaných lékařů	72 162	42 980	70 969	43 995	73 300	47 259	74 390	48 038	72 359	49 601	70 562	50 241	63 528	46 062
% z celkového počtu lékařů	82,4	49,1	83,5	51,7	84,6	54,6	84,5	54,5	82,6	56,6	84,6	60,3	83,5	60,6
Anesteziologie a intenzivní terapie	3 800	2 191	3 873	2 353	4 068	2 612	4 069	2 617	3 912	2 781	3 790	2 820	3 401	2 588
Chirurgie	9 599	6 120	9 340	6 104	9 689	6 604	9 743	6 648	9 292	6 835	8 750	6 581	8 443	6 474
Plicní onemocnění	1 694	1 395	1 612	1 362	1 676	1 441	1 699	1 460	1 690	1 480	1 665	1 472	1 498	1 343
Vnitřní lékařství	13 385	6 109	12 755	5 973	12 831	6 341	12 910	6 365	11 966	6 255	10 947	5 948	10 068	5 967
Dermatologie a Venerologie	1 649	853	1 546	827	1 617	908	1 683	939	1 579	959	1 664	1 022	1 343	852
Kardiologie	766	766	850	850	932	932	942	942	1 159	1 159	1 300	1 300	1 247	1 247
Rodinné lékařství	2 507	2 507	2 937	2 937	3 380	3 380	3 665	3 665	4 058	4 058	5 044	5 044	5 300	5 300
Neurologie	2 775	1 643	2 703	1 678	2 862	1 854	2 899	1 877	2 843	1 951	2 741	1 983	2 482	1 805
Oční klinika	2 803	1 429	2 675	1 485	2 740	1 571	2 858	1 638	2 609	1 624	2 464	1 904	2 212	1 713
Onkologie	109	99	98	80	93	80	95	82	112	108	155	147	185	133
Otolaryngologie (ORL)	2 373	1 284	2 327	1 320	2 351	1 375	2 405	1 410	2 352	1 457	2 285	1 450	1 879	1 193
Pediatric	8 717	3 649	8 238	3 634	8 183	3 775	8 252	3 802	7 799	3 702	7 177	3 400	6 355	3 091
Porodnictví a gynekologie	5 962	3 920	5 861	3 944	6 085	4 179	6 217	4 271	5 922	4 175	6 011	4 242	5 111	3 759
Psychiatrie	2 497	1 416	2 531	1 462	2 584	1 638	2 616	1 659	2 467	1 705	2 423	1 769	2 115	1 578
Radiologie a zobrazovací diagnostika	2 684	1 442	2 730	1 517	2 759	1 550	2 762	1 550	2 728	1 716	2 613	1 733	2 319	1 682

Pozn.: Jedná se o lékaře, kteří obdrželi zvláštní specializaci I. a II. stupně a od roku 2005 získali specializaci (jednostupňovou) v rámci nových pravidel za podmínek uvedených ve vyhlášce Ministra zdravotnictví ze dne 6. srpna 2001 a vyhlášky Ministra zdravotnictví ze dne 20. října 2005.
Zdroj: Wydział Zdrowia – Kujawsko-Pomorskie Centrum Zdrowia Publicznego (2010).

Tabulka 4 - Zubaři podle specializace v letech 1999 až 2005 - stav k 31. 12.

	1999		2000		2001		2002		2003		2004		2005	
	Celkem	Spec. II	Celkem	Spec. II	Celkem	Spec. II	Celkem	Spec. II	Celkem	Spec. II	Celkem	Spec. II	Celkem	Spec. II
Celkový počet specializovaných zubařů	7 297	2 323	6 319	2 100	6 124	2 185	7 734	2 484	8 642	2 790	8 456	2 571	7 617	2 211
% z celkového počtu zubařů	55,0	17,5	53,7	17,9	60,5	21,6	71,8	23,1	80,5	26,0	83,9	25,5	64,1	18,6
Zubní chirurgie	701	296	590	249	605	281	706	312	790	346	701	290	635	253
Čelistní a obličejová chirurgie	174	132	145	120	164	141	169	143	179	151	138	115	131	110
Ortodoncie	366	366	367	367	391	391	462	462	572	572	572	572	519	507
Parodontologie (parodontologie)	114	114	103	103	130	130	145	145	182	182	167	167	136	128
Zubní protézy	558	558	508	508	500	500	583	583	654	654	618	618	559	545
Všeobecná stomatologie	4 292	x	3 637	x	3 423	x	4 628	x	5 176	x	5 224	x	4 759	x
Dětská stomatologie (pedodontie)	330	171	254	148	230	157	271	184	304	207	294	182	249	161
Zubní lékařství	648	648	570	570	553	553	619	619	640	640	590	590	507	475

Pozn.: Jedná se o zubaře, kteří obdrželi zvláštní specializaci I. a II. stupně a od roku 2005 získali specializaci (jednostupňovou) v rámci nových pravidel za podmínek uvedených ve vyhlášce Ministra zdravotnictví ze dne 6. srpna 2001 a vyhlášky Ministra zdravotnictví ze dne 20. října 2005.
Zdroj: Wydział Zdrowia - Kujawsko-Pomorskie Centrum Zdrowia Publicznego (2010).

Tabulka 5 - Lékaři podle specializace v letech 2006 až 2012 - stav k 31. 12.

	2006		2007		2008	2009	2010	2011	2012
	Celkem	Spec. II	Celkem	Spec. II	Spec. II	Spec. II	Spec. II	Spec. II	Spec. II
Celkový počet specializovaných lékařů	63 436	48 797	65 154	51 556	52 576	52 562	52 715	54 230	58 408
% z celkového počtu lékařů	81,9	63,0	83,3	65,9	67,3	66,5	66,4	67,5	68,7
Anesteziologie a intenzivní terapie	3 434	2 733	3 453	2 834	2 796	2 796	2 989	3 044	3 414
Chirurgie	6 430	4 631	8 493	7 169	6 586	7 399	7 401	7 556	8 393
Plicní onemocnění	1 475	1 341	1 463	1 324	1 298	1 296	1 271	1 295	1 384
Vnitřní lékařství	9 879	6 224	10 267	6 737	6 983	6 989	7 031	7 145	7 477
Dermatologie a Venerologie	1 308	880	1 326	912	928	888	881	891	948
Kardiologie	1 335	1 335	1 467	1 467	1 576	1 690	1 764	1 843	2 030
Rodinné lékařství	5 715	5 715	6 020	6 020	5 986	5 964	5 984	6 201	6 509
Neurologie	2 458	1 928	2 460	2 013	2 095	2 181	2 072	2 211	2 396
Oční klinika	2 378	1 743	2 489	1 862	1 826	1 723	1 753	1 799	1 956
Onkologie	207	207	262	257	385	328	341	388	472
Otolaryngologie (ORL)	1 902	1 276	1 957	1 360	1 372	1 270	1 252	1 268	1 328
Pediatric	6 221	3 259	6 106	3 302	3 322	3 232	3 216	3 224	3 228
Porodnictví a gynekologie	5 095	3 912	5 055	4 052	4 030	3 891	3 872	3 869	3 936
Psychiatrie	2 077	1 659	2 260	1 861	1 952	2 070	1 874	2 234	2 313
Radiologie a zobrazovací diagnostika	2 273	1 764	2 258	1 821	1 945	1 920	1 950	1 979	2 268

Pozn.: Jedná se o lékaře, kteří obdrželi zvláštní specializaci I. a II. stupně a od roku 2005 získali specializaci (jednostupňovou) v rámci nových pravidel za podmínek uvedených ve vyhlášce Ministra zdravotnictví ze dne 6. srpna 2001 a vyhlášky Ministra zdravotnictví ze dne 20. října 2005. Od roku 2008 nejsou k dispozici údaje o počtu lékařů s I. stupněm specializace.

Zdroj: Wydział Zdrowia - Kujawsko-Pomorskie Centrum Zdrowia Publicznego (2010); Wydział Zdrowia - Kujawsko-Pomorskie Centrum Zdrowia Publicznego (2012); GUS (2012a); GUS (2013b).

Tabulka 6 - Zubaři podle specializace v letech 2006 až 2012 - stav k 31. 12.

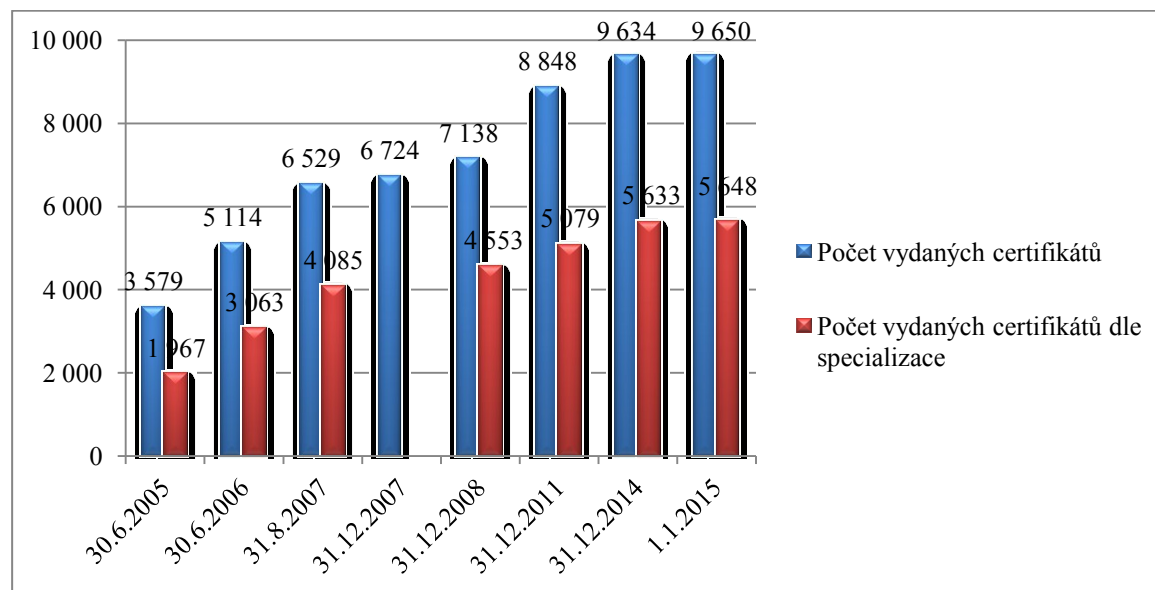
	2006		2007		2008	2009	2010	2011	2012
	Celkem	Spec. II	Celkem	Spec. II	Spec. II	Spec. II	Spec. II	Spec. II	Spec. II
Celkový počet specializovaných zubařů	7 542	2 442	7 720	2 597	2 686	2 656	2 611	2 652	2 531
% z celkového počtu zubařů	61,9	20,0	59,7	20,1	21,1	22,4	21,2	20,7	20,3
Zubní chirurgie	657	291	628	301	341	340	343	364	362
Čelistní a obličejová chirurgie	151	131	143	122	130	129	117	112	124
Ortodoncie	573	573	588	588	620	613	535	555	507
Parodontologie (parodontologie)	138	138	149	149	151	146	170	166	163
Zubní protézy	560	560	595	595	628	619	581	608	582
Všeobecná stomatologie	4 576	x	4 643	x	x	x	x	x	x
Dětská stomatologie (pedodontie)	255	175	276	192	189	186	194	209	194
Zubní lékařství	550	550	628	628	588	594	616	608	569

Pozn.: Jedná se o zubaře, kteří obdrželi zvláštní specializaci I. a II. stupně a od roku 2005 získali specializaci (jednostupňovou) v rámci nových pravidel za podmínek uvedených ve vyhlášce Ministra zdravotnictví ze dne 6. srpna 2001 a vyhlášky Ministra zdravotnictví ze dne 20. října 2005. Od roku 2008 nejsou k dispozici údaje o počtu zubařů s I. stupněm specializace.

Zdroj: Wydział Zdrowia - Kujawsko-Pomorskie Centrum Zdrowia Publicznego (2010); Wydział Zdrowia - Kujawsko-Pomorskie Centrum Zdrowia Publicznego (2012); GUS (2012a); GUS (2013b).

Příloha 3

Obrázek 1 - Počet vydaných certifikátů celkově a dle specializace lékařů (bez zubářů)

Pozn.: Jedná se o kumulativní údaje od 1. 5. 2004. Kvůli nedostatku údajů jsou hodnoty uváděny k rozdílnému dni a dne 31. 12. 2007 nejsou k dispozici údaje o počtu certifikátů dle specializace.

Zdroj: Kautsch, Czabanowska (2011); Ministerstwo Zdrowia (2007), Zamojska (2011); ZZA (2007); NIL (2011, 2014, 2015a).

Příloha 4

Tabulka 7 - Počet vydaných osvědčení za účelem uznání odborné kvalifikace od 1. 5. 2004 do 31. 12. 2013

Rok	Zdravotní sestra, magistra	Porodní asistentka, magistra	Zdravotní sestra, bakalář	Porodní asistentka, bakalář	Absolventi lékařských odborných škol - zdravotní sestry	Absolventi lékařských odborných škol - porodní asistentky	Absolventi zdravotních lyceí	Celkem
2004-2007	555	24	665	57	3 040	670	4 305	9 316
2008	123	8	434	58	290	95	441	1 449
2009	148	12	253	33	311	74	367	1 198
2010	122	7	281	25	144	46	181	806
2011	165	20	315	32	163	45	199	939
2012	204	32	431	39	163	37	248	1 154
2013	307	34	532	36	114	28	202	1 253
Celkem	1 624	137	2 911	280	4 225	995	5 943	x

Zdroj: NIPiP (2014a).

Tabulka 8 - Město, ze kterého je v daném roce a v příslušné profesi vydáno nejvíce osvědčení

Rok	Kraj	Město	Zdravotní sestra, magistra	Porodní asistentka, magistra	Zdravotní sestra, bakalář	Porodní asistentka, bakalář	Absolventi lékařských odborných škol - zdravotní sestry	Absolventi lékařských odborných škol - porodní asistentky	Absolventi zdravotních lyceí	Celkem
2004-2007	Malopolský	Krakov	76	2	112	0	392	73	410	1 065
2008	Opolský	Opole	1	0	177	34	21	5	36	274
2009	Podleský	Białystok	36	0	16	4	103	13	101	273
2010	Mazovský	Varšava	14	0	27	3	10	2	16	72
2011	Malopolský	Krakov	26	1	36	5	10	3	9	90
2012	Velkopolský	Kalisz	8	4	26	7	19	2	34	100
2013	Mazovský	Varšava	38	7	56	2	3	0	8	114

Zdroj: NIPiP (2014b); NIPiP (2014c); NIPiP (2013a); NIPiP (2013b); NIPiP (2013c); NIPiP (2013d); NIPiP (2013e).